

Avram FIȚIU

SALVAREA FERMEI

ȚĂRĂNEȘTI

Avram FIȚIU

SALVAREA FERMEI

ȚĂRĂNEȘTI

«Dacă ești indiferent la ceea ce li se întâmplă altora,
într-o bună zi ți se va întâmpla și ție același lucru »

Referenți:

Aurel Maxim

Mircea Groza

Foto copertă Marina Patricia Toma

Director editorial: Ionel-Nicu DRAGOȘ
Redactor: Ștefan DAMLIAN

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

FIȚIU, AVRAM

Salvarea fermei țărănești / Avram Fițiu; ed. Nicu Dragoș;

- Cluj-Napoca: Studia 2012
ISBN 978-973-8390-95-9
I. Dragoș, Nicu (ed.)

841.135.1.3

Toate drepturile de copiere sunt rezervate editurii. Reproducerea integrală sau parțială a textului și iconografiei, prin orice mijloace, fără acordul scris al editurii este interzisă și se pedepsește conform legii.

Răspunderea pentru conținutul prezentei cărți revine exclusiv autoarei.

Editura STUDIA® nu răspunde sub nicio formă pentru conținutul acestora.

STUDIA® Editură și Tipografie

România, Cluj-Napoca, Str. Tipografiei nr. 8
Tel. / Fax: +4-0264-410. 946; Mobil: +4-0744-641. 921
E-Mail: studia@studiaprint.com www.studiaprint.com

Cuprins

Mulțumiri

Introducere

Cap. 1. Analiza S.W.O.T. a agriculturii țărănești.....23

1.1. Punctele tari ale agriculturii țărănești.....29

- 1.1.1. Numărul ridicat al fermelor țărănești;
- 1.1.2. Gradul redus de poluare;
- 1.1.3. Capitalul social deținut (cunoștințe tradiționale și legături sociale) ;
- 1.1.4. Patrimoniul de soiuri, rase și populații locale rezistente la boli și dăunători;
- 1.1.5. Patrimoniul arhitectonic tradițional al fermei țărănești;
- 1.1.6. Nivelul ridicat de fertilitate a pământului;
- 1.1.7. Numărul mare de tineri foști emigranți;
- 1.1.8. Producția de alimente gustoase și sănătoase;
- 1.1.9. Durabilitatea socială a fermei țărănești;
- 1.1.10. Diversitatea produselor gastronomice;
- 1.1.11. Diversitatea peisajelor;
- 1.1.12. Sistemele neformalizate de vânzare la domiciliu;
- 1.1.13. Pacea socială;
- 1.1.14. Demografia mai ridicată decât în mediul urban;

1.2. Punctele slabe ale agriculturii țărănești 39

- 1.2.1. Vârsta înaintată a țaranului român;
- 1.2.2. Lipsa de cunoștințe de piață;
- 1.2.3. Sărăcia țaranului român;
- 1.2.4. Lipsa mijloacelor de producție;
- 1.2.5. Lipsa unui sistem propriu de informare;
- 1.2.6. Lipsa unui sistem propriu de creditare;
- 1.2.7. Lipsa unui sistem propriu de asigurare;
- 1.2.8. Lipsa unui sistem de organizare agricolă;
  - 1.2.8.1. Lipsa unui sistem coerent de organizare sindicală ;
  - 1.2.8.2. Lipsa unui sistem de organizare profesională;
- 1.2.9. Lipsa de organizare a “lanțului alimentar” ;

- 1.2.10. Lipsa unui sistem de comasare a pământului;
- 1.2.11. Lipsa reprezentării politice a țăranilor;
- 1.2.12. Problemele matrimoniale ale țăranului român;
- 1.2.13. Inexistența unor structuri suport pentru ferma țărănească;
  - 1.2.13.1. Sisteme de înlocuire a țăranilor pe durata concediului;
  - 1.2.13.2. Agenții de turism pentru efectuarea concediului;
- 1.2.14. Inexistența unui sistem de formare profesională pentru țăranul român;
- 1.2.15. Rase locale pe cale de dispariție;
- 1.2.16. Inițiativa scăzută a țăranului român;
- 1.1.17. Netransmiterea unei ferme urmașilor;
- 1.2.18. Impactul structurii etnice asupra afacerilor agricole;
- 1.2.19. Comportament contagios;
- 1.2.20. Absența sistemului de reacție la o situație înjustă;
- 1.2.21. Gândirea pe termen scurt;
- 1.2.22. Individualismul;
- 1.2.23. Practici defectuoase de management;
- 1.2.24. Neasumarea riscului;
- 1.2.25. Nerentabilitatea fermei țărănești;

1.3. Oportunitățile agriculturii țărănești.....61

- 1.3.1. Puterea politică deținută în timpul campaniilor electorale;
- 1.3.2. Conversia fermei țărănești la sistemul de agricultură ecologică;
- 1.3.3. Conversia capitalului social în ofertă turistică;
- 1.3.4. Conversia fermei țărănești la producția de produse tradiționale;
- 1.3.5. Conversia fermei în producția de produse etice;
- 1.3.6. Conversia fermei țărănești în producția de produse locale;
- 1.3.7. Conversia fermei în producția de produse de munte;
- 1.3.8. Conversia fermei în producția de produse Slow Food;
- 1.3.9. Simplitatea construcției unui sistem de vânzare directă;
- 1.3.10. Diversificarea fermei prin activități specifice fermei pedagogice;
- 1.3.11. Diversificarea fermei prin activități specifice fermei agroturistice;
- 1.3.12. Diversificarea fermei prin activități specifice fermei de cercetare;
- 1.3.13. Diversificarea fermei țărănești prin integrarea serviciilor ecologice;
- 1.3.14. Redefinirea statutului de “țăran” în contextul reformei P.A.C. ;
- 1.3.15. Organizarea juridică a fermei țărănești familiale;
- 1.3.16. Întăbularea fermei țărănești;

- 1.3.17. Deschiderea recentă al BOR pentru sectorul de agricultură ecologică;
- 1.3.18. Femeia, veriga economică esențială în ferma țărănescă de mâine;
- 1.3.19. Instalarea de neorurali în ferme țărănești;
- 1.3.20. Oportunitatea politică europeană;
- 1.3.21. Întoarcerea emigranților români din țările europene;
- 1.3.22. Oportunitatea agroturistică;
- 1.3.23. Alternativele alimentare;
- 1.3.24. Alternativele energetice;

1.4. Amenințări la adresa agriculturii țărănești.....79

- 1.4.1. Condițiile negociate de România la capitolul de agricultură;
- 1.4.2. Viziune strategică limitată a miniștrilor agriculturii în cheltuirea banilor europeni;
- 1.4.3. Fenomenul de emigrare în spațiul rural;
- 1.4.4. Consumatori ignorați;
- 1.4.5. Rolul nefast al subvenției pentru mediul rural;
- 1.4.6. Rolul educațional limitat al B.O.R. ;
- 1.4.7. Miza mondială energetică și alimentară;
- 1.4.8. Viziunea limitată a responsabililor A.N.S.V.S.A.;
- 1.4.9. Biopirateria sectorului agricol românesc;
- 1.4.10. Aplicarea P.A.C. ;
- 1.4.11. Cumpărarea pământului de către străini;
- 1.4.12. Presiunea orașelor asupra fondului funciar limitrof;

Cap.2. Cauzele și consecințele dispariției țăranilor români: studiu de caz “Banat” 99

- 2.1. România este un importator net de produse agroalimentare;
- 2.2. Abandonarea satelor;
- 2.3. Schimbarea compoziției etnice în satul românesc;
- 2.4. Pierderea elementului identitar în mediul rural;
- 2.5. Cumpărarea pământului de către străini;
- 2.6. Instalarea unei agriculturi industriale poluatoare;
- 2.7. Trecerea de la statutul de proprietar funciar la angajat;
- 2.8. Urbanizarea copiilor țăranilor;
- 2.9. Problemele socio-economice și politice create în țările de imigrație;

Cap.3. Ferma țărănească: adaptare sau dispariție? 109

3.1. Funcțiile fermei țărănești 111

3.1.1. Funcția de producție..... 115

- 3.1.1.1. Legătura dintre ferma țărănească și ferma ecologică;
- 3.1.1.2. Definirea teritoriilor strategice pentru producția ecologică din România;
- 3.1.1.3. Dimensionarea producției fermei familiale țărănești;
- 3.1.1.4. Filosofia fermelor de producție;

3.1.2. Funcția de procesare 121

3.1.3. Funcția de comercializare..... 123

- 3.1.3.1. Vânzarea directă;
- 3.1.3.2. Vânzarea indirectă;
- 3.1.3.3. Piața de „nișă” și construcția brandului propriu;
- 3.1.3.4. Economia locală;
- 3.1.3.5. Ecoeconomie sau bioeconomia;
- 3.1.3.6. Economia solidară;
- 3.1.3.7. Realizarea unui parteneriat cu consumatorul român;

3.1.4. Funcția socială..... 141

- 3.1.4.1. Ferma familială ecologică, un nucleu socio-economic;
- 3.1.4.2. Calitatea alimentelor ca obiectiv social;
- 3.1.4.3. Atestarea tradițională a produselor agroalimentare;
- 3.1.4.4. Certificarea de “*produse trambulină*” pentru sectorul ecologic;
- 3.1.4.5. Servicii agroturistice: Ferma agroturistică;
- 3.1.4.6. Servicii agropedagogice: Ferma agropedagogică;
- 3.1.4.7. Servicii comunitare;
- 3.1.4.8. Servicii de cercetare Ferma de cercetare aplicativă;

3.1.5. Funcția ecologică..... 153

- 3.1.5.1. Certificarea ecologică a fermei țărănești;
- 3.1.5.2. Servicii ecologice;
- 3.1.5.3. Servicii energetice (energie verde) ;
- 3.1.5.4. Servicii melifere;
- 3.1.5.5. Servicii recreaționale (turism, vânătoare) ;

3.2. Organizarea lumii țărănești..... 159

3.2.1. Valențele noțiunilor de țăran și agricultor;

3.2.2. Funcțiile țăranului în viața satului;

3.3.2.1. Funcția politică;

3.2.2.2. Funcția economică;

3.2.2.3. Funcția culturală;

Cap.4. Propunere de Plan Național de Acțiune pentru Salvarea Agriculturii Țărănești (P.N.A.S.A.T.) 171

4.1. Finanțarea P.N.A.S.A.T.;

4.2. Sinteza P.N.A.S.A.T.

Măsuri de sprijin verticale

Obiectiv nr. 1. Conversia și certificarea fermelor;

Obiectiv nr. 2. Dezvoltare servicii tehnice pentru ferme;

Obiectiv nr. 3. Creșterea numărului de ferme țărănești comerciale;

Obiectiv nr. 4. Stimularea fermelor în dezvoltarea de activități de procesare;

Sprijin pentru funcția de comercializare a fermei țărănești

Obiectiv nr. 5. Stimularea vânzării directe a produselor din ferme;

Sprijin pentru funcția socială a fermelor țărănești

Obiectiv nr. 6. Încurajarea diversificării activităților non agricole în ferme;

Sprijin pentru funcția ecologică a fermelor țărănești

Obiectiv nr. 7. Încurajarea dezvoltării serviciilor ecologice în ferme;

Măsuri de sprijin orizontale

Obiectiv nr. 8. Stimularea producției și consumului de produse țărănești prin acțiuni de comunicare;

Obiectiv nr. 9. Organizarea sectorului național de cercetare agroecologică;

Obiectiv nr.10. Adaptarea sistemului de învățământ public agronomic la specificul AE;

Obiectiv nr. 11. Acțiuni de coordonare (nivel mondial, european, național și regional) ;

Obiectiv nr. 12. Participare la târguri naționale și internaționale;

Obiectiv nr 13. Adaptarea legislației;

4.3. *Exemple de fișe de acțiuni*

- 4.3.1. Favorizarea accesului la fondul funciar pentru tinerii agricultori;
- 4.3.2. Certificarea infrastructurii agroecologice P.A.C. (7% din S.A.U.) ;
- 4.3.3. Certificarea agricultorilor pe măsurile ecologice din pilonul 1 (P.A.C. 2014-2021) ;
- 4.3.4. Certificarea ecologică a suprafețelor de agromediu;
- 4.3.5. Conversia agricultorilor la sisteme de producție locale, montane și tradiționale;
- 4.3.6. Certificarea ecologică a fermelor biodinamice;
- 4.3.7. Ferme țărănești familiale;
- 4.3.8. Organizarea unei bănci etice;
- 4.3.9. Servicii de gestiune a peisajului și a obiectivelor comunitare;
- 4.3.10. Producție și utilizare de energie verde în ferme (ferme energetice);
- 4.3.11. Promovarea și conservarea populațiilor locale și a raselor rustice in situ în ferme;
- 4.3.12. Sprijin pentru organizarea sectorului băncii de gene pentru agricultura ecologică ;
- 4.3.13. Măsuri de agromediu și prezervarea biodiversității;
- 4.3.14. Certificarea ecologică a suprafețelor cuprinse în Natura 2000;
- 4.3.15. Organizarea unei rețele de ferme pentru practică;
- 4.3.16. Sprijin pentru editarea de reviste profesionale;
- 4.3.17. Crearea unui centru Național de Formare în Agricultura Ecologică (C.N.F.A.E.) ;
- 4.3.18. Organizarea unui Serviciu de Monitorizare al sistemului de agricultură ecologică (RoEcoBarometru) în cadrul D.A.D.R.;
- 4.3.19. Plan Național de Cercetare în Agricultura Ecologică (P.N.C.A.E.);
- 4.3.20. Institutul Național de Cercetare în Agricultura Ecologică (I.N.C.A.E.) ;
- 4.3.21. Organizarea unui sistem de economie locală și solidară;
- 4.3.22. Organizare sisteme de comercializare în comun de produse ecologice în cantine școlare;

- 4.3.23. Organizarea sistemului de comercializare de produse ecologice în cantine școlare
- 4.3.24. Campanie promoțională prin organizare de evenimente (târguri, piețe) ;
- 4.3.25. Presiunea orașelor asupra fondului funciar periurban;
- 4.3.26. Încurajarea diversificării ofertei;
- 4.3.27. Organizarea unui sistem de educație în agricultura ecologică;

Anexa nr. 1. 219
Scenariile posibile pentru România, pentru perioada 2014-2020, în ceea ce privește numărul de *ferme țărănești comerciale*;

Anexa nr. 2. 221
Repartiția actuală a venitului anual al unei familii de țărani;

Anexa nr. 3. 223
Repartiția zilnică recomandată a activităților în cadrul unei familii de țărani;

Anexa nr. 4. 225
Simularea proiecțiilor noțiunii de țăran sau agricultor în aplicarea P.A.C. pentru Romania agricolă de mâine;

Bibliografie 231

Date despre autor 233

Semnificație foto 239

Prefață

Mircea Groza, *Asociația Culturală pentru promovarea tradițiilor populare „Niște țărani”*

Lucrarea prietenului meu este emblematică prin însăși maniera în care a fost intitulată, punctând o realitate dramatică a societății românești a cărei rezolvare este iminentă și se află puțin înainte de al doisprezecelea ceas. Provenit din mediul țăranesc, autorul dovedește o bună cunoaștere a evoluției acestuia, a stilului de viață rural în toate componentele sale specifice, avansând o analiză extrem de obiectivă și pertinentă a cauzelor ce au determinat transformarea țăranilor în ”spectatori asistați de APIA”. Meritul lucrării este acela de a nu se opri doar la stadiul unei diagnoze, altfel extrem de necesară, ci de a căuta soluții prin raportarea la exemple de succes din țările europene și adaptarea acestora la profilul societății românești. Remarcabil este efortul autorului de a pune în discuție toate aspectele ce pot influența viitorul fermei țărănești, inclusiv elementele demografice, dificultățile matrimoniale, chestiuni cu implicații majore ce nu pot fi ignorate, deși par a fi colaterale în raport cu problemele de producție și desfacere sau reprezentare politică, organizare sindicală, etc.

Dincolo de valoarea lucrării, împărtășesc dragostea prietenului meu pentru țăranul român, de care ne leagă nenumărate popasuri în satele Sălajului cu povești despre alimentația tradițională, despre rețete demult uitate într-o bucătărie actuală tot mai asaltată de „aroma de la supermarket”. Și tot dragostea pentru țăran a fost și motivul participării noastre la nenumărate evenimente culturale de promovare a satului românesc și a valorilor acestuia, mânăți fiind de convingerea că salvarea fermei țărănești înseamnă, în cele din urmă, salvarea noastră identitară în fața asaltului uniformizator al globalizării.

Felicitări pentru acest instrument extrem de util și sper ca soluțiile propuse să își găsească materializare în demersuri legislative și politici coerente de susținere și dezvoltare a satului românesc.

Prefață Conf. dr .Aurel Maxim, U.S.A.M.V. Cluj Napoca

Cartea colegului, prietenului și consăteanului meu, Avram Fițiu, înglobează două componente majore ale mediului rural care se întrepătrund și se completează în modul cel mai inspirat. Una se referă la aspecte de ordin tehnic, managerial și politic, iar cea de-a doua la spiritualitatea țărănească și la neprețuitele valori culturale ale satului românesc.

Modernizarea societății nu aduce cu sine numai beneficii, așa cum greșit înțeleg mulți semeni de-ai noștri. Ea înseamnă, din păcate, și pierderea diversității biologice și culturale, uniformizare și implicit vulnerabilitate.

În a doua jumătate a secolului trecut se credea că industrializarea agriculturii poate rezolva definitiv problema alimentației omenirii. Realitățile ulterioare au demonstrat însă că agricultura nu este un simplu laborator în care se dozează pesticide și îngrășăminte, iar producția crește în mod automat și nelimitat. Agricultura înseamnă viață, înseamnă sol, peisaj, piață, comunitate, tradiție și modernitate. Este un domeniu complex, cu impact major asupra sănătății oamenilor și a mediului, asupra economiei rurale și a societății în ansamblul ei. Lipsa de respect față de procesele naturale, în goana după profit maxim și imediat, au condus la dezechilibre profunde ale ecosistemelor terestre și acvatice, unele aproape imposibil de remediat.

Fiecare trăitor al acestei planete trebuie să conștientizeze că indiferent de rangul și de poziția socială pe care o are, el poate fi victima alimentelor pe care le consumă zilnic. De aceea se impune o implicare mai activă a tuturor consumatorilor în deciziile care se iau în domeniul agriculturii și a procesării alimentelor.

În acest context apare cartea de față care se constituie într-un veritabil ghid pentru toți cei care doresc să practice o agricultură sănătoasă și să contribuie la asanarea grabnică și reală a satului românesc. Felicit autorul pentru această prodigioasă lucrare cât și pentru toată truda pusă de-a lungul carierei sale în slujba științei agricole românești și a țăranului român.

Mulțumiri

Aș vrea să mulțumesc pe această cale soției mele **Ileana Viorica, copiilor mei Horațiu Tudor, Ruxandra Maria și Vlad Ioan**, pentru răbdarea de care au dat dovadă în acești ani în care am fost plecat multe după-amieze de lângă ei, pentru a fi prezent pe teren, în satul românesc, în mijlocul țăranilor, ca să pot scrie o astfel de lucrare.

Aș vrea să mulțumesc, de asemenea, celor doi mentori ai mei, **Herve Grosset și Francois Le Tron**, din Bretania (Franța), agricultori francezi care, acum 19 ani, au contribuit mult la prefigurarea misiunii mele legate de **salvarea fermei țărănești**, la întoarcerea în țară din stagiile practice în fermele ecologice din Bretania.

Mulțumiri adresez lui **Nicolas Supiot**, țăran/brutar din aceeași regiune din Franța, care m-a făcut să înțeleg importanța legăturii țăranului cu *bobul de grâu*, de unde și activitatea mea de **țăran/brutar** de astăzi.

Le mulțumesc **colegilor mei** din U.S.A.M.V Cluj-Napoca, pentru că au avut răbdare cu mine atunci când, la începuturi, am promovat un sistem de agricultură (ecologică) greu de perceput ca realitate socio-economică la acea vreme. Este uneori greu de înțeles un **țăran/profesor** în mediul universitar agronomic, care își proiectează activitățile extraprofesionale pe alte *coordonate intelectuale și teritoriale* decât marea parte a confrăților.

Îi mulțumesc lui **Aurel Maxim**, coleg în agronomia clujeană, care m-a îndrumat acum 24 de ani către acest domeniu de activitate, într-un moment dificil pentru viitorul meu.

Nu în ultimul rând, îi mulțumesc lui **Dacian Cioloș**, la ora actuală comisar european pentru agricultură, pentru efortul depus în organizarea sistemului de agricultură ecologică din România, efort și experiență care sper să-i fie de folos pentru proiecția durabilă a spațiului rural european.

Cuvânt înainte

Această carte reprezintă *proiectul meu politic* pentru societatea românească, iar *viața mea profesională* este dedicată acestui scop.

Lucrarea se adresează în primul rând *țăranului român*, pentru cauza căruia muncesc de 19 ani. Sper ca el să înțeleagă că *vremurile se schimbă* și că este nevoie ca și el să se schimbe pentru a rezista schimbărilor.

Dedic această carte țăranului român și mă gândesc în primul rând la tatăl meu, țăran din satul Marin, din județul meu de baștină, Sălaj. Pe tot parcursul cărții l-am avut în minte, iar greutățile din tinerețea mea alături de el, în gospodăria țărănească, au constituit fundația înțelegerii mecanismelor de gândire și acțiune ale țăranilor.

Lucrarea îi vizează în egală măsură pe confracții mei profesori din învățământul superior agronomic, care sper să înțeleagă, la rândul lor, că, în această redefinire a spațiului rural, universitățile agricole trebuie să participe ca jucător activ, și că țăranul român poate să devină o *fiintă educațională*.

De asemenea, mesajul lucrării se îndreaptă și către foștii mei colegi sau actuali responsabili din Ministerul Agriculturii, care sper să înțeleagă până la urmă că țăranul român poate deveni o *fiintă de politică agricolă*, atunci când construiesc programe de finanțare pentru mediul rural.

În același timp, mesajul acestei lucrări este transmis studenților mei prin care sper să înțeleagă corect *locul și rolul* pe care îl pot ocupa ca viitori *ingineri, tehnologi sau țărani* în evoluția spațiului rural românesc.

Nu în ultimul rând, această carte se adresează consumatorului român care trebuie să înțeleagă că libertatea câștigată după '89 înseamnă și *libertate de gândire* și, astfel, să contribuie la salvarea satului românesc prin *orientarea actului de cumpărare* către acesta.

Introducere

Factorul politic românesc din ultimii 22 de ani a conturat pentru țăran un loc în istorie, fără să-l consulte. Neînțelegerea de către țăran a importanței implicării sale politice pentru supraviețuirea fermei este unul dintre factorii care au adus ferma țărănească în pragul dispariției. În același timp, pentru cea mai mare parte a politicianilor, ferma țărănească ar trebui lăsată să dispară și în locul acesteia să apară ferme industriale.

Politicienii români cu o astfel de gândire nu au înțeles, din păcate, consecințele dezastruoase ale fenomenului de *dispariție a fermei țărănești* :

- dispare în primul rând grupul social care le-a asigurat *supraviețuirea politică* după '90;
- dispare un țesut social în mediul rural care a jucat, în ultimii 23 de ani, rolul de tampon social pentru *pacea socială* din țară;
- dispare singurul grup social omogen, capabil de a crea *stabilitate economică pe termen scurt și mediu*;
- dispare din mediul rural un grup social ce va lăsa locul unor *grupuri etnice de imigranți din est (Pakistan, India, China etc.)*;
- dispare grupul social *purtător al tradițiilor poporului român* și implicit al *identității naționale*;
- dispare grupul social cu cea mai *ridicată natalitate*, atât de necesară pentru o țară aflată în criză;
- dispare grupul social care deține în proprietate românească mare parte din patrimoniul funciar al țării. Pentru *securitatea alimentară* a României, păstrarea fondului funciar este esențială;
- dispare grupul social care asigură *coloana vertebrală a enoriașilor bisericii naționale*, dezechilibrând stâlpul principal al societății românești;
- dispare grupul social deținător al unui *patrimoniu gastronomic* inestimabil pentru generațiile viitoare;

- dispare grupul social capabil de a produce *alimente gustoase și sănătoase*, ca alternativă la produsele chimizate oferite de sistemele agricole industriale;
- dispare grupul social care protejează mediul înconjurător prin practicile sale, esențiale pentru *sănătatea populației*;

Cap. 1.

Analiza S.W.O.T. a agriculturii țărănești

Pentru a înțelege fenomenul complex al agriculturii țărănești, am apelat la această metodă de analiză, S.W.O.T., care scoate în evidență punctele fierbinți ale mediului rural în care trebuie intervenit printr-o politică agricolă structurală.

O miza mare a acestei cărți este de a încerca să transforme punctele slabe în puncte tari precum și amenințările în oportunități.

Tabelul nr 1. Sinteză-analiză S.W.O.T.

Punctele tari ale agriculturii țărănești	Punctele slabe ale agriculturii țărănești
Numărul ridicat al fermelor țărănești	Vârsta înaintată a țăranului român
Gradul redus de poluare	Lipsa de cunoștințe de piață
Capitalul social deținut (cunoștințe tradiționale și legături sociale)	Sărăcia țăranului român
Patrimoniul arhitectonic tradițional al fermei țărănești	Lipsa mijloacelor de producție
Nivelul ridicat de fertilitate al pământului	Lipsa unui sistem propriu de informare
Numărul mare de tineri foști emigranți	Lipsa unui sistem propriu de creditare
Producția de alimente gustoase și sănătoase	Lipsa unui sistem propriu de asigurare
Durabilitatea socială a fermei țărănești	Lipsa unui sistem de organizare agricolă
Diversitatea produselor gastronomice	Lipsa unui sistem coerent de organizare sindicală
Diversitatea peisajelor	Lipsa unui sistem de organizare profesională
	Lipsa de organizare a “lanțului alimentar”
	Lipsa unui sistem de comasare a pământului
	Lipsa reprezentării politice a țăranilor
	Problemele matrimoniale ale țăranului român
	Inexistența unui sistem de formare profesională
	Rase/soiuri locale pe cale de dispariție
	Inițiativă redusă a țăranului român
	Netransmiterea unei ferme urmașilor
	Impactul structurii etnice asupra afacerilor agricole

Sistemele neformalizate de vânzare la domiciliu Pacea socială Demografia mai ridicată decât în mediul urban	Comportament contagios Absența sistemului de reacție la o situație injustă Gândirea pe termen scurt Individualismul Practici defectuoase de management Neasumarea riscului Nerentabilitatea fermei țărănești
---	--

Oportunitățile agriculturii țărănești	Amenințări la adresa agriculturii țărănești
Puterea politică deținută în timpul campaniilor electorale	Condițiile negociate de România cu UE, pe capitolul de agricultură
Conversia fermei țărănești la sistemul de agricultură ecologică	Viziune strategică limitată a miniștrilor de agricultură în cheltuirea banilor europeni
Conversia capitalului social în oferta turistică	
Conversia fermei țărănești la producția de produse tradiționale	Fenomenul de emigrare din spațiul rural
Conversia fermei în producția de produse etice	
Conversia fermei țărănești în producția de produse locale	Consumatori ignoranți
Conversia fermei în producția de produse de munte	Rolul nefast al subvenției pentru mediul rural
Conversia fermei în producția de produse Slow- Food	
Simplitatea construcției unui sistem de vânzare directă	Rolul educațional limitat al B.O.R.
Diversificarea fermei prin activități specifice fermei pedagogice	Miza mondială energetică și alimentară.
Diversificarea fermei prin activități specifice fermei agroturistice	
Diversificarea fermei prin activități specifice fermei de cercetare	Viziunea limitată a responsabililor A.N.S.V.S.A.
Diversificarea fermei țărănești prin integrarea serviciilor ecologice	Biopirateria sectorului agricol românesc
Redefinirea statutului de “țăran” în contextul reformei Politicii Agricole Comune (P.A.C.)	Aplicarea P.A.C.
Organizarea juridică a fermei țărănești familiale	
Întăbularea fermei țărănești	Cumpărarea pământului de către străini
Deschiderea recentă a B.O.R. pentru sectorul de agricultură ecologică	
Femeia, veriga economică esențială în ferma țărănească de mâine	Presiunea orașelor asupra fondului funciar limitrof
Instalarea de neorurali în ferme țărănești	
Oportunitatea politică europeană	
Întoarcerea emigranților români din țările europene	
Oportunitatea agroturistică	
Alternativele alimentare	
Alternativele energetice	

1.1. Punctele tari ale agriculturii țărănești

1.1.1. Numărul ridicat al fermelor țărănești

De regulă, în viață extremele atrag alte extreme și, ca atare, miza acestei cărți, reprezentată de numărul țăranilor care dispar și intră în istorie, este salvarea unora dintre ei. România deține astăzi circa 10 milioane de țărani (circa 4 milioane de gospodării!), număr care înspăimântă țările agricole europene și, de aceea, am văzut până acum tot instrumentarul pe care l-au folosit pentru a-l reduce rapid. Ei bine, considerăm că *singura salvare* a câtor mai mulți dintre țărani o constituie un drept câștigat de români în 1989, și anume **votul democratic**. Anul 2012 este excepțional pentru țăranul român, dacă sesizează puterea pe care o deține din punct de vedere electoral în cele două confunțări electorale din iunie și decembrie. Dacă conștientizează situația dramatică în care se află, atunci **milioanele de voturi** deținute de țăran trebuie să și le orienteze către candidați pentru care *bătălia pentru mediul rural este sfântă*. *Dacă nu conștientizează* această realitate socio-economică-politică sau *dacă nu este lăsat să o conștientizeze*, atunci locul țăranului român este în **cărțile de istorie**, iar consumatorul român să facă bine să se obișnuiască să mănânce *alimente străine*.

1.1.2. Gradul redus de poluare

Faptul că, din varii motive (din care cel mai important este reprezentat de lipsa posibilităților financiare), fermele țărănești nu mai sunt prea poluate în ultimii 22 de ani reprezintă o mare șansă pentru țăranul român. Sigur, ne-am fi așteptat ca filosofia lor să fie motivația nepoluării fermelor, și nu lipsa posibilităților financiare, dar uneori istoria se construiește și din elemente de conjunctură. Prin conversia extrem de rapidă la agricultura ecologică se obține peste noapte o valoare adăugată nesperată pentru familiile de țărani care conștientizează această situație. Aceasta oportunitate a fost sesizată de circa 15.000 de familii de țărani din zonele montane și colinare, preponderent din Transilvania și Bucovina, numai în anul

2012. Chiar dacă motivația principală a acestor mii de țărani a fost subvenția ecologică de la A.P.I.A. pentru conversia fermelor, cei 5 ani de obligativitate impuși de A.P.I.A., de rămânere în sistem ecologic, poate da, în această perioadă, o șansă reală unora dintre ei, de a transforma o fermă de subzistență în fermă cu caracter comercial.

1.1.3. Capitalul social deținut (cunoștințe tradiționale și legături sociale)

Lumea țărănească este depozitară unui *capital social* format din *cunoștințe tradiționale* agronomice, logistice, psihologice, sociale sau de natură economică, necesare în viața de zi cu zi și acumulate prin experiența personală și din transferul, de regulă prin intermediul culturii orale, de la generație la generație. Vorbim de cunoștințe legate de fiziologia plantelor, de rotația culturilor, de amenajarea funciară (terase, perdele de protecție, rambleie, taluzuri, ziduri de protecție etc.), de cunoștințe legate de construcții agricole și zootehnice (grajduri, șuri, etc.), cunoștințe legate de procesarea și conservarea alimentelor (uscare, fermentare), cunoștințe legate de formarea profesională sau legate de înțelegerea și predictibilitatea stării meteo. În același timp, țăranul este depozitarul unui *capital social* format din *legături sociale* cu membrii comunității, legături ce merg de la organizarea în comun a unor activități agricole (*recoltarea, tăierea porcului*), până la activități agroculturale (Tânjeaua, Măsurișul), activități sociale (*nunta, înmormântarea*), activități religioase (*Rusalii*), etc... Aceste două elemente componente ale capitalului social reprezintă moștenirea istorică a unei regiuni, transmisă din generație în generație. Această moștenire, cvasiinexistentă în alte țări vest europene, constituie pentru mediul rural românesc o șansă deosebită de a fi valorificată în domeniul turismului rural și al agroturismului.

1.1.4. Patrimoniul de soiuri, rase și populații locale rezistente la boli și dăunători

În anumite zone din România, în special în zonele montane sau colinare izolate, în anumite cătune (ex. porumbul din Preluca Nouă, jud. Maramureș) regăsim o bogăție extraordinară de soiuri, rase și populații locale de plante și animale cu caracteristici ridicate de rusticitate. Rusticitatea este de regulă sinonimă cu rezistența la boli și dăunători și astfel devine sinonimă cu pretabilitatea acestora la utilizarea în sistemul de agricultură ecologică. Dacă acest potențial nu va fi pus în valoare de către țărani, în sistemul de agricultură ecologică comercială, pe măsura trecerii timpului și cu trecerea generației actuale, șansele pierderii sale definitive sunt foarte mari. Din păcate, țăranii proprietari ai acestui patrimoniu nu sesizează valoarea crucială a acestuia pentru generațiile viitoare, din cauza obișnuinței care pentru ei se traduce în normalitate. În același timp, țăranii care nu dețin acest patrimoniu cu atât mai puțin îi sesizează importanța, și astfel cresc riscurile dispariției acestor valori.

1.1.5. Patrimoniul arhitectonic tradițional al fermei țărănești

Mediul rural din Romania mai are șansa ca, în anumite zone, precum Maramureșul Istoric, Bistrița Năsăud, Țara Oașului sau Bucovina, să dețină gospodării de o mare valoare arhitecturală. Din păcate, generațiile tinere din aceste zone se întrec în a elimina orice urmă de tradiție, demolând, vânzând sau arzând aceste construcții pe care le înlocuiesc cu orori așa-zise moderniste, la întoarcerea acasă din emigrație (vezi localitățile Certeze, Huta Certeze, Tarșolt, Cămârzana din Țara Oașului). Acolo unde aceste gospodării scapă de acțiunea demolatoare a identității proprii, acțiune datorată lipsei de educație a tinerei generații, noroc că mai există oameni ca Prințul Charles al Marii Britanii (localitatea Breb, județul Maramureș), care cumpără casele din lemn, le reconstruiește și le introduce în circuit turistic. Ignoranța tinerilor întorși acasă în aceste zone, după periplul spaniol sau italian, distruge ultima urmă de identitate socio-culturală a acestor teritorii.

Marea responsabilitate pentru această situație o poartă primarii din aceste comune, care eliberează autorizații de demolare și construcție în urma cărora rezultă *o lume fără nume și prenume*. În lumea vest europeană de astăzi, lume care a făcut aceleași greșeli acum un jumătate de secol, astfel de comori ar fi păstrate cu sfințenie. Dar istoria ne învață că nu poți să prețuiești ceva foarte valoros decât atunci când l-ai pierdut, și astfel va trebui să așteptăm trecerea timpului ca să ne recăpătăm înțelepciunea. Într-o zonă ca Maramureșul istoric, o mică speranță mai rămâne atunci când vezi că circa 8-10 persoane, atașate de cultura tradițională, o pun în valoare prin dezvoltarea turismului rural (Stareța de la Mânăstirea Bârsana) sau exemplul de la Breb mai sus prezentat.

1.1.6. Nivelul ridicat de fertilitate a pământului

Criza alimentară mondială, coroborată cu criza energetică și cu dezvoltarea economică accentuată în această perioadă a tigrlui asiatic (China, India, Indonezia), precum și cu nevoile alimentare în creștere ale Golfului Persic (Emiratele Arabe) modifică echilibrul alimentar european. Astfel, apar schimbări accentuate de comportament alimentar de tip european în zona asiatică, odată cu liberalizarea regimurilor politice. Generațiile tinere din aceasta zonă, ajunse la o viață mai bună, adoptă stilul de viață european, de la îmbrăcăminte și locuințe, până la modul de alimentație bazat pe proteina animală. Astfel, s-a dat startul multor grupuri investiționale europene în cumpărarea de pământ fertil în România, o țară în care guvernele de stânga sau de dreapta de după 1990, au aplicat politici neolibérale în ceea ce privește accesul străinilor la cumpărarea pământului.

Atracția pe care o exercită pământul extrem de fertil al României asupra unui european constituie un magnet atât de puternic, încât băncile împreună cu fondurile de investiții private au elaborat strategii pentru acapararea de pământ românesc. Acest val de *colonizare funciară*, precum și comportamentul de coloni al noilor proprietari, fac parte dintr-o strategie eficientă de poziționare strategică față de nevoile alimentare și bioenergetice ale Asiei (cu cei 4 piloni: Rusia, India, Tigrii asiatici și Golful Persic).

1.1.7. Numărul mare de tineri foști emigranți

Mediul rural românesc deține astăzi o bogăție pe care nu o mai are nici o altă țară europeană, și vorbim aici de circa un milion de familii tinere, întoarse acasă din emigrație sau pe cale de întoarcere definitivă. Este vorba, în linii mari, cu excepțiile de rigoare, de oameni dinamici, întreprinzători, dispuși să-și asume o doză medie de risc, cunoscători de realități europene. Pe scurt, vorbim de forța vie a mediului rural românesc. Schimbarea în bine a realităților socio-economice a mediului rural nu poate fi făcută fără capitalizarea *numărului, competențelor și cunoștințelor* acestei *armate rurale*. Individualizarea grupului social în cadrul societății este extrem de evidentă numai uitându-ne la prejudecățile lor față de cei rămași acasă sau a acestora din urmă față de acești *străini* pentru sat. Ceea ce lipsește încă este *organizarea lor politică și economică*, organizare ce va veni de la sine dacă partidele politice și mediul economic nu sesizează acest potențial și nu-l recuperează în folosul societății. Doar timpul ne desparte până când vom vedea o *organizare politică a acestui grup social*. Pentru moment, a fost înțeleasă în scop electoral, din patru în patru ani, doar importanța *numărului* acestora. Rămâne ca factorii politici și economici să le folosească și *competența și înțelepciunea*. Dacă această armată ar pricepe marea *oportunitate financiară* oferită de *măsura referitoare la tinerii fermieri* din P.N.D.R. (M. 112), prin care ar putea primi un cadou de 40 000 de euro, cu șanse de ridicare la 70 000 de euro în anii care vin, România agricolă ar arăta total schimbată în bine. Armata rurală de foști emigranți ar merita această sumă de investiții și numai ca premiu de consolare pentru umilințele trăite pe câmpurile agricole ale Europei.

1.1.8. Producția de alimente gustoase și sănătoase

Atunci când un străin ne vizitează acasă la părinți, în mediul rural, rămâne profund impresionat de regăsirea gustului de altădată al alimentelor. Pentru țaranul român această constatare nu înseamnă nimic, pentru ca ea face parte din normalitatea situației în sine. Pentru cetățenii vest europeni, care au pierdut gustul alimentelor o

dată cu *revoluția verde* din anii 1950-1970, elementul este extrem de relevant. Atât de relevant, încât astăzi îl reinventează construind o mișcare mondială cu sediul în Italia (Slow-Food), centrată pe educația gustului din universități (Universitatea Gustului din Torino), în mii de evenimente anuale, legate de punerea în valoare a gustului, finalizate o dată pe an cu un mare *Salon al Gustului* la nivel european. Ori, România rurală de astăzi trăiește încă un paradox interesant. Depozitară a unui *patrimoniu al gustului*, este inconștientă de această proprietate și, ca atare, nu face mare lucru pentru punerea în valoare a acestei *bogății gastro-culinare-culturale*. Din punct de vedere pragmatic este nevoie ca, la nivelul fiecărei localități rurale din România, să *legalizăm bucătăria țărăncii* ca activitate de procesare potrivit ordinului 111 al A.N.S.V.A., cu un minim de investiții. Încă nu s-a găsit partidul politic care să înțeleagă că, mâine, o armată de circa un *milion de țărânci* ar putea fi trecută în *legalitate alimentară* prin legalizarea bucătăriilor respective ca activități de procesare *aducătoare de gust, liniște financiară* și, cu siguranță, *liniște politică*.

1.1.9. Durabilitatea socială a fermei țărănești

Din cele trei componente ale durabilității unui sistem agricol putem afirma fără probleme că, în afara durabilității economice, ferma țărănească integrează cu ușurință durabilitatea ecologică și pe cea socială. Componenta socială este asigurată prin caracterul familial al fermei țărănești. Dacă un procent minimal din beneficiile de ordin financiar, pe care societatea le are ca urmare a stabilizării rurale a milioane de țărani în ferme familiale, ar fi redistribuit fermei țărănești, stabilizarea sa economică ar fi mult mai ușoară. Din păcate, societatea nu recunoaște deocamdată aportul economic adus de către ferma țărănească prin modelul ei de organizare familială.

1.1.10. Diversitatea produselor gastronomice

Ferma țărănească este creatoare a unui mare patrimoniu gastronomic, care ar putea fi exploatat nu numai cu ocazia

sărbătorilor religioase, ci în permanență. O astfel de abordare presupune ca, din punct de vedere legal, bucătăria țărăncii să fie legalizată în *atelier artizanal de procesare*. Riscurile pierderii acestui patrimoniu sunt pe măsură și sunt direct legate de gradul de îmbatrânire a țăranilor. Atestarea tradițională a acestor produse este vitală, iar cadrul legislativ național și european așteaptă astfel de solicitări. Fiecare comună din România ar trebui să aibă o ambiție minimalistă de a-și atesta cel puțin un produs agroalimentar specific zonei.

1.1.11. Diversitatea peisajelor

Punerea în valoare turistică a unei comune românești se face în primul rând printr-o ofertă peisagistică aferentă, iar comunele noastre nu duc lipsă de oferte extrem de variate. Este nevoie ca autoritățile comunale să conștientizeze valoarea economică reprezentată de aceste peisaje și să le integreze într-o ofertă turistică locală. În noua reformă a P.A.C. peisajul devine o funcție remunerată, deci atractivă pentru conservare și punere în valoare de către agricultori.

1.1.12. Sistemele neformalizate de vânzare la domiciliu

În toate orașele mari din România funcționează rețele de distribuție de alimente la domiciliul consumatorilor, organizate într-un mod informal. Sistemul a adaptat, după 1990, o formă de comercializare existentă înainte, care vizează distribuția laptelui în casa scării la blocuri. Din păcate, actualele rețele suferă de lipsa de legalitate, în schimb au căpătat o eficientă experiență de natură tehnică. Pentru a le transfera în legalitate trebuie intervenit la baza actului de producție, prin legalizarea producției și a procesării din ferme.

Avantajele sistemului:

- *acumularea de cunoștințe tehnice privind aprovizionarea, calitatea, distribuția;*
- *crearea unei legături apropiate între consumator și producător;*

Dezavantajele sistemului:

- nu permite o fidelizare a clientelei pe termen lung;
- nu permite o stabilitate financiară a veniturii țăranilor și a proiecției durabile a fermei pe termen lung;

Pentru transformarea dezavantajelor sistemului în avantaje, ferma țărănească producătoare astăzi de *produse agricole* trebuie să sufere o revoluție tehnico-economică și să se transforme în *fermă producătoare de alimente* prin integrarea procesării în lanțul alimentară și prin intrarea sa în legalitate sanitar-veterinară.

1.1.13. Pacea socială

Noțiunea de pace socială, în înțelesul democratic al cuvântului, este de dată relativ recentă în limbajul social din România. Menținerea păcii sociale se face prin stabilirea unor echilibre socio-economice între guvernanți și comunitățile rurale sau urbane. Guvernele de după 1990 nu au înțeles aportul la pacea socială adus de cele patru milioane de ferme țărănești din România. Criza actuală economică este resimțită acut de populația urbană, în timp ce populația rurală, prin modelul socio-economic creat, este la adăpost de dezechibele apărute. Este nevoie de o *reanalizare* a rolului politic pozitiv jucat de fermele țărănești în ultimii 22 de ani, de o *recunoaștere* a contribuției acestora în asigurarea păcii sociale. După aceste două faze prealabile de "***pocăință politică***", este nevoie de o remunerare a acestei funcții prin programe coerente de revitalizare a spațiului rural. Rolul de "*parașoc social*", jucat de ferma țărănească, are un preț, și factorul politic este dator să-l conștientizeze și să-l plătească.

1.1.14. Demografia mai ridicată decât în mediul urban

Factorul demografic în dezvoltarea economică a unei societăți rurale este evident, și ferma țărănească plătește acest tribut. Pentru moment, tributul este luat de către *porțile străine* la care bat peste un milion de tineri țărani români. Este momentul ca factorul politic să folosească acest spor demografic în dezvoltarea spațiului rural

românesc. Dacă este loc în Spania pentru *căpșunarii români*, aceasta se datorează dezechilibrului demografic din spațiul rural spaniol. Satul românesc nu trebuie să devină scena unui import masiv de *stagiare*, fenomen cunoscut de Portugalia și Spania în ultimii 30 de ani, pentru a menține în viață ferma țărănească.

1.2. Punctele slabe ale agriculturii țărănești

Panorama neagră zugrăvită în acest capitol ne arată un tablou sumbru al mediului rural românesc, la care nu prea îți vine să privești. Ai putea spune că acela care l-a zugrăvit este un pesimist prin definiție, eurosceptic prin filozofie și perdant sigur în viața lui de zi cu zi. Analiza de față, atât de aspru prezentată, a semănat multă amărăciune autorului pe durata celor 11 luni, cât a durat scrierea acestei lucrări. Trăirile autorului sunt mult mai intense decât ale cititorului datorită timpului necesar celor două activități.

1.2.1. Vârsta înaintată a țăranului român

Vârsta majorității țăranilor români este una care depășește de regulă 60 de ani. Ori, se știe că, pentru a putea face o agricultură performantă, un țăran ar trebui să aibă o vârstă mai redusă.

“Vârstele agricole” ale țăranului român

Înaintarea în vârstă îl obligă pe țăran să renunțe la munca anumitor parcele pe care le deține, parcele situate la o distanță mai mare de casa lui. Astfel, pot fi definite mai multe “cercuri spațiale”, respectiv “vârste agricole”

Cercurile spațiale

Munca țăranului se desfășoară în interiorul a trei cercuri spațiale:

- **Primul cerc sau cercul vital**, constituit din casă și de regulă de cei 3000 de m² aferenți acesteia;
- **Al doilea cerc** spațial cuprinde parcelele de teren situate în teritoriul satului (livezi și vii);
- **Al treilea cerc** spațial cuprinde terenurile situate în afara satului.

Categoriile de “vârstă agricolă”

Plecând de la această realitate, putem împărți vârsta țăranilor în trei categorii:

Vârsta activă (18- 65 de ani).

În cadrul acestei vârste, țăranii lucrează de regulă tot pământul pe care îl au, indiferent de distanța la care se situează acesta față de casa în care locuiesc (toate cele trei cercuri spațiale).

Vârsta “bătrâneții timpurii” (65-75 de ani).

În cadrul acestei vârste, țăranul renunță la terenurile din cercul al treilea (din afara satului) și se concentrează pe terenurile din jurul casei (primul cerc spațial) și pe terenurile din cercul al doilea spațial (din interiorul satului).

Vârsta “bătrâneții târzii” (peste 75 de ani)

În cadrul acestei vârste țăranii renunță la munca terenurilor situate în afara satului (cercul 3), respectiv din interiorul satului (vii și livezi/cercul 2) și se restrâng asupra terenurilor situate în cercul vital (terenurile din jurul casei).

1.2.2. Lipsa de cunoștințe de piață

Una din marile traume care marchează mintea țăranului român este legată de *lipsa sa de răspuns* la o întrebare relativ simplă, care îl macină de 23 de ani, și anume: ***unde, cum, la cine să-și vândă produsele***. Această întrebare simplă, la care țările europene învecinate au dat răspunsul de multă vreme, de unde și avansul agriculturii lor, ***nu a primit încă un răspuns de la nici un ministru al agriculturii*** în aceste ultime două decenii. Suntem de acord, evident, că întotdeauna ***când nu merge bine o căsnicie vina este a ambelor părți***, iar în cazul de față ar fi eronat să aruncăm vina doar pe responsabilii guvernamentali, când știm bine că o parte din vină o are și țăranul român, din cauza *imobilismului său mental și fizic*. Nu trebuie să mergem mai departe decât să luăm exemplul celor peste un milion de emigranți, copii de țărani, care au văzut în

Spania un model de agricultură mai evoluat, iar la întoarcerea în țară nu l-au pus în practică.

Totuși, plecând de la o pildă țărănească („*greu la deal cu boii slabi*”), dacă *boul nu poate să tragă* din varii motive, este neapărat nevoie ca *acela care mână agricultura românească* să ia decizii înțelepte. Recomandăm pe această cale aleșilor noștri ca, în deplasările lor în țările europene, să facă bine să coboare într-o fermă țărănească germană sau franceză, ca să înțeleagă de ce aceste două țări au ajuns “**locomotiva agriculturii europene**”.

1.2.3. Sărăcia țaranului român

Valențele noțiunii de sărăcie

Sărăcia ca fenomen poate fi analizată și interpretată pe baza unei metodologii extrem de pertinente, având la bază indicatori de natură socială și economică. Pentru multe segmente din populația urbană, sărăcia se exprimă prin dificultatea majoră de a-și asigura cele două nevoi vitale, casa și masa. Din acest punct de vedere, avem de a face cu o diferență majoră între oraș și sat, unde aceste elemente sunt de regulă asigurate.

Sărăcia țaranului român are cu totul alte valențe comparativ cu sărăcia din mediul urban. La țară, două elemente de bază sunt asigurate de regulă: casa și masa. Dimensiunea sărăciei din mediul rural din România este percepută la nivel material, în timp ce în societățile rurale din America de sud, America latina, Africa sau Asia de sud-est, sărăcia îmbracă doar *forma spirituală*. În aceste societăți, care au la bază o *cultură orală*, sărac este acel taran care, din punct de vedere spiritual, nu poate să transmită cunoștințe valoroase urmașilor. În România, unde cultura rurală este un hibrid între cultura scrisă și cultura orală, valențele sărăciei se prezintă preponderent sub *formă materială*. Cu cât o societate rurală este mai avansată din punct de vedere tehnologic, cu atât reperele *sărăciei spirituale* sunt mai pregnante.

Cauzele profunde ale *sărăciei materiale* a țaranului român sunt date de două elemente majore legate de **construcția socio-**

economică a modelului fermei de existență și de lipsa de viziune și perspectivă a țaranului român.

Ferma de subzistență

Ferma de subzistență, prin însăși definiția ei, nu permite decât asigurarea nevoilor de bază pentru țăran (casă și masă). Un astfel de model de fermă nu permite dezvoltarea acesteia prin degajarea voluntară a unui mare surplus comercial. *Modelul social* este construit în așa fel încât să permită unei familii să ajungă la bătrânețe fără mari griji de natură materială.

În timp ce în perioada interbelică ferma țărănească a avut un **atribut comercial**, în zilele noastre responsabilitatea pentru crearea și menținerea fermei de subzistență *din motive electorale*, caz nemaîntâlnit în țările europene dezvoltate, o poartă și cei care au condus destinele țării după 1990. Doar evoluția **fermei țărănești de subzistență** în **ferma țărănească comercială** ar putea schimba această cruntă realitate de **“sărăcie în perspective”** a satului românesc.

Hora din mediul rural

Pentru a înțelege mai bine **“hora rurală”** pe care trebuie să o joace un țăran care vrea să trăiască decent din munca familiei lui, am luat ca element comparativ **hora țărănească** pe care au trăit-o în tinerețe de regulă țaranii mai în vârstă.

Hora țărănească de ieri

La această horă țărănească participau două categorii de țărani: unii, care erau tineri, în putere, știau jocul într-o anumită măsură și se prindeau în horă, în timp ce alții, de regulă în vârstă, care stăteau pe laviță, priveau și comentau jocul celor tineri.

Hora rurală de mâine

La fel ca în *hora țărănească*, în anii care vin vor exista două categorii: o categorie de **țărani spectatori** care vor privi hora de pe margine, fără să aibă acces în piață cu produsele lor, și o categorie mai tânără, mai instruită, cu un buget adecvat de **țărani jucători**, care vor intra în *hora rurală* și o va juca fiecare după puterile lui.

Jucătorii din *hora rurală* vor avea caracteristici foarte bine definite, și anume:

- jucători informați;
- jucători cu o vârstă cuprinsă între 18 și 65 de ani;
- jucătorii care dețin o fermă familială ce va avea o dimensiune optimă, care să le permită accesul pe piață;
- jucători care vor integra funcția de procesare pentru creșterea valorii adăugate;
- jucători ce vor dezvolta activități sociale (ferma agropedagogică, ferma agroturistică) pentru venituri suplimentare;
- jucători ce vor realiza servicii ecologice, de agrobiodiversitate, energetice, comunitare, de cercetare.

Europa vrea ca, după 2014, această horă să fie jucată de maxim 1-3% din populația activă a României, ceea ce înseamnă că în satul românesc trebuie făcută *curățenie generală*. Această curățenie presupune ca, din 500 de familii de țărani, să mai rămână maxim 1-2 familii țărănești. Astăzi, în 2012, acest scenariu este deja real în multe județe, și așa da ca exemplu doar câteva comune din județul meu de baștină, Sălaj: Lozna, Letca, Zimbor, Crasna etc. Aici, pe *lavița istoriei* s-au așezat 99% dintre țărani ca *țărani spectatori asistați de A.P.I.A.*

Depinde de România dacă este capabilă să-și construiască o strategie proprie de salvare a lumii țărănești sau acceptă viziunea marilor țări agricole europene.

1.2.4. Lipsa mijloacelor de producție

Momentul de cotitură care a declanșat sărăcirea țaranului român a fost acela când, prin celebra lege 18 din anii '90, țăranilor le-a fost restituit pământul luat cu forța în anii colectivizării comuniste. Această lege **a uitat să restituie, alături de pământ, și mijloacele de producție furate în momentul colectivizării (boi, căruțe, batoze etc...)**. Această uitare intenționată a legii a avut consecințe catastrofale asupra structurii gospodăriilor, ducând la o sărăcire accentuată a acestora. Astfel, în lipsa mijloacelor de producție, pământul a atârnat în acești ani ca o **piatră de moară**, de picioarele țăranilor români, care au rămas țintuite locului, renunțând să mai calce glia țării cu aceeași sete ca în perioada interbelică. Coroborat cu vârsta înaintată a țăranilor, precum și cu pierderea deprinderilor de a avea inițiativă, deprinderi distruse de nivelarea comunistă prin transformarea țăranului în **slugă pe pământul lui**, s-a obținut un tablou dezolant al satului românesc.

1.2.5. Lipsa unui sistem propriu de informare

Plecând de la dictonul **“cel care deține informația deține puterea”**, putem observa în spațiul rural românesc *o lipsă acută de informație profesională* pentru țărani. Informația agricolă este primită de țărani pe canalele televiziunii și radioului, de cele mai multe ori în “defazaj” complet cu realitățile socio-economice trăite de aceștia. Toate țările europene, care au o agricultură dezvoltată, au la bază un sistem profesional de informare din care televiziunea și radioul lipsesc cu desăvârșire. În afara **manipulării electorale** din 4 în 4 ani, aceste două mijloace nu au ajutat în ultimii 23 de ani la o organizare a fermei țărănești. În țările dezvoltate agricol din Uniunea Europeană, agricultorii și-au creat propriul sistem de informare prin **reviste generaliste** și **reviste specializate**, sistem de informare pe care îl dețin în proprietate, de unde rezultă și puterea agriculturii acestor țări.

1.2.6. Lipsa unui sistem propriu de creditare

Structurarea lumii agricole în mediul rural nu poate fi realizată fără ajutorul unui sistem de creditare specific agriculturii. Țările agricole europene au înțeles că produsul alimentar nu este un bun oarecare și nu se poate compara cu orice marfă de pe piață. Astfel, au creat sisteme de creditare preferențiale, cu o dobândă de 1,5 - 2% pentru tineri (până la 40 de ani), respectiv cu o dobândă de 4-5% pentru agricultorii care depășesc vârsta de 40 de ani. În condițiile în care băncile private nu ofereau aceste formule de împrumut, agricultori din multe țări europene și-au creat propria bancă (Credit Agricol în Franța etc.) cu ajutorul statului. O astfel de procedură permite agricultorilor unei țări să se opună mai ușor unor *măsuri neadecvate* venite de la Bruxelles, până în momentul deblocării diferendului. **Comportamentul de slugă**, caracteristic agriculturii românești, față de decizii uneori catastrofice pentru țară, negociate cu Comisia Europeană (vezi negocierea în genunchi a cotei naționale de lapte), nu este specific unei țări precum Franța, spre exemplu. Agricultorii unei astfel de țări sunt susținuți financiar de banca aflată în proprietatea lor, până în momentul deblocării unei decizii judecate ca fiind potrivnică intereselor lor.

1.2.7. Lipsa unui sistem propriu de asigurare

În toate țările europene cu agricultură dezvoltată, statul a intervenit prin ajutorarea financiară a agricultorilor în formarea unui **sistem privat național de asigurări agricole**. Lipsa unui sistem propriu de asigurare agricolă a producției se va simți mai pregnant în România, în viitorii 10 ani, în **contextul schimbărilor climatice globale**. Cu cât aceste schimbări vor fi mai accentuate, cu atât va fi mai dificil de a putea previziona și garanta un venit stabil pentru țărani și agricultori. Nefiind integrați într-un sistem de asigurări agricole, este exclusă posibilitatea țăranilor români de a-și dezvolta economic fermele, în condițiile aleatorii ale factorilor de risc climatic.

1.2.8. Lipsa unui sistem de organizare agricolă

1.2.8.1. Lipsa unui sistem coerent de organizare sindicală

Prima formă de organizare a țăranilor din orice țară europeană este una sindicală, care poziționează jucătorii față de structurile de putere politică (Ministerul Agriculturii și structurile sale teritoriale în primul rând). Neexistând o astfel de organizare sindicală la nivel comunal, județean și național (*cu mici și firave excepții construite de sus în jos*, nu de *jos în sus*, cum este logic), dispare raportul de forțe dintre țărani sau agricultori și guvern, raport din care rezultă progresul agriculturii în fiecare țară agricolă dezvoltată.

1.2.8.2. Lipsa unui sistem de organizare profesională

Pentru a putea construi un raport de forțe de ordin profesional cu structurile statului (Ministerul Agriculturii și structurile teritoriale), agricultorii din țările europene au construit Camerele Agricole. Aceste structuri copiază aproape la indigo organigrama ministerului, fiecărei funcții operative din structura guvernamentală agricolă corespunzându-i o funcție operativă în cadrul Camerei Agricole. Diferența majoră dintre cele două structuri agricole județene (Ex. D.A.D.R. și Camera Agricolă Județeană) este dată de faptul că în Camera Agricolă reprezentanții sunt aleși de către agricultori, dintre aceștia, și astfel sunt motivați mai bine de a le apăra interesele. Din raportul de forțe dintre cele două structuri județene sau naționale rezultă o *“horă”* care dă tonul evoluției lumii agricole. Din păcate, A.N.C.A., prin structurile sale județene, a fost un eșec notoriu, o astfel de structură neavând ce să caute într-o țară cu economie de piață. Se încearcă astăzi “o nouă pălărie” pentru A.N.C.A., prin transformarea ei **de sus în jos** în Cameră Agricolă care nu este altceva decât un simulacru de reformă cu iz electoral. Testul adevărat al acestei structuri *va fi trecut sau picat* în momentul în care agricultorii aleși, ce vor reprezenta Camera Agricolă într-un județ, vor trebui să selecteze și să plătească din buzunarul lor vreun angajat din actualele structuri, ca să reprezinte aparatul tehnic al camerei,

decizia politică rămânând în mâinile agricultorilor. Cu siguranță că selecția făcută de țărani pe banii lor va fi făcută *pe alte criterii* decât cele pe care au ajuns aceștia în structurile *de stat*.

1.2.9. Lipsa de organizare a “lanțului alimentar”

Un “lanț alimentar” este constituit din *trei verigi esențiale: amonte, producție și aval*. Ca să controleze cele trei verigi ale lanțului alimentar, este esențial ca agricultorii să aibă structuri organizatorice eficiente. Astfel, în *amonte*, agricultorii europeni sunt organizați în “cercuri de mașini” în Germania, în Cooperative de Utilizare în Comun a Materialului Agricol (C.U.M.A.) în Franța, în cooperative de aprovizionare în Austria etc...

În *producție*, organizarea fermei este de regulă individuală, agricultura europeană având implementat în covârșitoare majoritate un sistem de *administrare familială*. Cooperativele Agricole de Producție/C.A.P., caracteristice sistemului comunist, lipsesc cu desăvârșire în lumea agriculturii capitaliste. Plecând de la ideea că “unde muncesc doi împreună rezultă ceartă”, Uniunea Europeană a evitat asocierea în producție a agricultorilor.

În România lanțul alimentar al producției este controlat de către veriga de procesare. Industria agro-alimentară din România este principalul câștigător al beneficiilor lanțului alimentar. Mare parte din materia primă necesară o importă, ocolind astfel ferma țărănească din România ca furnizor și încurajând agricultura altor țări. Motivul invocat de industria agroalimentară este legat de lipsa de organizare a fermei țărănești în ceea ce privește organizarea ofertei, motiv adevărat de altfel, dar nu suficient pentru a motiva politica antinațională dusă.

Ea oferă o calitate discutabilă a produselor consumatorului român (calitate în termeni legali de altfel), legată de o abordare permisivă a Codex Alimentarius. Acest Codex urmărește o creștere a ponderii E-urilor provenite din sinteza chimică în construcția unui aliment, permițând de altfel obținerea unor alimente 100% din substanțe chimice de sinteză, dar legale. Principalul beneficiar al acestor tendințe ale Codex Alimentarius este marele procesator agroalimentar care poate astfel să reducă prețul final pentru un

produs “alimentar”. Moleculele chimice sunt mai stabile decât cele naturale, se pot păstra în depozite mai mult timp și astfel devin un mare “**magnet financiar**” pentru marii procesatori.

Dacă, pe piață, *micii procesatori* s-au orientat către producția de alimente ecologice sau tradiționale, neputând să mai prindă **trenul cantității**, în schimb, când au încercat să prindă **trenul calității**, mișcarea a fost rapid sesizată și recuperată de marea industrie agroalimentară. Astfel au apărut mari jucători din industria agroalimentară care au atestat produse tradiționale sau au certificat produse ecologice, preluând și aceste mesaje către consumatori. Și cum această mișcare nu era suficientă, pentru a recupera consumatorii de produse tradiționale, au inventat noțiunea de „**produs de tradiție**” pentru a vinde parizer spre exemplu. Această abordare va crea o mare confuzie în rândul consumatorilor români de **produse tradiționale**. O inițiativă legislativă în acest sens se află pe circuitele camerei deputaților. Paralel cu aceste demersuri, aceiași industrie încearcă pe toate căile să blocheze firavele încercări de organizare de târguri ecologice și tradiționale din România.

În *aval*, agricultorii europeni și-au construit **Cooperative Agricole de Vânzare/C.A.V.**, plecând de la ideea că “**doi sau mai mulți agricultori nu au motive de ceartă dacă se asociază să vândă împreună**”.

Astfel, urmărind **lanțul alimentar comunist** și **lanțul alimentar capitalist**, ne este mai ușor să înțelegem de ce C.A.P.-urile au dispărut, în timp ce C.A.V.-urile constituie motorul evoluției agriculturii în țările capitaliste. Această organizare a agriculturii în avalul producției a permis acestora crearea unui raport de forțe echilibrat cu cealaltă componentă majoră a avalului, supermarketul, deținută de către distribuitori.

În țări precum România, unde C.A.V.-urile abia se înfiripă, arbitrul în aval este supermarketul **care fluieră cum vrea** meciul vânzării de produse alimentare, în detrimentul produselor românești. O astfel de țară, numită din păcate România, ajunge astfel să importe peste 75% din nevoile sale alimentare, situație de-a dreptul rușinoasă pentru țăranul român și pentru această nație care **stă pe bogăție și se plânge de sărăcie**. O țară în care supermarketul

controlează și celelalte verigi din lanțul alimentar (amonte și producția) este o țară condamnată la statutul de *piață de consum* de către țările cu agricultură dezvoltată.

1.2.10. Lipsa unui sistem de comasare a pământului

Dispersarea proprietății funciare în România este un fenomen care elimină șansele de dezvoltare economică a agriculturii românești. Forța agriculturii germane, de exemplu, este dată de organizarea fermei agricole în *fermă familială*, cu o mărime medie de 30-50 ha, cu parcele de regulă de 5-6 ha. În Franța, astfel de ferme au rezultat prin organizarea unui sistem de comasare la nivel național, numit S.A.F.E.R. (Societate de Amenajare Funciară a Spațiului Rural). O astfel de structură “para/publică” este formată din reprezentanți ai agricultorilor și ai statului, cu participarea financiară a celor două părți. Structura este una comercială și are un obiectiv dublu: acela de a *cumpăra, cu drept de preemțiune, de la oricine* vinde o parcelă de pământ și de a vinde “*ferme agricole comasate*” la cine merită (adică la cetățenii care pot respecta condițiile de a deveni agricultor).

Datorită faptului că România nu își poate permite, din punct de vedere politic, să aștepte 60-100 de ani pentru comasarea pământului *pe principiul proprietății*, singura opțiune rămasă este comasarea *pe principiul folosinței*. Într-un timp relativ scurt (1-3 ani), printr-o voință politică fermă (voința ce a lipsit în ultimii 22 de ani), se poate vota o lege a comasării pe baza *dreptului de preemțiune al folosinței* în fața *principiului proprietății*. Franța a aplicat acest principiu în legea orientării agricole și în legea arendeii, ajungând astfel prima putere agricolă a Europei. Printr-o astfel de lege, proprietatea pământului nu este afectată, în schimb folosința acestuia în scop agricol este blindată legal. Este nevoie de o forță politică la putere în România, care să accepte “*sacrificiul politic consecutiv*” a doi-trei miniștri ai agriculturii, până vor implementa o astfel de lege. Pe de alta parte, și alți factori blocheză fenomenul de comasare și aici putem aminti de existența subvențiilor de la A.P.I.A.. Câtă vreme există aceste subvenții,

țărani nu vor fi interesați de comasarea proprietăților datorită contractelor multianuale cu A.P.I.A.

1.2.11. Lipsa reprezentării politice a țăranilor

Faptul că P.A.C. (Politica Agricolă Comună) în Uniunea Europeană are un buget de peste 50 de miliarde de euro se explică și prin aceea că o mare parte dintre parlamentarii europeni sunt foști țărani de ieri și agricultori de astăzi. Existența structurilor organizatorice profesionale în țările europene a creat un “**efect de piramidă**”, în care agricultorul european a fost obișnuit cu situația de a fi ales în diferite funcții de reprezentare, în instanțe agricole la nivel comunal, județean, regional, național și evident european. În România, am înlocuit din păcate, în parlament și în alte structuri de decizie, agricultorul cu profesorul de agronomie sau cu fostul director de IAS, care, cu toate calitățile lui, nu poate să aibă o calitate esențială: *fibra de țăran*. Lipsindu-i această caracteristică, *venitul lui nefiind legat direct de rodul pământului*, acesta, din păcate, nu a fost capabil să influențeze decizia politică în sprijinul agricultorului sau țăranului român. Această ruptură a decidentului politic de “rodul sevei pământului” este, din păcate, explicația deciziilor uneori inexplicabile ale acestora față de soarta agriculturii românești.

1.2.12. Problemele matrimoniale ale țăranului român

Una din marile provocări pentru durabilitatea unei ferme agricole țărănești este dată de *dificultatea multor țărani de a-și găsi o soție* care să se înhame alături de el în lunga aventură a unei vieți la țară. Fenomenul este îngrijorător atât la nivelul țărilor vest europene, cât și la nivelul României. Situația este valabilă în primul rând pentru crescătorii de animale, iar campionii nenorocoși din păcate a acestui trist spectacol sunt crescătorii de capre, de unde și prețul foarte ridicat pentru brânza de capră în Uniunea Europeană. Dacă, la prima vedere, această chestiune pare hazlie sau chiar nepotrivită pentru explicarea acestui fenomen, la o analiză seacă, bazată pe date și fapte, putem să vedem gravitatea situației în mediul rural.

Astfel se constată, în ultimii 50 de ani, la nivelul agriculturii din țările Uniunii Europene și nu numai, un fenomen îngrijorător în care crescătorii de animale, în primul rând, au mari dificultăți în întemeierea unei familii. Fenomenul este explicat de către sociologi prin prisma vieții dure pe care trebuie s-o îndure o viitoare soție de agricultor și, nu în ultimul rând, prin mirosul de animale adus în casă și în viața familiei (în cazul crescătorilor de capre și oi în special). Analize sociologice realizate în țări europene pun chiar pe primul loc mirosul ca principal motiv de reticență de a deveni soție de agricultor. O astfel de problemă, neglijată câțiva zeci de ani de către guvernele europene, a adus ferma agricolă europeană în imposibilitatea transmiterii ei către urmași. Ori, se știe că este practic imposibil pentru un tânăr cu proveniența familială non agricolă de a deveni agricultor într-o țară europeană, în condițiile obligației de a lua un credit de aproximativ un milion de euro pentru crearea unei exploatații agricole. Situația este la fel de gravă și la nivelul satului românesc, încât, dacă încerci o radiografiere a acestuia, vei constata că în multe așezări sunt 40-50 de țărani crescători de animale, ***trecuți de prima tinerețe***, necăsătoriți, cu ferme fără perspectivă de transmitere la urmași.

Ca să facă față temporar situației, țările vest europene au recurs la soluții temporare de ***“import de stagiare”*** din țările Americii Latine și Americii de Sud (din fostele colonii). Fenomenul este destul de grav și poate pune în pericol transmiterea fermei europene la generațiile următoare. Fenomenul este des întâlnit și printre crescătorii de animale din România, dar ***“delicatețea subiectului”*** îl face mai puțin scos în evidență. Dacă anumite televiziuni fac din acest fenomen unul mediatic (exemplu: emisiunea ***“Fermier caut nevastă”***) nu este deloc întâmplător, fenomenul există, dar încă nu a fost studiat sociologic la modul serios. Se știe că indicatorul demografic constituie unul din elementele majore în creșterea P.I.B.-ului unei țări, așa că ar trebui să ne aplecăm serios asupra reconsiderării noțiunii de „țăran”, pe care mulți o privesc peiorativ.

1.2.13. Inexistența unor structuri suport pentru ferma țărănească

1.2.13.1. Sisteme de înlocuire a țăranilor pe durata concediului

În primul rând, în România, noțiunea de concediu nu există pentru țăranul român, așa că este dificil să ne imaginăm un sistem de înlocuire în fermă pe durata concediului. Din păcate, nu avem acest sistem suport nici pentru agricultorii din care o parte pleacă totuși în concediu și lasă responsabilitățile fermei pe cine pot. În Uniunea Europeană plecarea în concediu este rezolvată prin existența unui *“serviciu de înlocuire”* la nivelul Camerei Agricole, format din tineri fermieri care aspiră la statutul de „agricultor”. *Înlocuitorul* preia toată răspunderea juridică și financiară a fermei care este asigurată la o structură de asigurări pe durata concediului.

1.2.13.2. Agenții de turism pentru efectuarea concediului

De regulă, țăranii și agricultorii europeni preferă efectuarea concediilor în ferme agroturistice, astfel că la nivel de Cameră Agricolă națională funcționează o agenție turistică. Printr-un astfel de concediu efectuat de o familie de agricultori pensionari francezi într-o fermă agroturistică din SUA, în 2001, a fost adus în Uniunea Europeană un sistem de distribuție la domiciliul consumatorilor (*AMAP-Asociația pentru Menținerea unei Agriculturi Țărănești*) care, în 10 ani, a reușit o performanță de neimaginat în 2001, și anume să ajungă la zeci de milioane de consumatori responsabili la scara U.E. Aceiași familie de agricultori a organizat sistemul la Timișoara acum câțiva ani.

1.2.14. Inexistența unui sistem de formare profesională pentru țăranul român

O mare durere a țăranului român o constituie lipsa unei *școli de formare de agricultori*. Nici o unitate de învățământ din România nu eliberează *“diploma de țăran” sau “diploma de agricultor”*. Până acum câțiva ani, această verigă lipsă a sistemului

de organizare a agriculturii românești era suplinită de către Liceele Agricole și Silvice. Astăzi, când nu mai avem nici licee agricole, nici silvice, prin decizii guvernamentale iresponsabile, ***nu trebuie să ne mire lipsa de competitivitate a agriculturii românești și faptul că mâncăm produse alimentare străine de proastă calitate.***

1.2.15. Rase locale pe cale de dispariție

Una dintre consecințele globalizării pentru țăranul român a fost renunțarea la rasele locale și înlocuirea acestora cu rase importate.

Primul exemplu este extrem de edificator, și ne referim la bivoli. În 1990 România deținea cel mai mare șeptel de bivoli din Europa (aproximativ 100 000). În doar 21 de ani, ne-am permis, ca țară, să ajungem la circa 15 000 de exemplare (!), fără ca cineva să ia măsuri, deși se știa că bivoliul nu avea “cotă de producție” și că puteam produce lapte și carne fără limită, nefiind împiedicați de Politica Agricolă Comună (P.A.C.). În aceeași perioadă, Italia a crescut șeptelul de la 3000 la 300 000 de bivoli, Germania de la câteva sute la 50 000, idem Marea Britanie sau alte țări, cumpărând bivoli românesc în mare parte. Fiind vorba de o brânză fără colesterol rău, italienii ne-au dat o lecție și mai aspră instalând, la Zimbor, în județul Sălaj, o unitate care produce “mozzarella” pentru export în Italia. În timp ce țăranul român se plânge ca bivoliul se crește greu și renunță la el, țărani europeni fac ferme de 400 de bivoli lângă Sighișoara, cu sistem de mulgere mecanic. Dacă francezii sunt renumiți pentru “paradoxul francez” legat de sănătatea datorată consumului echilibrat de vin, aș îndrăzni să vorbesc de existența unui “*paradox românesc*” legat de ***fenomenul de orbire politică*** în care ne ***plângem de sărăcie, dar stăm pe bogăție.***

O situație și mai paradoxală o întâlnim în cazul porcilor Mangalița, Bazna și Strei, rezistenți la boli și paraziți, cu pretenții reduse față de baza furajeră, pe care mulți dintre noi i-am crescut în tinerețe. În timp ce noi renunțăm la creșterea acestor porci de culoare neagră, roz, roșu etc., alții i-au crescut

fără să stea pe gânduri (ex: Negru de Bigore în Pirinei), ca să le vândă carnea, la prețuri ridicate, marilor restaurante de lux ale Europei, unde sunt numiți „porcii bogaților”, grație lipsei colesterolului rău. În schimb, țăranul român s-a apucat să crească porc alb, cunoscut ca “*porc al săracului*”, plin de colesterol rău, iar consumatorii de la noi se întrec să cumpere această carne din supermarket.

1.2.16. Inițiativa scăzută a țăranului român

Prima formă de blocaj este de natură fizică și ea explică lipsa de evoluție a structurilor agricole din mediul rural. Pentru a face să evolueze o fermă agricolă, un țăran trebuie să iasă din satul său minim o zi pe săptămână, pentru a vedea în satele vecine alte exemple de reușită profesională într-un anumit domeniu tehnic. Este cazul oricărui țăran din țările europene care și-a construit sisteme profesionale de “*schimb de experiență*”. Al doilea blocaj este de natură mentală, explicat printr-o *prejudecată păguboasă* gen “*lasă că merge și așa*” sau “*lasă că om mai vedea*”, ca să-și justifice lipsa de inițiativă pentru a-și scoate ferma din *amorțire economică*. Felul conservator de a privi lucrurile, în care *teama de schimbare* îi domină judecata, face din țăranul român o *șintă sigură* pentru ieșirea pe *ușa din dos* a istoriei. Amprenta unei jumătăți de secol de comunism cântărește foarte mult asupra capacității de a dezvolta inițiative în mediul rural. Această perioadă, în care țărani au fost transformați din gestionari de ferme în muncitori agricoli, are efecte nefaste asupra inițiativei rurale. Astfel, la o radiografie atentă a spațiului rural, putem observa o lipsă acută de inițiative antreprenoriale în domeniul agricol sau în alte domenii. Puterea exemplului este foarte rar prezentă, iar majoritatea țărănilor funcționează pe principiul turmei în ceea ce privește reacțiile economice.

O altă mare provocare pentru țăranul român este evoluția gândirii lui de la *gândire de om sărac, la gândire de om bogat*. Cei bogați spun că *nu valoarea buzunarului definește gândirea omului, ci gândirea omului influențează valoarea buzunarului*. Când ai un buzunar gol *nu poți să afirmi că o astfel de abordare*

*nu este adevărată. Poți să afirmi ce vrei doar după ce ai cunoscut și ipostaza de om bogat. Una dintre mentalitățile cele mai păguboase ale țaranului român este cea legată de „capra vecinului”. Probabil că, în timp, pe măsură ce vecinii în satul românesc vor fi tot mai departe unul de altul, prin dispariția multora dintre aceștia, și această mentalitate va dispărea. Agricultorii din țările vestice europene au înțeles că, la nivelul unui „sat” care numără astăzi 3-4 agricultori, nu-ți poți permite această mentalitate de om sărac, motiv pentru care și-au unit energiile, la început prin actul de vânzare (în aval), apoi prin actul de aprovizionare (în amonte), construind sisteme economice durabile. Astfel, s-au pus bazele de durabilitate ale satului european, în care este o **mândrie** să fii țaran.*

1.2.17. Netransmiterea unei ferme urmașilor

Datoria majoră a unui țaran este ca la bătrânețe să transmită ferma unuia dintre urmași. ***Din păcate, țaranul român nu se achită de această datorie preluată de la părinții săi.*** El transmite urmașilor parcele de pământ și nu ferma însăși (casa, anexe, mijloace de producție, pământ). În aceste condiții, urmașii neprimind de la părinți un instrument de producție (ferma), ci un bun material (parcele de pământ), vând de cele mai multe ori acest bun (de regulă după trecerea la cele veșnice a părinților). ***Modelul sărăciei țărănești*** se agravează prin faptul că unul dintre copii primește doar nucleul gospodăriei țărănești (casa, anexele și cota parte din teren). Astfel, de la an la an, se micșorează gospodăria țărănească prin reducerea suprafețelor din cercul 2 și cercul 3 (vezi mai jos). În fapt, diferența majoră între modul de transmitere din țările europene și România constă în aceea că, aici, țaranul transmite la un urmaș doar **casa** și, parțial, din **masă**. Prin noțiunea de **masă** înțelegem acea parte a fermei reprezentată prin mijloacele de producție (teren), care îi poate permite țaranului să pună bucate pe masă. Prin acest mecanism se produce dezagregarea fizică a fermei țărănești, ceilalți urmași ai țaranului trecând de la statutul ***de stăpân la cel de slugă. În nici o altă țară europeană țaranul nu are dreptul de a-și împărți gospodăria la***

toți copiii. Prin lege, orice țăran din Uniunea Europeană este obligat să lase întreaga fermă unui singur copil care îi despăgubește pe ceilalți frați și pe surori. De regulă, în țările europene ferma este lăsată **primului dintre băieți**, ca să aibă timp să-i despăgubească pe ceilalți, pe măsură ce cresc. Dacă un alt copil din familie vrea să devină fermier, atunci pe baza despăgubirii primite și a sprijinului statului, își face ferma în altă parte (sprijin pentru tinerii fermieri). Ferma de subzistență este de fapt un mod de viață pentru țăranul român, un mod de a fi al acestuia, și nu o afacere din care să trăiască.

1.2.18. Impactul structurii etnice asupra afacerilor agricole

Istoria își spune și în cazul de față cuvântul asupra tipului de activitate agricolă pe care o desfășoară populația majoritară și diferitele naționalități conlocuitoare. La fel de interesantă este și veriga din lanțul alimentar de care se ocupă aceste populații. Astfel, la o primă vedere, cetățenii de diferite naționalități din mediul rural: români, maghiari, bulgari, romi (țigani până recent) și evrei au un comportament ce merită studiat cu atenție și au tras învățămintele de cuviință. **Țăranii români** de regulă ocupă cu preponderență prima verigă a lanțului alimentar (*producția*) în zona produselor de bază (*creșterea animalelor și cultura cerealelor*) ce au prin definiție *prețurile cele mai scăzute*. Se poate observa o lipsă acută de **fler comercial** al țăranului român din cele mai vechi timpuri. **Țăranii maghiari și bulgari** ocupă de regulă două verigi ale lanțului alimentar (*producție și vânzare*), fiind specializați cu preponderență în general în domeniul *legumiculturii* și, mai nou, al *floriculturii*, domenii mai interesante financiar. **Romii** au ales doar veriga finală a lanțului alimentar sau agroalimentar (*vânzare*), fiind specializați în vânzarea de *flori* (femeile) și *miez de nucă* (bărbații), produse care creează o mare marjă financiară. **Evreii**, în istoria recentă a României, aceia dintre ei care au ales să se ocupe de agricultură, au ales veriga finală a lanțului alimentar (*vânzarea*), iar ca tip de produs au ales **miezul de nucă** preponderent, produs care a creat venituri mari dintotdeauna.

O excepție de la această regulă prezentată mai sus o reprezintă românii din zona subcarpatică a Ucrainei, care, din cauza vicisitudinilor istoriei și a amplasamentului la confluența mai multor țări (România, Ungaria, Slovacia, Polonia, Ucraina, Rusia), au dezvoltat în ultimii 50 de ani un spirit comercial comparabil cu cel al evreilor. Dovada vie a acestui lucru o constituie bunăstarea ce se poate observa în aceste sate cu populație covârșitoare românească.

1.2.19. Comportament contagios

O analiză orizontală a satului românesc scoate în evidență o slabă diversitate a activităților agricole. Ori, atunci când piramida preocupărilor agricole din spațiul rural este redusă, sunt slabe speranțe de primenire a acestuia. Dacă un grup majoritar de țărani se ocupă de creșterea animalelor, rareori vei vedea pe ceilalți țărani să înceapă o altă preocupare agricolă (ex. procesare, pomicultură, viticultură etc.). Acest efect *contagios* este extrem de dăunător pentru mediul rural și reduce mult baza oportunităților potențiale pentru țărani. Acest comportament s-ar putea transforma într-o mare oportunitate dacă ar exista 3-5 ferme comerciale care să servească drept exemplu contagios.

1.2.20. Absența sistemului de reacție la o situație injustă

Unul din mecanismele esențiale în procesul de evoluție a unei comunități îl reprezintă capacitatea acesteia de a se constitui în forță de indignare și apoi contestare a unor derapaje de la bunul mers al lucrurilor. Analizând satul românesc în ultimii 22 de ani, observăm o lipsă cvasitotală a *capacității reactive* a membrilor comunității la fenomene perturbatorii. *Capacitatea de reacție* a unei comunități la o situație injustă este dată de capacitatea sa organizatorică la patru nivele (**I.C.M.P**):

- Organizarea unei *forțe comune de indignare (I)*. O astfel de acțiune presupune utilizarea de diferite instrumente specifice legale (*comunicate de presă, întâlniri cu factori decizionali, negocierea,*

editare de broșuri (ex. Indignați-vă, de Stephane Heisel), pliante etc.);

- Organizarea unei **forțe comune de contestare (C)**. Acțiunea constă în utilizarea unor instrumente legale precum: greva, demonstrația, boicotul, referendumul. În cazuri de forță majoră, se face apel la acte pașnice de nesupunere civică (*vezi acțiunea cosașilor voluntari din Franța; vezi marșul sării din India*);

- Organizarea unei **forțe comune de monitorizare (M)**. Diferite mecanisme de ordin tehnic permit comunității monitorizarea unui domeniu (*ex. barometrul prețurilor, observator*);

- Organizarea unei **forțe comune de propuneri (P)**. Paralel sau consecutiv cu organizarea forței colective de indignare și contestare este esențială capacitatea comunității rurale în organizarea unei forțe de propuneri (*Inițiere de acte tehnice sau normative la nivel local, județean, național și european*);

Echilibrul reprezentat de raportul dintre cele 4 forțe este în măsură de a defini modalitățile de evoluție a problematicii vizate în timp și spațiu.

1.2.21. Gândirea pe termen scurt

Modul de gândire al țaranului român apelează în general aria temporală pe termen scurt în proiectarea vieții sale cotidiene. O serie de indicatori precum vârsta înaintată, nesiguranța, neîncrederea stau la baza acestui mod de gândire. Astfel, puțini din țărani actuali pornesc sau acceptă afaceri care presupun un orizont de timp mai mare de 1 an. Din acest motiv mulți președinți de composesorate sau asociații de crescători de animale, ce administrează pășunile comunale, nu acceptă darea acestora în utilizare unor tineri agricultori pe perioade lungi (mai mari de 5 ani). De asemenea, puțini țărani organizează ferme ce presupun plantarea de specii cu intrare tardivă pe rod (*ex. nucul cu intrare în anul 9*). Explicația cea mai logică a acestui mod de gândire, derivă din forma de structurare a activităților agricole într-o familie de agricultori. De regulă, bărbatul se ocupă de gestiunea producției (animale, utilaje etc.) și, cum venitul fermei depinde doar de

activitatea de producție, funcție predominant bărbătească în istoria agriculturii, rezultă și acest mod comportamental (gândire pe termen scurt) specific bărbaților.

1.2.22. Individualismul

Propuneri de organizare colectivă din partea unor agricultori francezi (*țara celor 880 000 de președinți de asociații*) sunt sortite eșecului în România. Multe parteneriate cu tematică de organizare în grupuri în comun (cooperative), între comune din România și țări europene (Franța, Germania, Belgia, Elveția, Marea Britanie etc.), rezultate în urma acțiunii “*Operațiunea Satelor Românești*”, au eșuat lamentabil după 10-15 ani de eforturi umane și financiare. De regulă, individualismul țărănesc este mai accentuat în satele necolectivizate și este mai redus în localitățile care au cunoscut colectivizarea agriculturii.

1.2.23. Practici defectuoase de management

Printre practicile curente, aplicate de țărani în ferma lor, vom lua două ca să le exemplificăm. Prima practică illogică din punct de vedere economic este legată de achiziția de tractoare sau echipamente agricole la nivel individual, pentru un număr extrem de mic de hectare de lucrat. Se pot vedea în mod curent sate cu zeci de tractoare folosite irațional din punct de vedere economic. În același timp, vei vedea în același sat sute de hectare de teren nelucrate, pentru a întregi o panoramă dureroasă pentru privitorul din exterior.

A doua practică defectuoasă este legată de domeniul crescătorilor de turme mai mari de 50-100 de oi, ce-și permit să angajeze paznici la turme. Suntem singura țară din Europa unde un cioban își permite să ia angajați pentru ajutor la stână. De regulă, acești angajați sunt preluați din gara cea mai apropiată, unde se și întorc după maxim 3-5 luni petrecute la stână. După ce stăpânul plătește un salariu, masă, casă, țigări și băutură, nu de puține ori se întâmplă că stăpânul nu mai știe cine este stăpân și cine este slugă. Acestor practici de management ilogice economic li se mai pot

adăuga o serie de practici agricole incorecte (arătura din deal în vale, divizarea pământului etc.).

1.2.24. Neasumarea riscului

Multitudinea de probleme cu care s-a confruntat țăranul român după 1989, pleiada de încercări într-un context ostil, nereușitele în afaceri ale acestuia l-au obligat la o reconsiderare a riscului. Pe de altă parte, soluțiile pe care acesta trebuie să le aplice pentru salvarea fermei sale de la dispariție sunt legate direct de investiții în domeniul procesării și vânzării, zonă cu riscuri variate prin definiție. A risca într-un domeniu complet necunoscut pentru el nu face parte din obiceiurile țărănești și, astfel, avem explicația logică a neasumării riscului.

1.2.25. Nerentabilitatea fermei țărănești

Modul de organizare economică a fermei țărănești vizează atingerea independenței economice a familiei printr-un sistem de agricultură de subzistență sau semizubzistență. Dacă la un astfel de model economic aplicăm metode de analiză clasice, vom trage repede concluzia că un astfel de model este nerentabil, ceea ce este adevărat. Pe de altă parte, ar merita de văzut care este aportul economic al acestui model pentru societatea de astăzi, care nu include pentru milioanele de familii de țărani ajutoare de șomaj și alte indemnizații sociale. Probabil că, dacă societatea ar internaliza costurile sociale și ecologice și am transfera sumele aferente mediului rural, am avea o analiză diferită a rentabilității fermei țărănești.

1.3. Oportunitățile agriculturii țărănești

1.3.1. Puterea politică deținută în timpul campaniilor electorale

Țăranul român nu este conștient de puterea deținută din punct de vedere electoral și, ca urmare, nu o folosește în interesul său. Este interesant și dureros în același timp să vezi o armată de țărani care se plânge patru ani de viața dură trăită, iar în ziua votului să fie manipulată grosolan de partide politice și candidați care *nu au făcut nimic niciodată pentru el, nu fac și nu vor face nimic niciodată. Forța politică a țăranului român* (circa 8 milioane de votanți) este echivalentă cu trimiterea în parlament a circa **200 de țărani**. Dacă ne uităm în parlamentul francez sau german, vom vedea că o treime din parlamentari provin din mediul agricol. Situația este analoagă în parlamentul european, în care avem țărani de la nivel de vicepreședinți, până la nivel de șefi de grupuri parlamentare (popularii europeni).

1.3.2. Conversia fermei țărănești la sistemul de agricultură ecologică

Din punct de vedere tehnic, conversia unei ferme țărănești la agricultura ecologică reprezintă o formalitate administrativă în zonele de munte și parțial în zonele colinare. Astfel, această oportunitate a reieșit pe tot parcursul acestei lucrări și constituie o șansă istorică pentru agricultura țărănească românească. Cum factorul politic nu a înțeles această oportunitate, rămâne ca aceasta provocare să fie preluată de către grupul național de producători în agricultura ecologică (Federația Națională de Agricultură Ecologică) și să o transforme într-o forță economică și politică. Numărul mare de țărani intrați în agricultura ecologică în 2012 ne dă speranțe certe că, și fără sprijinul statului, organizațiile de producători pot crea o politică agricolă dătătoare de speranțe pentru mediul rural românesc.

1.3.3. Conversia capitalului social în ofertă turistică

Un bun exemplu de *conversie de capital social* în *ofertă turistică rurală* profesională îl constituie diverse inițiative din Maramureșul istoric și din Bucovina. Ceea ce lipsește acestor două zone cu o mare încărcătură de tradiții este organizarea regională a acestor oferte turistice, în care jucătorii ofertanți să aibă o strategie comună și o mai bună vizibilitate internațională. Profesionalizarea ofertei este o etapă necesară și ar putea reprezenta un exemplu reproductibil și pentru alte regiuni din România.

1.3.4. Conversia fermei țărănești la producția de produse tradiționale

Această oportunitate naturală, de exprimare legală a unui produs țărănesc, a fost înțeleasă până astăzi de un număr relativ mic de țărani. Mai repede a fost înțeleasă de marea industrie agroalimentară care, într-o acțiune de spălare a propriei imagini, a început o operațiune de atestare a produselor sale împotriva legilor firii, uneorii și împotriva spiritului legislației în vigoare. Spiritul legislației românești vizează oferirea unei șanse de exprimare a identității tradiționale pentru micile ateliere de procesare de produse tradiționale, cu o muncă realizată preponderent manual, și pentru produsele agricole țărănești. Dar, cum poarta legislativă a fost mai largă decât trebuie, s-au strecurat și oportuniști de moment pe care ministerul de resort, sesizat recent, încearcă să-i înlăture la ora actuală.

1.3.5. Conversia fermei în producția de produse etice

A doua *mare oportunitate financiară* pentru ferma țărănească este reprezentată de caracterul etic de producție și procesare a produselor agricole. Aceasta producție etică de alimente țărănești nu este pusă în valoare și nu se traduce printr-un venit suplimentar în familia țăranului. Cu un astfel de *potențial social*, țări precum Mexicul, Bolivia, Ecuador, Brazilia, Argentina etc. au construit o *ofertă agricolă și artizanală etică* la nivel mondial, cifrată în miliarde de dolari. Sigur, am putea spune ca axa clasică de comerț

echitabil Sud-Nord, având în spate o istorie colonialistă, ar explica acest fenomen, și este adevărat. În același timp, cu un potențial etic identic, nimic nu ne împiedică să **certificăm etic** producția țărănească de alimente și artizanat și să construim o ofertă națională, europeană sau chiar mondială. Crearea unui fond de solidaritate, format dintr-un *procent etic* din *valoarea adăugată*, obținută în actul de vânzare, ar putea să se constituie într-un *instrument de microcreditare echitabil* pentru dezvoltarea mediului rural.

1.3.6. Conversia fermei țărănești în producția de produse locale

Cu sprijinul noii reforme a P.A.C. vom avea, din anul 2014, o legislație specifică pentru *certificarea produselor locale*. În aceste condiții, la nivel național ne va trebui, în perioada următoare, o strategie economică clar definită pentru promovarea produselor locale. Această strategie trebuie să aibă la bază un inventar precis de resurse locale, pentru a construi o ofertă locală și județeană specifică. Detaliile referitoare la motivațiile acestui produs local se regăsesc în celelalte capitole din lucrare.

1.3.7. Conversia fermei în producția de produse de munte

Importanța zonelor de munte la nivel european se va traduce în noua PAC prin construcția la nivel legislativ a unei identități prin certificarea produselor montane. Această delimitare regională a unui produs, în funcție de forma de relief, este extrem de importantă pentru locuitorii acestor zone, care au un sentiment mai aparte de apartenență la un spațiu specific, față de locuitorii din zona colinară sau de șes. Dacă acestei ***etichete de produs de munte*** îi putem asocia cu ușurință, *mental și tehnic*, ***eticheta de produs ecologic***, ***eticheta de produs etic***, ***eticheta de produs tradițional și eticheta de produs local***, avem o imagine de ansamblu asupra potențialului reprezentat de produsele montane românești.

1.3.8. Conversia fermei în producția de produse Slow Food

O mișcare Slow-Food a început să se organizeze în ultimii ani și în România, ceea ce constituie o inițiativă laudabilă. Ceea ce se poate constata în cadrul acestei mișcări, pornind de la mesajul transmis, mesaj centrat pe educația gustului, este o lipsă de coerență legislativă privitoare la tipul de produs agroalimentar promovat. Astfel, se creează o ușoară confuzie legată de faptul că, atunci când promovezi, spre exemplu, produse tradiționale, în spatele produsului trebuie să se regăsească o bază legală de atestare tradițională. Știind că acest sistem transmite un mesaj echilibrat, ce conține adevărate valori cetățenești, promovând produse etice, produse tradiționale, produse ecologice, produse locale și produse montane, este bine să existe un cadru legal acoperitor. În același timp, o mai bună întrepătrundere cu acțiunile desfășurate de grupurile de producători de produse ecologice și tradiționale ar transmite publicului un mesaj mai clar și mai puternic.

1.3.9. Simplitatea construcției unui sistem de vânzare directă

În condițiile în care sistemul economic cel mai potrivit pentru comercializarea produselor, din punct de vedere filosofic, tehnic, social și economic, este reprezentat de *economia locală*, este logic să se pună în mișcare instrumente de vânzare directă. Vânzarea directă a produselor țărănești, prezentată în diferitele ei forme în alte capitole ale lucrării, îi vine ca o mână de ajutor țaranului român. Astăzi sistemul de vânzare directă se rezumă la vânzarea în târguri și piețe, ceea ce este oarecum firesc într-un sistem economic încă imatur. Celelalte două instrumente de vânzare directă (*vânzarea în fermă și vânzarea la domiciliul consumatorilor*) sunt etape logice în evoluția sistemului de vânzare directă, pe măsura integrării consumatorilor în filosofia de vânzare a țaranului român. Aceste etape vor lua între 15 și 20 de ani până când vor ajunge la o masă critică necesară ca să devină ele înseși motor de dezvoltare. Operațional, sistemul este *rapid* de realizat din punct de vedere *tehnic*, dar, din păcate, este *lent* până devine *matur socio-economic*.

Exemplu de simulare de vânzare directă în Municipiul Zalău, jud. Sălaj:

Unul dintre cele mai urbanizate municipii reședință de județ din România în ultimii 30 de ani este Zalăul. O mare parte din populația orașului are rădăcini rurale și participă la activitățile agricole din fermele părinților, bunicilor sau personale. Alimentele astfel produse îi permit supraviețuirea economică reducând substanțial cheltuielile legate de coșul zilnic.

Variantele de vânzare directă posibile pe bază de abonament tip “Coș Țărănesc” pentru produse precum laptele, legumele și fructele sunt următoarele:

- *Vânzare directă în cantinele școlare (creșe; grădinițe; școli generale; licee)*
- *Vânzarea directă în cantinele unităților industriale (Ex. Dozatoare de lapte la Michelin, Tenaris);*
- *Vânzarea directă la sediul băncilor și al administrațiilor publice locale;*
- *Vânzarea directă la nivelul altor unități de producție sau servicii;*
- *Vânzarea directă în curtea bisericilor;*
- *Vânzarea directă la domiciliul consumatorilor (Infrățire financiară individuală; Infrățire financiară de grup);*

1.3.10. Diversificarea fermei prin activități specifice fermei pedagogice

Masa critică națională pentru ca ferma pedagogică, prin activitățile ei, să transforme percepția noilor generații despre mediul rural și despre produsele țărănești la nivel european, este în jurul cifrei de 200.000 de elevi pe an ce participă, minim o zi, într-o fermă agricolă la activități specifice. În Europa, procesul a durat circa 10 ani, iar astăzi putem spune că în țări precum Germania, Franța, Austria, Elveția, *pariul cu agricultura* a fost cu adevărat câștigat. O mică speranță s-a văzut și la noi, în 2012, în cadrul programului “școala altfel” al Ministerului Educației, chiar dacă acesta nu a

fost gândit neapărat pentru activități rurale. Totuși, el permite colaborări între instituțiile școlare și agricultori, iar acestora din urmă le revine obligația de a răspunde pentru anul 2013 acestei oportunități.

1.3.11. Diversificarea fermei prin activități specifice fermei agroturistice

Noțiunea de fermă agroturistică este una mai veche și nu i-au fost înțelese foarte repede dimensiunile socio-economice până de curând, când la nivel european s-a luat în calcul o potențială remunerare a acestei activități non-agricole prin diferite instrumente specifice. Componenta socială a acestei activități este evidentă în măsura în care ea acoperă un transfer de capital social înspre turiști, capital format din cunoștințe tradiționale și legături sociale ale agricultorului. Din păcate, oferta agroturistică a României nu este organizată profesional de agricultori, pentru a pune în evidență specificul agricol în mediul rural, ci de non-agricultori (vezi A.N.T.R.E.C.), de unde și eficacitatea limitată a acestei oferte. O serie de instrumente funcționale la nivel mondial ar permite o mai bună punere în valoare a ofertei agroturistice, și așa aminti aici sistemul “*Troc-Maison*” (*schimb de case*), sub diferitele lui forme.

1.3.12. Diversificarea fermei prin activități specifice fermei de cercetare

Dacă la prima vedere noțiunea de fermă de cercetare pare futuristă, în contextul actual, în care P.A.C. va aloca 5,5 miliarde de euro pentru cercetare aplicativă în ferme, cu siguranță că va trebui să reevaluăm abordarea unora. În fapt, decizia comisiei europene răspunde unei realități complexe, în care se dorește reconsiderarea cercetării agricole, schimbând *locul de realizare* al acesteia (*din stațiune de cercetare, în fermă*), *motorul* și *promotorul* sistemului (*din cercetător, în țăran-cercetător*).

1.3.13. Diversificarea fermei țărănești prin integrarea serviciilor ecologice

Acum câțiva ani, ar fi părut deplasat să vorbești de faptul că țăranul ar putea să trăiască și din alte activități decât cele de producție agricolă. Astăzi, când milioane de țărani români au venitul majoritar format din *subvenții pentru servicii ecologice* oferite societății (vezi cele 7 pachete de agromediu din măsura 2.1.4. APIA), lucrurile par cât se poate de normale. În condițiile în care această tendință va fi întărită în perioada 2014-2020, printr-un *“buget agricol european înverzit”*, ar trebui ca factorii de decizie din România să construiască strategii regionale și naționale specifice, astfel încât România să devină beneficiar net al acestui sprijin.

1.3.14. Redefinirea statutului de “țăran” în contextul reformei P.A.C.

De la țăran la agricultor

În definiția obișnuită a noțiunii de țăran, în România înțelegem un locuitor de la țară, care are ca activitate de bază munca pământului și creșterea animalelor. Astfel, printr-o activitate agricolă de subzistență, el ocupă un teritoriu rural bine definit, fără să creeze o presiune socială fizică pentru mediul urban și fără să devină un asistat social. Pe această cale, bugetul statului este degrevat de o mare dificultate bugetară, care ar apărea în momentul în care 10 milioane de suflete ar întinde mâna către *punga săracă a statului*. Acestui locuitor al satului românesc i s-a cerut, prin noile realități socio-economice, să evolueze de la condiția de *țăran* care produce doar pentru el, la aceea de *agricultor* care produce pentru el și pentru piață. Perioada oferită pentru acest pas este foarte mică, fiind definită de proiecția celor 8 ani ai unei legislaturi europene (ex. 2014-2021) în care, prin reforma Politicii Agricole Comune, se proiectează și viitorul spațiului rural românesc. La fel cum țăranul român nu este pregătit mental și financiar pentru acest pas,

nici pentru guvernării de după '90 nu este clar, din păcate, dacă **țara mai are nevoie de țărani și, dacă da, de câți?**

De la agricultor la țăran

Noua viziune a PAC, prin care devin *remunerate* o serie de *funcții neproductive* ale fermei agricole, va duce la o redefinire a noțiunii de agricultor în condițiile în care **venitul financiar majoritar** al familiei acestuia va proveni din *activități neproductive* și doar o mică parte din *activitățile direct productive*. Cum noțiunea de **țăran** evoluează și ea la nivel european, mulți agricultori europeni renunță la titulatura de agricultor pentru a reveni la cea de țăran (paysan în Franța; bauer în Germania). Această revenire este stimulată consistent din punct de vedere financiar pentru agricultorii care desfășoară, pe lângă munca din fermă, și *activități non-agricole* în slujba comunității rurale. Fenomenul este descris foarte interesant de un „țăran/scriitor” francez, Phillipe Desbrosses, în cartea lui intitulată **“Nous redeviendrons paysans/Noi vom redeveni țărani)”**. Explicația acestei evoluții sau involuții, după unii, este dată de denaturarea noțiunii de agricultor din țările europene unde țăranul a fost obligat să devină „**exploatant agricol**”, mai degrabă decât agricultor. Schimbând denumirea fermei agricole în **exploatație agricolă**, cu toate consecințele sociale și de mediu pe care aceasta le-a produs în ultimii 50 de ani, este oarecum firesc ca anumite segmente ale spațiului rural european să revină la noțiunea de țăran și la aceea de *fermă țărănească*. Pentru agricultura țărănească românească aceasta tendință politică europeană, fără cale de întoarcere, reprezintă o mână de recuperat fără precedent, în condițiile în care țăranul român nu a trebuit să piardă 50 de ani pentru a deveni agricultor și apoi alți 20-30 ca să redevină țăran. Rămâne de văzut dacă mediul rural românesc poate înțelege și reacționa la acest curs prielnic al istoriei.

Dacă în România noțiunea de țăran are de multe ori un sens peiorativ pentru multă lume, în țările europene, precum Germania și Franța, cu această noțiune nu se poate glumi. Forța organizatorică a țăranului european în ultimii 50 de ani a făcut ca

statutul de țăran să fie unul demn de respectul societății în ansamblul ei. Dacă analizăm doar o singură cifră (53 miliarde de euro, bugetul PAC), ce reprezintă peste 42 % din bugetul Uniunii Europene, avem un indicator expresiv al statutului țăranului european. Un alt exemplu edificator este legat de statutul universităților agricole din țările europene în comparație cu alte universități. Cea mai cotate facultate din Franța este cea de Agronomie, în timp ce în România ne batem pentru ultimul loc. Nu este de mirare, astfel, să vedem unde este Franța din punct de vedere agricol și unde a ajuns România, o țară cu sistemul de valori complet inversat de mulți ani.

1.3.15. Organizarea juridică a fermei țărănești familiale

Primul mare element de blocare a dezvoltării fermei țărănești este lipsa de organizare juridică. Această organizare juridică reprezintă, pentru mulți țărani, încă un *bau-bau*, din cauza impozitelor care trebuie plătite la stat. Această gândire este posibil să fie explicată prin anumite traume mai vechi, datorate statului comunist care le-a impus, după cel de al doilea război mondial, sistemul de cote pentru plățirea datoriei de război. O altă explicație posibilă a acestei gândiri s-ar putea datora faptului că, în timpul vieții lor, ei nu au cunoscut vreodată vreun sistem de organizare juridică. Doar stimuli importanți de natură financiară (Măsura 141, 112) ar putea răsturna acest mod de gândire al unor țărani aflați astăzi la o vârstă înaintată. Astfel de oportunități, de natură *financiară*, nu ar trebui ratate de țăranul român, în special de *tinerii țărani* care au făcut cereri de finanțare, în cadrul măsurii destinate *tinerilor fermieri*.

Tipul de structură juridică pe care un țăran poate să o creeze depinde de obiectivele urmărite. De regulă, la nivel european, se structurează juridic afacerea agricolă în jurul conceptului de "fermă familială". În România, un astfel de concept poate foarte bine fi organizat juridic în P.F.A., I.I., I.F.A., S.R.L. sau cooperativă agricolă.

Conceptul de fermă familială: Mare parte din fermele familiale europene sunt construite în jurul unei familii în care muncesc două persoane: soțul și soția. De regulă, bărbatul preia activitățile direct

productive legate de fermă, iar soția preia răspunderea activităților de procesare, vânzare și turism rural. În momentele de vârf ale sezonului se angajează pe perioade scurte și sezonieri, dacă este cazul.

1.3.16. Întăbularea fermei țărănești

Una din marile moșteniri ale “*democrației de cumetrie*” de după anii '90 este o *pulverizare nemaiîntâlnită a proprietății funciare*, realizată de către Legea nr. 18. Chiar dacă motivația de retrocedare a legii este una merituosă, modalitățile tehnice în care legea a fost pusă în aplicare au fost extrem de păguboase pentru țară, aruncând în câteva zile agricultura României cu peste 50 de ani în urma altor țări europene. Astfel, țăranul s-a văzut în fața unei situații extrem de complexe, legate de proprietatea redobândită *de fapt* și nu *de drept*. Neavând o proprietate *de drept* prin *întăbulare*, un țăran se autoblochează în dezvoltare și, în plus, elimină și șansele evoluției economice a urmașilor săi. Măsuri de finanțare precum M. 1.2.1, M. 1.1.2. sau M. 1.4.1. din P.N.D.R. *exclud în mare parte țăranii care nu au pământuri întăbulate*. Această neîntăbulare a pământului a avut, în ultimii 20 de ani, și un efect pozitiv, constând în *încetinirea procesului de cumpărare a pământului de către străini*, în județele din vestul sau sudul României. Mai mulți factori stau în fața situației actuale, în care pământurile nu au fost întăbulate de către mulți țărani:

- procesul de retrocedare încă *nu este încheiat*;
- *lipsa de viziune și de responsabilitate a statului* care nu a luat măsuri de întăbulare a proprietății pulverizate a țăranilor;
- *lipsa de viziune și de datorie morală a țăranului față de urmași*, prin lăsarea acestora într-un marasm juridic.

În contextul actual, două oportunități nu trebuie scăpate: programul pilot de întăbulare al Ministerului Agriculturii și inițiativele individuale ale diferitor primării care au înțeles necesitatea rezolvării acestei probleme.

1.3.17. Deschiderea recentă a Bisericii Ortodoxe Române pentru sectorul de agricultură ecologică

Dacă în istoria B.O.R. nu a existat o viziune care să includă intervenția bisericii în sectorul educațional agronomic, o schimbare radicală este pe cale să se producă în ultima vreme, mulțumită voinței actualului patriarh. Astfel, este salutară acțiunea B.O.R. de certificare ecologică a patrimoniului funciar (terenuri agricole, pășuni și păduri) de la 500 de mănăstiri. Alături de obiectivul de certificare ecologica sunt vizate acțiuni de formare profesională în sectorul ecologic, în parteneriat cu Fundația „Pierre Rabhi” din Franța. În fapt, este vorba de transferul unui *model socio-economic-educational* de la Mănăstirea Solan, condusă de maica stareță Hypandia, o mănăstire ortodoxă din sudul Franței, care produce vinuri și dulcețuri de fructe de pădure ecologice. Modelul se află în faza de implementare pilot la Mănăstirea Pasărea, de lângă București, și la Mănăstirea Nera din județul Caraș Severin. Rolul jucat de Părintele Teofan de la Mănăstirea Nera este esențial în poziționarea bisericii ca jucător pe piața produselor medicinale ecologice. Implementarea reușită a acestor proiecte ar da șanse reale B.O.R. de integrare a altor funcții pe lângă funcțiile clasice ale bisericii.

Legătura dintre ortodoxie și ecologie

Pasul politic înspre ecologie a fost făcut de Patriarhul Bartolomeu al Constantinopolului, care a introdus în calendarul creștin ortodox ziua de 1 septembrie ca zi a salvării Creației, dedicată protecției mediului. Prima referință bibliografică ce face o legătură între ecologie și ortodoxie este scrisă de părintele arhimandrit Placide Deseille, întemeietorul Mănăstirii ortodoxe Solan din Franța (*Foi chrétienne et écologie, L'Eglise orthodoxe et la protection de l'environnement, 2007*). O referință recentă, prefațată de patriarhul României, este scrisă de Pierre Rabhi în 2009 (*Manifest pentru o nouă relație a omului cu pământul*).

Legătura dintre ortodoxie și agricultura ecologică

Pentru circa patru milioane de familii de țărani din România, singura șansă care mai există pentru salvarea de la dispariție a fermei este adoptarea sistemului de agricultură ecologică. Acest sistem permite menținerea unui procent ridicat din aceasta populație țărănească în anii care vin, obiectiv urmărit și de B.O.R. Apare astfel ca inevitabil, în viitorul apropiat, un parteneriat strategic între reprezentanții producătorilor ecologici din România, reprezentați de Federația Națională de Agricultură Ecologică (F.N.A.E.) și Biserica Ortodoxă Română.

1.3.18. Femeia, veriga economică esențială în ferma țărănească de mâine

Pe lângă activitatea de producție, specifică bărbaților în marea majoritate a fermelor europene, o analiză orizontală a structurii activităților din fermele ecologice europene ne arată că anumite activități sunt realizate strict de soția sau fetele agricultorului. Dacă țăranul, ca bărbat în România, se ocupă de activitatea de producție de regulă cea mai prost plătită (vinde animalul pe picior, vinde produse vegetale brute etc.), țăranca se ocupă de activități mai bine remunerate.

Este vorba de activitatea de procesare, agroturism, agropedagogie, contabilitatea fermei și vânzare, activități mai apropiate de structura mentală și fizică a femeii și care, de regulă, au o legătura mai apropiată cu banul. Este o mare oportunitate pentru o familie de țărani faptul că, dintre produsele agroalimentare rezultate dintr-o fermă, cele produse de femeie au în sfârșit mare căutare pe piața ecologică (dulcețuri, preparate din carne, murături, prăjituri etc.). Prin excelență, piețele ecologice din țările occidentale și din România oferă preponderent produse procesate, realizate de femei și mai puțin de bărbați. Vorbim de produse procesate agroalimentare care presupun *multă răbdare* în actul de *procesare* și *vânzare*, calitate specifică de regulă femeilor. Prin natura sa umană, femeia a fost concepută cu *o gândire pe termen mediu și lung* - atribute esențiale pentru salvarea fermei țărănești de la dispariție, atribut nespecific bărbaților din păcate.

1.3.19. Instalarea de neorurali în ferme țărănești

În ultimii ani, familii de tineri, majoritatea intelectuali, părăsesc orașele pentru a se instala în mediul rural. Dacă, până acum, fenomenul se limita la achiziția unei case de vacanță în zonele montane, în ultima vreme, din ce în ce mai mulți tineri se instalează ca țărani, aducând un suflu nou mediului rural. Explicația este legată, pe de o parte, de criza economică ce lovește din greu mai ales tinerii din orașe, față de cei de la sat, care nu cunosc fenomenul, iar pe de altă parte, de gradul mai ridicat de conștientizare a tinerilor față de oportunitățile oferite de o viață la sat (locuințe mai ieftine, mediu curat, stres mai puțin etc.). Fenomenul nu are neapărat o legătură cu originea rurală sau urbană a acestor tineri. Elementul calitativ predominant adus de tinerii orașeni în mediul rural este abilitatea acestora de a gestiona în viitor actul de vânzare a produselor agro-alimentare în mediul urban din care provin, calitate mai rară în rândul țăranilor.

Numeric vorbind, numărul de neorurali, față de numărul total de țărani care practică agricultura de subsistență, este evident ne semnificativ. Raportat însă la numărul total de țărani care practică o agricultură comercială (de regulă, maxim 5-10 pe comună), fenomenul devine în multe comune unul mai echilibrat (de la 1-3, la 5-10).

1.3.20. Oportunitatea politică europeană

Prin natura activității sale, țăranul european desfășoară activități liberale, fiind obligat de către legislație să-și desfășoare munca în cadrul unor societăți comerciale - ceea ce îl face stăpân pe soarta sa. În toată istoria sa țăranul din Europa a votat politic la dreapta, din motivul enunțat mai sus, iar faptul ca astăzi mai mult de o treime din parlamentul european este reprezentat de țărani nu trebuie să ne mire. Astăzi, un partid deține majoritatea în parlamentul european, iar un țăran francez este șef de grup parlamentar. Este esențial pentru țăranul român să se poziționeze corect din punct de vedere politic, având la bază, pe de o parte,

filosofia activității sale, iar pe de altă parte, conjunctura politică extrem de favorabilă la nivel de structuri europene. Marile decizii ale Politici Agricole Comune sunt luate astăzi în foruri în care țărani europeni au un cuvânt esențial, motiv pentru care țaranul român trebuie să fie racordat la această mișcare politică.

1.3.21. Întoarcerea emigranților români din țările europene

La prima vedere, ar părea hazardată ideea că marasmul economic actual european poate oferi soluții pentru mediul rural din România. Din cauza crizei economice cunoscute de Italia și Spania în special, milioane de tineri emigranți din România, bună parte dintre ei copii de țărani, au început să se întorcă acasă. Pentru mediul rural din România, aceasta criză economică constituie *o șansă istorică*, putând să genereze renașterea satului și a agriculturii țărănești.

Se pot prezenta câteva argumente simple în sprijinul acestei afirmații:

- vârsta potrivită pentru inițierea unei afaceri agroalimentare;
- experiență în ferme agricole europene;
- experiență în domeniul turismului în țările de adopție, potențial transferabilă în domeniul agroturismului în satul românesc;
- experiență în sectorul de construcții în țările europene, ușor de transferat în mediul rural românesc;
- deținerea unui buget minimal pentru inițierea unei afaceri agroalimentare;
- potențialul fermei părintești, care trebuie doar preluat;
- dinamica acestui grup social, care a plecat la mii de km pentru a-și schimba viața în bine;
- numărul mare de familii de tineri provenite din mediul rural;
- legăturile economice cu agricultori din țări europene;
- mobilitatea acestora, extrem de importantă în actul de vânzare a unui produs agroalimentar;
- investițiile realizate deja în satul românesc pe perioada emigrației;

- forța politică reprezentată de acest grup social, eterogen pentru moment;
- șansele reduse de manipulare de către factorul politic din România;
- atașamentul natural față de o agricultură familială, cu rădăcini rurale.

1.3.22. Oportunitatea agroturistică

Țăranul muncește uneori o viață ca să-și construiască o casă, iar astăzi locuiește într-o cameră mică, lăsând alte 2-3 camere goale. La nivel național, putem vorbi de circa **10 milioane de camere goale și reci**, care nu sunt folosite de țăran ca să aducă un venit suplimentar familiei. Astfel, el **se plânge de sărăcie, dar stă pe bogăție**. Nepunerea în valoare a acestui potențial **constituie o gravă eroare pentru satul românesc** care se stinge astfel încet, fenomenul de exod rural fiind din ce în ce mai pronunțat. Ca guvernanți, lansăm măsuri de finanțare europene pentru construcția de agropensiuni, în timp ce țara dispune de un **potențial enorm nepus în valoare**.

1.3.23. Alternativele alimentare

Se cunoaște faptul că extremele atrag alte extreme și acest lucru explică apariția unor sisteme alimentare alternative la nivel european. Filosofia alimentară actuală bazată pe intervenția crescătoare a chimiei în compoziția unui aliment a obligat societatea europeană la găsirea unor alternative bazate pe alimente care să conțină mai multă ”natură”. Cea mai importantă alternativă alimentară europeană este Rețeaua Slow-Food bazată pe înlocuirea circuitelor lungi de aprovizionare cu circuite scurte și pe înlocuirea alimentelor industrializate cu cele provenite direct din fermă. Răspunsul imediat oferit de această alternativă este legat de reducerea substanțială a cheltuielilor alimentare ale unei familii de consumatori. Asociat acestui răspuns de natură financiară avem o multitudine de răspunsuri pozitive legate de redobândirea gustului

de altădată și de reconsolidarea legăturilor sociale și economice dintre sat și oraș.

Un exemplu meritoriu aflat pentru moment în fază incipientă de organizare este dat de către grupul “Niște Țărani” de la Zalău condus de către Mircea Groza. Reconsiderarea și reintroducerea obiceiurilor alimentare de altădată în viața cotidiană a lumii urbane este salutară în vremurile de astăzi. Activitatea de inventariere și recreiere a unor alimente străvechi și punerea acestora în valoare în diferite evenimente mondene (vezi Revelionul din 2010 de la restaurantul Lacrimi și Șfinți) ne dau o speranță ca România își poate recupera patrimoniul gastronomic. O valorificare a acestui patrimoniu alimentar prin acțiuni gastroculturale, gastro turistice este absolut necesară pentru dezvoltarea socioeconomică a unui județ precum Sălajul meu natal.

1.3.24. Alternativele energetice

Criza energetică actuală a combustibililor fosili obligă societatea să găsească extrem de rapid alternative energetice regenerabile. Țăranul român are o șansă istorică de a converti în energie verde suprafețe de teren importante ca și sursă complementară de venit. Potențialul pedoclimatic îi permite României să satisfacă fără probleme cele două mari provocări ale omenirii legate de alimentație și energie. În acest context, țăranul român proprietar al unui patrimoniu funciar însemnat poate trece în conversie energetică anumite suprafețe de teren degradate (terenuri poluate; terenuri sărăturate etc...) pentru producția de biomasă silvică sau agricolă. La nivel european se observă o tendință clară în cazul comunelor și a orașelor până la 100 de mii de locuitori de a trece sistemul de încălzire pe combustibil verde provenit din biomasă. Se pot crea sute de mii de locuri de muncă în sectorul energetic rural răspunzându-se astfel simultan la multiple provocări:

- *provocări sociale (creerea de locuri de muncă și menținerea unui Țesut social rural);*
- *provocări energetice (producție de energie regenerabilă);*

- *provocări pedologice (repunere în circuit productiv a unor terenuri degradate);*
- *provocări climatice (producție de oxigen și echilibrarea bilanțului Carbon/Oxigen);*
- *provocări de mediu (reducerea fenomenului de poluare);*
- *provocări recreaționale (creare de zone turistice; zone de vânătoare);*
- *provocări legate de polenizare (reechilibrarea producției alimentare mondiale prin crearea de condiții favorabile creșterii numărului de albine);*
- *provocări legate de biodiversitate (crearea unor mari rezervoare de biodiversitate);*

Pe lângă marea oportunitate energetică oferită de producția de biomasă ferma țărănească prezintă o infrastructură bună în dezvoltarea altor alternative energetice (energie eoliană; energie solară; energie geotermală; biogaz). O plimbare cu autoturismul pe drumurile rurale ale Europei îți prezintă schimbări deosebite ale peisajului prin multitudinea de investiții în energie verde realizate de țăranii europeni. Peisajul prezintă o evoluție interesantă de la verdele obișnuit în mediul rural la albastrul panourilor fotovoltaice.

1.4. Amenințări la adresa agriculturii țărănești

1.4.1. Condițiile negociate de România la capitolul de agricultură

Țăranul român, ca preț al integrării europene

Integrarea politico-economică a României în Uniunea Europeană trebuia să aibă un preț de plătit. Pentru guvernanții României de la acea vreme, cel mai ușor a fost să sacrifice țăranul român pe altarul acestei integrări. Era un preț pe de o parte ușor de plătit și, în același timp, era un preț solicitat de marile țări agricole europene, pentru care România trebuia să reprezinte doar o piață de desfăcere a produselor agricole și nu un concurent. La schimb cu libertatea de circulație pentru cetățenii României, a fost sacrificată libertatea de circulație pentru produsele agricole țărănești. A fost mult mai acceptabil din punct de vedere politic, pentru țările europene, să aprobe libertatea de mișcare a cetățenilor români, în schimbul libertății de mișcare a produselor agroalimentare europene pe piețele noastre. În acest context, în care compromisul a fost acceptabil de ambele părți, am devenit cetățeni europeni în 2007, pierzând evident unul din elementele majore ale identității neamului românesc, agricultura țărănească, și abandonând astfel un stâlp al securității alimentare.

Evoluția unei societăți în timp presupune, evident, și sacrificii, iar în cazul României factura integrării acesteia a fost plătită cu prețul disoluției spațiului rural ca bază de producție agroalimentară. Din păcate, această factură nu este suficientă, și astăzi ajung la scadență și alte facturi ale integrării. Una dintre ele este legată de reorganizarea spațiului rural. În acest sens, din punct de vedere operațional, banii europeni, care au ca funcție redefinirea spațiului rural prin investiții non agricole (Măsura 312 și 313 din P.N.D.R.), merg predominant tot la cetățenii europeni care, prin guvernele lor naționale, își permit să cofinanțeze proiecte individuale. Este cazul cetățenilor italieni care ocupă pas cu pas spațiul rural din Banat, construind o nouă Italie rurală ca enclavă economică. Este evident pentru oricine că spațiul rural românesc nu poate avea în vedere, în viitorii 5 ani, să mențină viabile patru

milioane de gospodării țărănești. Oricare altă țară, în locul României, ar alege o formulă de salvare, în care **“să salveze o fermă din 10 sau măcar o fermă din 100”** prin programe de restructurare a spațiului rural. Orice copil știe că *„atunci când la învățătură nu ți-ai fixat clar țintele, sunt slabe șanse de a lua premiul I”*. Pentru România, situația este și mai haotică, pentru că nefixându-se o țintă clară, *“nu premiul I, ci repetenția este asigurată”*. Iar *“repetenția”* în spațiul rural se traduce printr-un *abandon* al acestuia de către țărani, din cauza vârstei lor biologice înaintate, și ocuparea acestuia (în următorii 5-10 ani) probabil de către agricultorii altor țări, care cuceresc în mod inteligent, pas cu pas, satul românesc. Exemple de **sate semiabandonate** sunt cu sutele în Franța, Spania etc., unde procesul de reformă a P.A.C. a durat totuși peste 50 de ani. Ori, în România, unde schimbările P.A.C. sunt cerute țăranilor **peste noapte**, prea puțini dintre aceștia vor putea face față noilor provocări.

Se știe: *cu cât un sistem se impune mai radical, cu atât mai puțini rezistă schimbărilor și dispar în neantul istoriei*. În același timp, se știe că nici un guvern postdecembrist nu a avut curajul de a lua taurul de coarne, pentru a organiza ferma țărănească, din motive electorale atât de „importante” din 4 în 4 ani. Astfel, printr-un joc inteligent, pe care francezii îl numesc **“laissez-faire”** (lăsarea lucrurilor să se întâmple de la sine), guvernanții au lăsat **timpul să le facă treaba**, iar astăzi, după două decenii, avem sate în județele Sălaj, Cluj, Bihor etc., în care țăranii au ajuns să cumpere de la magazin nu doar pâine, ci și ouă, carne de porc, lapte și altele, ceea ce arată incapacitatea fermei țărănești de a le mai produce. Când, ca țăran, *ai ajuns să cumperi produse alimentare de la magazinul din sat* înseamnă că asupra ta s-au abătut **nori negrii de sărăcie fizică și intelectuală**. Sărăcia satului românesc și a țăranului român are alte dimensiuni decât cele uzuale, și ele sunt date de **lipsa de perspectivă** cu care țăranii se confruntă. În maxim 5 ani, credem că o mare parte, nu doar câțiva, din țăranii din satele acestor județe vor cumpăra laptele, carnea și pâinea de la magazinul sătesc. Ori, acest moment este foarte aproape de zilele noastre, motiv pentru care tragem un semnal de alarmă pentru aceia care **pot să audă și să înțeleagă** că **istoria nu iartă pe nimeni**

pentru ignoranță și că a venit momentul pentru **salvarea satului românesc** de la **exod**. Henri Mendras descrie un fenomen asemănător petrecut în Franța, în secolul trecut, în cartea sa de referință în sociologia rurală franceză, intitulată **“La fin des paysans (Sfârșitul țăranilor)”**. La rândul nostru, în lucrarea de față, vom încerca să trasăm **pașii necesari pentru salvarea țăranului român** demn, cu capul sus, așa cum a stat de atâtea ori în fața istoriei, în momente de vitregie. Răspund astfel unui țăran cu carte din Prundul Bârgăului (județul Bistrița Năsăud), care își punea la un moment dat o întrebare retorică, neînțelegând **“de ce, de la Dimitrie Cantemir încoace, țăranul a trebuit să îndure cât a putut, încasând în plină figură pumnii istoriei”**. Este nevoie de o nouă redefinire a satului românesc, în care să apară noi activități rurale și noi funcții ale locuitorilor acestui spațiu.

Negocierea nedemnă a capitolului de agricultură

În momentul când negociezi **„în genunchi”** un capitol de importanță strategică, cum este agricultura, nu trebuie să te miri după cațiva ani că românii consumă mai mult de 70% din alimente provenind din țările vecine. S-a negociat, de exemplu, o cotă de lapte de patru ori mai mică decât a Olandei, o țară de 6 ori mai mică decât România. Astfel, peste 5 milioane de bovine au fost “trimise la plimbare” de către guvernanții români din acel moment. Am devenit astfel, peste noapte, o imensă **piață de desfacere** pentru țările vest europene care au câștigat **fără luptă** o piață de peste 20 de milioane de consumatori, în mod aberant extremi de fideli pentru produse alimentare din afara gliei românești. Au fost sacrificate astfel peste 4 milioane de ferme țărănești pentru câștigarea libertății de circulație a persoanelor. Sunt de admirat miniștrii polonezi ai agriculturii, care nu au cedat presiunilor europene, fără să obțină drepturi de **“minimă existență”** pentru țăranul polonez.

1.4.2. Viziune strategică limitată a miniștrilor agriculturii în cheltuirea banilor europeni

România a avut acces, în perioada pre și post aderare, la miliarde de euro pentru programe de sprijin a agriculturii. Dacă pe canalele mass-media se vorbește de incapacitatea de a accesa fonduri europene, situație doar parțial adevărată în cazul agriculturii, marea dramă o constituie **calitatea cheltuirii banilor europeni**. Nici un ministru al agriculturii nu a înțeles necesitatea istorică de a construi o strategie de consens național între partidele politice și societate în ceea ce privește direcțiile cheltuirii banilor europeni în mediul rural. Sarcina alegerii axelor strategice din P.N.D.R. a rămas pe mâna unor funcționari din M.A.D.R., care nu au mai văzut de mult o fermă agricolă, darămite să o înțeleagă. Astfel, fiecare ministru apărut în minister și-a fixat propriile priorități în axele stategice din P.N.D.R., fără să se implice în construcția **fișelor măsurilor de finanțare** care fixează obiectivele, țintele și beneficiarii. O astfel de abordare superficială explică lipsa de efecte tangibile pentru spațiul rural românesc în care nu locuitorii acestuia au fost aleși ca ținte predilecte ale P.N.D.R. (Măsura 121 sau 123), ci, în mare parte, candidați din mediul urban. O analiză sumară a domiciliului candidaților pentru M 121 și 123 ar explica exact greșeala fixării țintelor. Nu este de mirare că acești beneficiari de măsuri de finanțare prin PNDR nu au legături cu noul teritoriu în care s-au instalat, motiv care crează multe situații de tensiune locală. Din păcate, prea puțini țărani români au avut acces la programe reale de restructurare a fermei țărănești. Dintre toate măsurile finanțate prin P.N.D.R., singura care a avut un obiectiv de restructurare a fermei țărănești este M. 1.1.2., însă modul de-a dreptul incompetent de a construi grila de punctare a făcut măsura neinteresantă pentru mulți tineri. Ar fi trebuit ca această măsură să devină **visul oricărui tânăr „căpșunar” român**, plecat slugă pe meleaguri străine, dar, din păcate, nu a fost să fie așa. Au fost create **“legiuni străine de țărani români”**, fără identitate și fără drepturi, plecate în țări îndepărtate fără să cunoască motivația luptei ce trebuie dusă. Dacă vorbim de măsura 1.4.1. din P.N.D.R., pentru fermele de subzistență, putem vorbi de

sume impresionante cheltuite anual ca pomană electorală, ele nereușind desigur să restructureze ferma țărănească. Celelalte două măsuri de finanțare (121 și 123), care presupuneau un nivel de cofinanțare de 50%, au eliminat orice țăran de la depunerea unui dosar de finanțare. De aceste două măsuri au putut beneficia doar persoane care puteau garanta băncii (cu imobile preponderent urbane) creditul pentru cofinanțare. Imobilele țărănești sunt, pe de o parte, majoritatea neîntăbulate, și oricum banca nu este interesată de imobile în mediul rural.

1.4.3. Fenomenul de emigrare în spațiul rural

Satul românesc cunoaște, după anii 1990, un fenomen accentuat de *exod rural*, datorat plecării tinerilor la muncă în străinătate (cea mai mare parte în Spania și Italia). Un astfel de fenomen social își pune o puternică amprentă asupra satului românesc. De regulă, există două categorii de tineri țărani care emigrează:

- țărani care pleacă total, singuri sau cu familia;
- țărani care pleacă sezonier (3-6 luni pe an). Aceștia, de regulă, sunt motivați de adăugarea unui venit complementar activității de bază din țară. Motivația de bază a unui tânăr care pleacă este strict materială și se rezumă, de regulă, la atingerea a două obiective: construcția unei case, respectiv cumpărarea unui autoturism. Dacă, în momentul plecării, orizontul de timp pentru care pleacă este de 3-5 ani, în marea majoritate a cazurilor s-a ajuns ca șederea să treacă de 10-15 ani.

Această prelungire a șederii se datorează mai multor factori:

- ***Socoteala de acasă care nu se potrivește cu cea din târg.*** Mediul socio-economic din țările europene se schimbă și, în ultimii ani, asistăm la o presiune din ce în ce mai mare asupra locurilor de muncă disponibile, iar pe de altă parte avem de a face cu o legislație de regulă mai constrângătoare referitoare la accesul pe piața muncii.

- ***Schimbarea obiectivelor inițiale:*** După trecerea câtorva ani în mediul social românesc din emigrație, celor două obiective inițiale li se adaugă și altele, precum obținerea unei sume de bani

suplimentare, necesare inițierii unei activități practice la întoarcerea acasă.

Iată câteva consecințe ale acestui fenomen:

- O dificilă reintegrare în mediul socio-economic și politic din România, la întoarcerea în țară. Se crează astfel o generație de **“străini”** la noul loc de muncă sau în sat, greu acceptați de către **“băștinași”**. Se aseamănă foarte mult percepția de neacceptare pe care o au localnicii dintr-un sat cu familiile sau persoanele nou venite (**vinituri**). În termeni media și nu numai, acești emigranți (rurali sau urbani) au primit eticheta de **“căpșunari”**.
- Un accentuat fenomen de destrămare a căsniciilor, din cauza absenței prelungite a unui membru al familiei;
- Un fenomen de **abandon social al copiilor** lăsați în grija bunicilor creează o generație de copii cu grave probleme sociale (rezultate slabe la școală, absenteism, prostituție, droguri, probleme de ordin psihologic);
- Un fenomen de **abandon social al părinților** care îmbătrânesc cu speranța că odată și odată își vor revedea copiii reîntorși în țară. Mulți dintre ei și-au pierdut orice speranță că la bătrânețe își vor avea copiii alături și au început operațiunea de **“dezmoștenire”**, căutând soluții sociale prin semnarea de contracte de întreținere cu **azile private**, în schimbul predării notariale a fermei țărănești;
- **Întoarcerea acasă nu este de fapt o întoarcere acasă**. Mulți tineri care se întorc din emigrație nu se întorc acolo de unde au plecat, adică în satul românesc, ci revin în orașul reședință de județ sau în alt oraș din județ, unde de fapt au început construcția unei case, după ce au plecat. Astfel, avem de a face cu o generație de două ori **“bătută de soartă printre străini”**: o viață printre străini într-o țară europeană și o viață printre străini într-un oraș de adopție din România. Această viață printre străini perturbă de-a binelea un țăran, clătinând din temelie toate elementele de stabilitate ale acestuia. Ambele medii de străinătate nu îl doresc și el trăiește o viață de om respins de societatea pe care o dorește. Trăiește o **dublă dramă**, descrisă foarte bine de vorba lui Lapușeanu: **“Dacă voi nu mă vreți, eu vă vreau”**. Astfel de

cartiere de **“țărani urbanizați”**, fără identitate, putem observa la periferia Zalăului și Bistriței. Județele Sălaj și Bistrița Năsăud sunt campioanele Transilvaniei la numărul de **țărani expatriați**;

- Fenomenul emigrației a ajuns să fie redat de către un nou folclor, și anume **“folclorul emigrantului”**. Acest folclor este ceea ce hrănește părinții celor plecați, în perioada lor de absență având darul, din păcate, de a mări durerea resimțită de către părinți, și nu de alinare a durerii, așa cum de regulă se întâmplă cu folclorul românesc tradițional.

Traumele străinătății la întoarcerea acasă

Abrutizarea intelectuală

Viața trăită de mulți români în străinătate își pune serios amprenta asupra traiectoriei viitoare la revenirea în țară. În fermele agricole din Spania sau Italia acestor imigranți li se impune să muncească și nu să gândească, ceea ce duce la o robotizare a modului de reacție al individului. Mulți indivizi capabili de inițiativă când pleacă în străinătate, devin, la revenirea în țară, **“legume antreprenoriale”**, secați de orice idee. La întoarcerea în țară, mare parte dintre emigranți nu mai reușesc să se adapteze noilor realități socio-economice și, după o perioadă scurtă, au tendința de a se reîntoarce în străinătate, în căutarea unei stabilități emoționale și socio-economice. O altă categorie de inadaptați sociali, la revenirea în țară, trec la o fază pasivă a emigrației, care constă în acceptarea unei alocații de șomaj pentru care fac o navetă trimestrială în țara adoptivă, pentru vizarea carnetului de șomer.

Frica de necunoscut

Frica de necunoscut este predominantă la acești foști emigranți, marcată de tratamentul abrutizant la care au fost supuși în străinătate. Trecerea de la un mediu micro-social relativ stabil din ferma spaniolă, la instabilitatea socio-economică din satul românesc perturbă complet traiectoria fostului emigrant. În loc să

percepă această instabilitate ca pe o oportunitate socio-economică, acesta o percepe ca pe un blocaj insurmontabil.

Egoismul

O altă urmă care marchează comportamentul foștilor emigranți este exacerbarea comportamentului egoist. Concurența pentru locurile de muncă din străinătate, insecuritatea locului de muncă (componente structurale ale sistemului capitalist) duc de regulă, la întoarcerea în țară, la un comportament egoist față de semenii.

Trufia sau fala

O vizită rapidă într-o localitate rurală furnizoare de emigranți ne scoate ușor în evidență motivațiile plecării acestora peste hotare. “Casa”, ca motivație principală a plecării în străinătate, este impunătoare în multe sate din Sălaj, Satu Mare, Bistrița sau Maramureș, ca să luăm doar câteva județe ca exemplu. Casele construite de emigranți în satele din care au plecat și, din ce în ce mai mult, în orașele din județul de baștină, devin adevărate palate cu 8-10 camere reci mare parte din an (Certeze, Huta Certeze (SM) Coșbuc, Feldru, Nepos, Rebrîșoara (BN), Bârsana, Ocna Șugatag (MM) etc.). Stilistic exprimându-ne, “**șantajul și etajul**” din perioada interbelică a devenit la Certeze “**anul și etajul**”, ideal al multora dintre tinerii din satul românesc.

Enclavizarea socială

Reîntoarcerea în satul românesc duce pentru mare parte din emigranți la construcția unei noi identități. Anii petrecuți departe de sat au dus la ruperea legăturilor sociale cu mediul de plecare. Fostul emigrant își construiește o lume formată din foști emigranți care sunt mai apropiați ca gândire de el, în comparație cu “**băștinașii**”. Neacceptarea de către “băștinași” a gândirii și comportamentului celor plecați îi face pe mulți dintre aceștia să-și construiască un mediu închis, format din mici enclave de “foști emigranți”. Cum vârsta la care se întorc în comunitate este de regulă peste 40 de ani, acești **someri de lux** își construiesc o viață de izolare socială față de restul comunității locale.

De la comportament de slugă, la viață de slugă

Munca efectuată în țări străine, la patroni, a format în timp un *“comportament ascultător”* al emigrantului român, ceea ce elimină aproape orice șansă de evoluție ca antreprenor la întoarcerea acasă. Tehnica de *“spălare a creierului”*, la care i-au supus patronii străini, a fost extrem de eficientă și se vede ușor rezultatul la revenirea acestora în țară. În timpul șederii în străinătate, mulți dintre emigranți și-au adus, în concedii, în vizită, patronii să le viziteze mediul de baștină. Aceștia, având un spirit antreprenorial acut, au început să le cumpere pământurile și să-i angajeze chiar la ei în sat. Această viață dublă de slugă este o altă rezultată a unei gândiri de slugă, imprimată abil de către patronul străin, și pictează o altă fațetă a dramei emigranților.

Rușinea de a efectua munci penibile

Dacă, în străinătate, imigrantul român a efectuat munci penibile, la întoarcerea printre ai săi, acesta, de regulă, refuză astfel de munci, de rușinea celor cunoscuți. Dacă, în străinătate, a îndurat umilințe uneori sub demnitatea umană, la întoarcerea acasă, fostul emigrant nu mai poate să accepte tratamente similare sau apropiate din partea semenilor lui, ceea ce duce uneori la conflicte violente cu noii săi angajatori.

Pierderea identității naționale sau rușinea de a te declara român

A fi român printre străini este o sarcină dificilă de dus pentru mulți tineri emigranți români, și, de aceea, mulți dintre aceștia refuză să-și recunoască apartenența la neamul lor. Cauzele acestui comportament sunt de multe ori independente de ei și sunt legate de faptele reprobabile ale multora dintre compatrioții noștri români sau romi. La întoarcerea acasă, mulți au dificultăți de acceptare a apartenenței la patria mamă și au uneori un comportament social „apatrid”, renegându-și identitatea

națională. Această dublă dramă trăită de emigranți (drama străinătății și drama reîntoarcerii acasă) a perturbat mintea multor tineri și le periclitează reintegrarea socio-economică în mediul lor identitar.

1.4.4. Consumatori ignoranți

Un pas major pe care trebuie să-l facă și consumatorul român, în interesul sănătății sale, este să evolueze de la un **comportament ignorant** la un **comportament responsabil**. Atunci când primim în vizită un prieten din țările istorice ale Uniunii Europene, acesta nu poate înțelege apetitul românilor pentru cumpărăturile din supermarket și dezinteresul față de producția țărănească autohtonă. Pe bună dreptate, fenomenul nu poate fi întâlnit în țările europene vestice, datorită educației de bază a consumatorului în protejarea agriculturii naționale, prin cumpărarea de produse de la agricultorii lor. Ca urmare, ei consideră abordarea întâlnită în România ca pe un comportament „*iresponsabil*” sau „*antinațional*”, care lovește grav în viitorul nației noastre.

Un consumator român care nu își cunoaște și respectă identitatea proprie este la fel responsabil de soarta agriculturii românești ca și agricultorul român incapabil de răspunsuri mai bune pentru piața românească. Dacă mai adaugăm la aceasta și gradul de chimizare regăsit în produsele din supermarket, față de naturalețea produselor țărănești românești, avem un tablou complet al **ignoranței, iresponsabilității și culpabilității consumatorului român**. Din păcate, acesta nu-și urmărește nici măcar interesele proprii de natura financiară. Pentru a susține afirmația, voi furniza următorul exemplu: dacă, în loc să cumpere carne de porc din supermarket, la un preț mediu de 18-20 lei /kg, un consumator de la oraș ar cumpăra un porc de 100 kg de la un țăran, la un randament de 70% produse de carne, prețul final pe kilogram ar fi doar de 10 lei. Același raționament se poate realiza și cu alte produse țărănești. Dacă consumatorii dintr-un oraș ca Zalău ar prelua acest raționament, s-ar putea achiziționa într-un an circa 30 000 de porci din județul Sălaj, adică un porc de la fiecare familie de țărani sălăjeni.

Dacă nu se poate spera la o *înfrățire culturală* între orășanul și țăranul sălăjan, din motive de securitate alimentară măcar o *înfrățire financiară* s-ar justifica cu prisosință. *Adopția financiară* de către fiecare familie de orășeni sălăjeni, de exemplu, a unei familii de țărani, ar presupune, pentru cele 30 000 de înfrățiri, următoarele avantaje:

- reducerea valorii coșului alimentar familial lunar cu 40-50% pentru fiecare orășan;
- reducerea cu circa 50% a costului unui weekend petrecut la țară;
- reducerea cu circa 50 % a costurilor cu vacanțele, concediile, revelionul etc.
- o mâncare mai gustoasă și mai sănătoasă pentru orășeni;
- o șansă financiară pentru fiecare familie de țărani adoptată.

1.4.5. Rolul nefast al subvenției pentru mediul rural

O analiză comparativă între țările Uniunii Europene și țările cu politici neoliberale, în agricultura din grupul de Cairns (Chile, Brazilia, Noua Zeelandă, SUA, Canada, Australia etc.), ne arată destul de clar că, atunci când subvențiile sunt foarte scăzute, țările devin mai repede competitive economic (grupul de Cairns), decât în cazul țărilor cu nivel ridicat de subvenții. Dacă ne uităm puțin în urmă și analizăm efectul subvențiilor în spațiul rural românesc, în ultimii 20 de ani, vom vedea că, pe măsură ce crește numărul subvențiilor cumulate de un agricultor, crește și numărul parcelelor de teren abandonate. Practic, am creat condițiile perfecte ale *satului asistat social*, în care, prin acordarea de subvenții fără condiționalități, am eliminat motivațiile care l-au făcut pe țăran să lucreze pământul. Țăranii *harnici* își lucrează pământul fie că primesc, fie că nu primesc subvenție. În schimb, țăranii *leneși* au toate motivele de a trece de la "*munca câmpului*" la "*povestea de la bar*" cu politicile UE atât de stimulative pentru nemuncă. Cu satele părăsite în mare parte de forța vie a societății rurale, din motive migraționiste (mare parte din satele din Transilvania), țăranii în vârstă rămași și-au construit un sistem financiar conservator, bazat în mare parte pe subvenții. Lipsind motivația

muncii pământului, avem de a face cu un fenomen rapid de abandon al acestei ocupații străvechi în mediul rural. Nici măcar nevoile de bază nu se mai justifică pentru ca un țăran să le asigure prin munca sa.

Astfel, avem de a face cu un semi-abandon a unor activități rurale care au motivat țăranul să ocupe spațiul rural :

- au fost dărămate cuptoarele de pâine din multe gospodării ;
- au fost distruse « bujdeiele » de uscat fructe ;
- au fost abandonate războaiele de țesut.

Această stare financiară acceptabilă pentru țăranul român este susținută, pe lângă subvenții, de pensiile pe care țăranii care au muncit la oraș sau în industrie le mai primesc. Declinul financiar care va perturba familia țărănească va fi momentul dispariției acestor pensii, o dată cu deținătorii lor destul de în vârstă. Astfel, dacă cei doi **piloni de asistență socială** (*subvenția și pensia*) ai țăranului român, care crează astăzi un echilibru financiar fragil, dispar, ne vom regăsi în fața unui abandon tragic al spațiului rural românesc. Cu suma aferentă pentru plata subvențiilor prin APIA, din 2007 până astăzi, dată țăranilor în vârstă, puteam să avem în fiecare an 40.000 de ferme pentru copiii țăranilor, cu o investiție de 25 000 euro (ex. tineri fermieri). Ar fi rezultat, între 2007 - 2013, circa 280.000 de ferme realizate de tinerii fermieri.

Dacă luăm în analiza subvențiile APIA din județul Sălaj în anul 2011 observăm că o sumă de 100 de milioane de lei a fost acordată la circa 25 de mii de beneficiari ceea ce presupune o medie de circa 380 000 de euro pe fiecare comună sălăjeană. Acești bani au intrat în mare parte în consum în fermele de subzistență în loc să fie folosiți pentru investiții în ferme. Suma intrată anual într-o comună sălăjeană este arhisuficientă pentru rezolvarea a minim 4 mari probleme cu care se confruntă țăranii (vânzarea laptelui, cărnii, legumelor și fructelor) printr-o investire în unități de procesare. Din păcate acest lucru nu se întâmplă și zeci de mii de țărani sălajeni (exemplul poate fi extrapolat și în alte județe ale României) se plâng ca nu au unde să-și vândă produsele din ferme. Din 2007 până astăzi o minte rezonabilă ar fi rezolvat cu banii europeni din APIA problemele majore de vânzare a produselor

agricole a milioane de țărani prin realizarea de unități de procesare în fiecare comună românească.

Exemple de investire durabilă a banilor din subvenții

În urma noii legi a pășunilor, prin care primăriile sunt obligate a concesiona toate suprafețele de pășune pe care le dețin mediului privat (țărani sau asociații de crescători de animale), sume importante de bani de la APIA ajung în conturile ACT-urilor. În loc să fie redistribuite anual sume importante pentru fiecare membru în parte, fiecare structură juridică ar trebui să-și prioritizeze obiectivele pe termen scurt, mediu și lung, încât să poată realiza investiții durabile pentru comunități precum:

- **Organizarea rațională a pășunatului.** Această investiție constă în organizarea unor parcele de pășunat cu o mărime de 5-6 hectare, delimitate prin *perdele de protecție (cătină, măceș)* care să fie date în *folosință îndelungată* acelor membri, de regulă tineri, care vor să-și organizeze ferme comerciale.
- **Cercuri de mașini:** cumpărarea în comun a unor utilaje. *Exemple de investiții:* combine, cositori; mașini de plantat sau recoltat. *Funcționare:* fiecare membru folosește individual utilajele ce aparțin grupului, participând cu cotă parte la întreținerea și repararea acestora.
- **Unități de procesare, de prestări servicii** (unități realizate la norme superioare sanitar veterinar, care prestează servicii de procesare pentru membrii structurii, de regulă structură cooperativă). *Exemple de investiții:* atelier de dulcețuri, conserve, murături, măcelărie, lactate etc. *Funcționare:* fiecare țaran vine cu materia primă și pleacă acasă cu borcanul gata etichetat și pregătit de vânzare, ca exemplu. Funcționarea sistemului este apropiată de funcționarea unei mori la care țaranul vine cu grâul și pleacă acasă cu făina.

Sisteme de comercializare în comun

Funcționare: fiecare țăran produce individual sau în comun (prestări servicii) produsul finit și vinde direct sau în structură de comercializare comună.

Exemple de investiții: magazine în ferme, magazine mobile, magazine fixe în sat și în oraș, magazine on-line, logistică pentru organizare de târguri.

1.4.6. Rolul educațional limitat al B.O.R.

Într-un spațiu rural în care enoriașii bisericilor îmbătrânesc pe zi ce trece, scăzând văzând cu ochii numărul acestora în biserică, la nivel de conducere națională a acestei biserici n-a existat o analiză serioasă vizând proiecția acestei situații în 10-20 de ani. Fără o reformă radicală a funcțiilor bisericii, în care, pe lângă funcția religioasă, să apară o funcție *socio-educatională* bine articulată, bisericile din România se pregătesc încet pentru statutul de muzee, la fel ca în cazurile multor biserici din țările vest europene. Pentru a evita un fenomen de exod rural masiv în Franța, Biserica Catolică și-a construit, după cel de al doilea război mondial, o funcție socio-economică-educatională ținută pe mediul rural. Astfel, astăzi, cea mai performantă agricultură a Europei (Franța) dispune de o infrastructură educațională privată a bisericii, pentru formarea profesională a agricultorilor, în așa numitele “Case Familiale Rurale”, un fel de licee agricole. Rolul statului a fost pur și simplu ocupat aproape în întregime de biserică în ultimii 60 de ani. Iată câteva cifre referitoare la învățământul gestionat de Biserica Catolică din Franța (*Enseignement catholique actualités N° 347, février-mars 2012*):

- **2.034.010 de elevi, din care 51.101 elevi în sistemul agricol;**
- **135.450 de cadre didactice,** din care 5000 de profesori și 5500 personal educațional, în sistemul agricol;
- 80.000 personal administrativ;
- 5 universități generaliste;
- **5 Institute Superioare Agricole;**
- 752 licee generale;

- 4769 școli generale;
- 1586 de colegii;
- 539 licee profesionale;
- 484 licee tehnice;
- 418 licee post bac (Bac +2; Bac+3);
- 195 licee agricole;**

1.4.7. Miza mondială energetică și alimentară

Se știe foarte bine că pământul actual nu ne este suficient nici măcar astăzi, darămite mâine, să ne producem în același timp alimente și energie. În acest context, agricultorii europeni, cu sprijin tacit de la guvernele naționale, cumpără pământ românesc cu sutele de mii de hectare. Nevoia de carne și lactate pentru Rusia, China și India, ca să cităm doar primii trei mari consumatori, sunt așa de mari, încât țări precum Germania și Franța se întrec în trimiterea de trenuri cu produse agroalimentare în aceste țări. Nemaivând suficient pământ național, aceste țări își încurajează batalioanele de agricultori disciplinați să ne **“colonizeze”** teritoriile rurale, cu milioane de hectare nelucrate și odihnite, unele, de 20 de ani. Dacă mai adăugăm la această miză alimentară și miza energetică, vom înțelege mai bine de ce, în noua lege a pășunilor, pe lângă pășunat, se pot realiza și investiții în energie verde. Vorbim de singurul **“rezervor de pământ național comasat”**, care cuprinde milioane de hectare, cu parcele de 300-1000 de hectare, pe care țărani români trimit din ce în ce mai puține animale. Cineva așteaptă cu siguranță acest abandon al pășunilor de către țărani, pentru a juca o carte energetică pe piața mondială.

1.4.8. Viziunea limitată a responsabililor ANSVSA

În momentul în care, prin exces de zel sau dintr-o necunoaștere a realităților europene, ai închis, ca structură de control a statului, abatoare, măcelării, fabrici de lapte autohtone, pe motiv de nerespectare a „legislației sanitare veterinare”, lăsând multe județe fără un abator măcar, nu trebuie să ne mirăm că țăranul român

abandonează creșterea animalelor. Această gândire, conform căreia responsabilii ANSVSA sunt **“mai catolici decât Papa”**, a creionat în ultimii ani o situație paradoxală, în care am împins consumatorul român în “supermarket”, să cumpere alimente provenite din țările vecine, în timp ce ferma țărănească românească își trăiește *ultimele clipe de agonie*. În același timp în care noi am închis mare parte din capacitățile de procesare autohtone, țări cu tradiție în agricultură (ex. Franța, Germania) și-au creat, de mai bine de 60 de ani, o legislație dublă la nivel sanitar veterinar, în care coexistă unitățile de procesare **“standard”** (cu ștampila ovală) cu cele cu **“risc asumat”** (ștampila rotundă). Din păcate, România a înțeles abia în 2007 acest lucru, pierzând 18 ani de avans în domeniul legislației cu “risc asumat”. Ultimele decizii ale actualilor responsabili (*deschidere de puncte de sacrificare*) ne dau astăzi câteva speranțe că greșelile din trecut sunt asumate și se încearcă o reparare a lor, chiar tardivă. Decizia, din păcate, este legată în primul rând de supraviețuirea ANSVSA care, în ultimii ani, a intrat în “șomaj tehnic” din cauza reducerii drastice a obiectului muncii.

1.4.9. Biopirateria sectorului agricol românesc

Potențialul de biodiversitate existent astăzi pe pământ este vânat cu asiduitate de trei industrii din sfera agricolă: industria semințelor, industria farmaceutică, respectiv industria cosmeticelor ecologice. Această piață a biodiversității constituie o țintă predilectă pentru acești trei jucători, în ceea ce privește acapararea materiei prime, protecția juridică a acesteia și împărțirea pieții. Căutarea unei poziții de monopol este crezul cel mai important în strategiile comerciale. Noțiunea de biopiraterie, folosită astăzi în lucrările științifice, presupune, după Guy Kastler, *“o utilizare ilegală a unor organisme vii sau a unor cunoștințe tradiționale ale unor popoare autohtone, fără acordul popoarelor sau statelor deținătoare”*. Mecanismul cel mai folosit de acaparare și protecție juridică este **brevetul**.

1.4.9.1. Biopirateria din sectorul semințelor

Controlul juridic al semințelor

Țăranul român a fost prins în capcana abil întinsă de firmele internaționale care controlează amontezele lanțului agroalimentar (semințe, pesticide, utilaje). Astfel, acesta renunță la a mai cultiva propria sămânță, sedus fiind de oferta la pachet (“*semințe biotehnologice brevetate*”, *pesticide și preluarea recoltei*), venită din partea unor societăți multinaționale. Pierderea controlului asupra propriilor semințe îl face dependent de politica seducătoare pe termen scurt a acestor companii. Pe termen lung însă, **sărăcia îi bate la poartă**, sărăcie exprimată prin imposibilitatea de a-și mai înmulți propria sămânță din hambar prin dispariția acesteia de pe piață. Este cazul semințelor autohtone de soia nemodificate genetic care, practic, sunt extrem de rare în sistemul comercial, după folosirea timp de câțiva ani a seminței de soia “biotehnologice”, venite de peste ocean. Controlul biotehnologic asupra semințelor din partea marilor corporații, prin intermediul brevetelor, a început în România cu *soia*, continuă cu *porumbul* și, în curând, cu *cartoful* și *fasolea*, adică acele specii care au importanță economică pentru țară. Nu își pierde încă nimeni vremea cu brevetarea coriandrului sau mărarului, ci se orientează către speciile care afectează suveranitatea unei nații. Astfel, putem spune că un țăran care își pierde *controlul asupra seminței* își pierde de fapt *controlul asupra viitorului*.

Constrângerile legislative

Atacul asupra semințelor populațiilor locale, folosite încă de țărani, se realizează la două nivele. Pe de o parte, acestea sunt închise într-un fel de rezervații, numite “*bănci de gene*”, din care se servesc pentru ameliorarea soiurilor brevetate juridic. Această “biopiraterie legalizată” prin băncile de gene este o practică europeană curentă în multe țări din estul Europei care mai dețin rezervoare importante de agrobiodiversitate. Pe de altă parte, se

interzice utilizarea comercială a acestor populații locale prin neintroducerea lor premeditată în *catalogul oficial european*.

1.4.9.2. Biopirateria din sectorul farmaceutic și biocosmetic

La nivel mondial, 17 țări dețin marile rezerve de biodiversitate ale lumii, asupra cărora se orientează cele două industrii pentru acapararea resurelor fitogenetice. Atacul de natură colonială seamănă cu o "biocolonizare" și este realizat cu instrumente de ordin juridic (brevete) la două nivele de intervenție: **planta** și **cunoștințele țărănești tradiționale**. Chiar dacă România nu face parte din cele 17 țări cu o mare biodiversitate (India, Congo, Africa de sud etc.), la nivel european, România deține cel mai mare rezervor de biodiversitate în pădurile sale în primul rând. O astfel de realitate nu poate fi scăpată de cele două sectoare, iar nivelul de biopiraterie poate fi măsurat analizând lista de brevete cu specii sau cunoștințe țărănești provenite din România. Din păcate, oficiul național pentru apărarea drepturilor intelectuale nu este conștient de miză economică și politică a acestui subiect și nu are o strategie în acest sens.

1.4.10. Aplicarea PAC

Chiar dacă se cosmetizează puțin imaginea PAC (Politica Agricolă Comună) prin reforma actuală, în care o parte din bugetul pilonului I trece în pilonul II, așa cum este concepută nu țintește interesele și realitatea țaranului român. Bugetul extrem de consistent din pilonul I (plățile directe, măsurile de piață) nu a avut în ultimii ani un efect benefic pentru mediul agricol țărănesc, ba chiar am putea afirma că a avut un efect demolator prin plăți directe care au dus la nemuncă în mediul rural. Pilonul al doilea (dezvoltare rurală) este conceput prin definiție ca instrument de investiție și inovație în mediul rural. Până la ora actuală, s-a observat doar efectul de investiții și aproape deloc efectul inovator al PAC prin diferite măsuri (LEADER etc.). Dacă măsurile din pilonul unu vor rămâne o *amenințare directă* la adresa agriculturii țărănești, putem spera la o regândire strategică pentru pilonul doi

PAC, și în special la o restructurare operațională a programului LEADER în România, de departe cea mai avansată concepție financiară europeană.

1.4.11. Cumpărarea pământului de către străini

Dimensiunile socio-economice și politice ale subiectului fiind descrise în alte capitole, ne face să nu mai insistăm mult asupra lui. În schimb, *dezamorsarea acestei bombe cu ceas* se poate face simplu, printr-un act normativ care să armonizeze legislația României la cea a Poloniei, de exemplu (în cadrul legislației europene), țara pentru care polonezii sunt mai importanți decât orice alți cetățeni europeni și care se comportă ca atare. Noroc cu incapacitatea structurilor de resort din România, de a crea mecanisme de întăbulare a pământului din mediul rural în acești 23 de ani! Uneori prostia și incompetența pot vremelnic să se transforme în șanse pentru o anumită populație.

1.4.12. Presiunea orașelor asupra fondului funciar limitrof

O mare presiune asupra activităților agricole din zonele periurbane este exercitată de către orașe, prin extindere. Astfel, presiunea asupra prețului pământului în zonele periurbane devine insuportabilă din punct de vedere financiar pentru țărani. Mulți dintre acestia își încetează activitatea agricolă din cauza faptului că nu mai pot să-și dezvolte ferma. Ori, tocmai în aceste zone periurbane (până la 25 km) se regăsește de regulă bazinul legumicol și uneori pomicol principal, de unde rezultă că aici trăiesc cei mai afectați agricultori (legumicultorii și pomicultorii). Această presiune se adaugă la altele și, în final, rezultă prețurile ridicate la aceste produse. Zona periurbană are parte peste tot în lume de o atenție deosebită datorită, pe de o parte, presiunii imobiliare, iar pe de altă parte, faptului că ea constituie de regulă centura legumicolă și pomicolă a orașelor. În acest context, marile orașe din lume conștientizează problematica alimentară creată și, ca urmare, au luat decizii de intervenție în sprijinul agricultorilor, pentru menținerea activităților.

Cap.2.

Cauzele și consecințele dispariției țăranilor români: studiu de caz “Banat”

2.1. România este un importator net de produse agroalimentare

Într-un județ precum Arad, care pe vremuri reprezintă visul multor familii de tineri din Ardeal sau Moldova pentru o viață mai bună, s-a ajuns ca astăzi pâinea de la cele mai multe brutării să fie făcută cu făină din Ungaria. Este o situație limită, pe care mândria consumatorilor arădeni o mai poate tolera. Din păcate, situația multor județe bănățene este similară cu cea din restul țării în ceea ce privește consumul de alimente străine. După 23 de ani, în care am abandonat un sistem agricol comunist bolnav în măruntaiele sale, dar suficient de sănătos încât să asigure de departe nevoile alimentare ale țării, ne-am trezit într-un sistem ultraliberal, în care România importă peste 75 % din nevoile sale alimentare. O analiză fină a acestei situații te face să înțelegi această realitate rușinoasă pentru orice ministru al agriculturii din acești 23 de ani. Lipsa unei strategii legate de suveranitatea alimentară a României, coroborată, după 2007, cu interesele agricole ale țărilor europene, la care s-au adăugat și cu alți factori - ne-a adus în situația de față. Practic, miniștrii români nu și-au înțeles rolul în jocul instituțiilor europene. O identitate proprie europeană *nu se primește, ci se afirmă*, prin forța argumentelor și a alianțelor cu alte țări. Vârful de lance al agriculturii țărilor europene este reprezentat în România de structuri **multinaționale din amonte** (*producătorii de semințe, de pesticide, de utilaje agricole, de informație agricolă, respectiv băncile*) și din **aval** (*supermarketurile*). Ministerul agriculturii și-a luat mâna de pe spațiul rural, locul său fiind cedat pe baza unui principiu francez “laissez-faire” (a lăsa lucrurile să se întâmple de la sine). Astfel, sistemul agricol românesc este fasonat de interese străine țăranului român, interese ce duc la scoaterea lui din istorie. În loc ca structurarea actului de vânzare să fie realizată de țăran, cum este firesc în toată Europa, la noi s-a ajuns, prin această cedare de suveranitate, ca vânzarea să fie regizată de jucătorii mai sus prezentați. Nu este deloc greu de înțeles că, atunci când pământul țării tale este brăzdat de tractoare străine, cu agricultori

străini la bord, când sămânța pe care o semeni este străină, când pământul nu îți mai aparține, ai soarta indienilor din America. Încă nu s-a găsit în România de astăzi acel ministru al agriculturii care să aibă verticalitatea șefului amerindian Seattle, în răspunsul dat guvernului american, la propunerea acestuia din urmă de a cumpăra pământurile indienilor : *”Noi știm: pământul nu aparține omului, ci omul aparține pământului. Noi știm: toate lucrurile sunt legate precum sângele care unește aceeași familie”*. Dacă adăugăm acestui răspuns și completarea adusă de scenaristul texan Ted Perry, în anii '70, răspunsului lui Seattle, înțelegem blestemul asupra acestei nații românești: *”Tot ceea ce i se întâmplă pământului ajunge să li se întâmple și fiilor pământului. Omul nu a țesut pânza vieții. El nu este decât un fir. Tot ceea ce îi face acestei pânze își face lui însuși”*.

2.2. Abandonarea satelor

O plimbare cu autoturismul între Madrid și Teruel, în Spania, ne oferă o imagine dureroasă a unui fenomen de abandon al satului spaniol de către locuitorii acestuia. Pe o distanță de 300 de km de drum național, vei întâlni peste 30 de sate în care, de vei intra, vei constata că imaginea este mai apropiată de a unui sat din Liban, după război. Din 300-400 de familii ale satului, câte existau în 1986, vei mai întâlni 8-10 familii de oameni vârstnici, care-și trăiesc bătrânețea cu ajutorul unei pensii corecte și care deplâng vremurile recent apuse. Acest peisaj dezolant este o consecință a aplicării Politicii Agricole Comune (PAC) după 1986, aplicare care a deșezat 99 % dintre țăranii unor localități din anumite regiuni din Spania, Franța etc. Această fotografie o putem imagina în multe sate din România, în următorii ani, unde astăzi este mare lucru să mai găsești un țăran care face agricultură comercială. Restul se regăsesc într-un sistem de agricultură de subzistență și care, din păcate, constituie pentru ei *anticamera ieșirii din scena agriculturii* și intrarea în istorie. Situația din satele spaniole de astăzi va fi mult mai gravă în peisajul spațiului rural românesc, din cauza unei multitudini de factori. Printre aceștia amintim: ponderea mult mai mare a țăranimii din totalul populației active; timpul mult

mai scurt pe care țărani români îl au pentru a se adapta PAC; amprenta recentă a regimului comunist distrugător de identități; caracterului mai pașnic al țăranului român față de reactivitatea țăranului spaniol; aparenta bunăstare din satul românesc, în care nimeni nu suferă de foame etc.

Europa a cunoscut, în ultimii 40 de ani de aplicare a PAC, un important fenomen de migrare dinspre sat spre oraș, fenomen cunoscut și de România după 1990. Doar criza economică și energetică actuală mai poate reazeza lucrurile într-un mod mai echilibrat, prin schimbarea direcției fluxului de migranți, mulți dintre ei cu origini pur urbane. Fenomenul de abandon al satului se traduce și prin dispariția serviciilor și, ca urmare, prin crearea premiselor lipsei sale de atractivitate. Fenomenul este întâlnit azi în România, în satele situate la o distanță mai mare de 25 de km față de un oraș. Acest fenomen este mult mai accentuat în Câmpia de vest, în județele Arad, Timiș și Caraș Severin, unde preponderent agricultorii italieni (Arad și Timiș) și belgieni (Caraș Severin) au ocupat terenurile, speculând consecințele plecării țăranilor la oraș. Aceste trei județe au dat tonul fenomenului masiv de abandon al satului românesc și prefigurează o mare sărăcie în următorii 10-20 de ani pentru locuitorii unor zone care cândva se mândreau că reprezentau „*fruncea*”, iar satele lor constituiau magnet puternic pentru sărăcia din Ardeal și Moldova. Rolul de magnet va rămâne și se va acutiza prin atracția oferită pentru săracii Asiei.

2.3.Schimbarea compoziției etnice în satul românesc

După abandonul unui sat de către băștinași (vezi exemplul săsesc), firește că se instalează alte interese de natură socio-economică în respectiva localitate, schimbând raportul de forțe etnic, cultural și social al comunității. Va apărea o nouă compoziție etnică în aceste sate, ca urmare a fluxurilor migratorii din Asia (India, Pakistan, Bangladesh etc.), care, pe măsură ce accesul în spațiu Schengen va deveni mai restrictiv, se vor opri în zonele de tampon politic și economic din imediata lui vecinate sau în interiorul lui, în zonele estice, cum este cazul României.

O vizită scurtă în Timișoara sau Arad îți va scoate în cale seara, la un restaurant, mulți agricultori italieni. Ai crede că te găsești într-un restaurant dintr-un oraș italian, dacă anumite semne nu te-ar trezi din acest vis cosmopolit. S-a ajuns la un așa nivel de mixare a vârstei înaintate a acestor “*conchistadori agricoli italiani*”, cu vârstele fragede ale tinerelor românce ce le stau alături în restaurant, încât subiectul a devenit de poveste pe culoarele parlamentului european. Astfel, potrivit zgomotului de fond din aceste culoare, cea mai bună scuză pentru un agricultor italian, în fața soției de acasă, pentru timpul petrecut în România, este o afacere agricolă în Banat. Cu cât afacerea merge mai prost, cu atât stai mai mult lângă ea, s-o ajuți să-și revină. Dacă afacerea este și “tânără”, ai mai multe motive să stai și mai mult în România. Lasând la o parte această poveste un pic siropoasă, dar care reflectă un fenomen cât se poate de real, compoziția etnică italiană în orașele bănățene crește în continuare, pe fondul disoluției structurilor agricole din Banat.

2.4. Pierderea elementului identitar în mediul rural

Amestecul cultural cu noi etnii face ca tradiția bănățeană să mai fie percepută doar de două-trei ori pe an, cu ocazia vreunui spectacol și, din patru în patru ani, în vremea campaniilor electorale. Dispariția tradiției în Transilvania are ca pluton fruntaș aceste trei județe din Banat. O mare parte din tradițiile unei zone rurale sunt legate de activități agricole (semănat, seceriș, recoltat, măsuriiș etc.). Dispărând țăranii, dispar și tradițiile zonei, iar noii locatari ai satelor nu sunt neapărat și purtătorii unei tradiții, date fiind motivațiile uneori dureroase care i-au adus în aceste zone.

Pierderea identității se poate observa la mai multe nivele, și anume:

- la nivel arhitectonic, prin abandonarea stilului tradițional al construcțiilor și importul altor stiluri arhitectonice din țările europene, prin intermediul emigranților români;

- la nivelul portului popular, care mai este îmbrăcat de sărbători mai mult de cei în vârstă și numai în anumite județe (Maramureș, Suceava);
- la nivelul tradițiilor culturale care se pierd odată cu plecarea generațiilor actuale de țărani dintre noi.

2.5. Cumpărarea pământului de către străini

Într-o lume în care, la fiecare 12-14 ani, apar un miliard de noi indivizi, cu țări ca India și China, în care indivizii prezenți încep să aibă *pretenții de viață europene*, nu este de mirare să vedem că pământurile, mai ales din vestul și sudul României, sunt, încet, încet, cumpărate de investitori străini (italieni, unguri, belgieni, olandezi, danezi etc.). Astfel, un sistem original de cumpărare și comasare a fost inventat de agricultorii străini (de regulă italieni în vestul României) care, prin puterea banului și voința politică a unui guvern (italian, de exemplu), au cumpărat, de 21 de ani încoace, pământ pe parcele (de regulă de 29-58 de ari), ajungând astăzi la ferme de 500-2000 ha.

Această tehnică de comasare nu este dorită de țăranul român, pentru că îl face **de două ori slugă**. În cazul țăranului arădean, de exemplu, el se regăsește simultan ca slugă în Italia, la agricultorul italian, și slugă în România, la același italian venit din An în Paște să descopere originile propriei slugi. Fără îndoială, exemplul italian îl regăsim și în cazul agriculturii belgii din “Belgalandul” județului Timiș, sau “landul olandez” din județul Arad, ca să luăm doar câteva exemple.

Această *“cumpărare și comasare”* a fost posibilă, desigur, printr-o politică antinațională dusă de cei care au creat legi ultraliberale după anii '90, când doar o țară ca România putea permite unui străin să cumpere cât pământ dorea, sub o formă mascată, printr-un SRL sau altă formă juridică. S-a ajuns astfel la situația aberantă ca, în *“Belgaland”* - ul Timiș, *investitorii strategici* mult doriți de diferiții guvernanți români să fie *biete case de pensii din Belgia*, care au considerat că nici o bancă din Belgia nu le poate oferi dobânda pe care o pot lua din investirea economiilor lor firave în mii de hectare de teren agricol în sudul județului Timiș. În Polonia

sau în Ungaria, o astfel de situație ar fi fost imposibilă, pentru simplul motiv că opinia publică ar fi măturat politic orice guvern care ar fi acceptat vânzarea unei avuții naționale. Iată cum, în România mileniului III, urmașii urmașilor lui Ștefan cel Mare din sfera politică au încălcat în mod criminal crezul marelui domnitor: *“pământul nu este al nostru, nici al vostru, ci al urmașilor urmașilor voștri”*. Unde ești, Tu, Ștefan Doamne...?

2.6. Instalarea unei agriculturi industriale poluatoare

În Banat vorbim de comasarea a circa 300.000 de hectare în parcele de minim 100-300 ha, în ultimii 23 de ani, în mâinile a 200 de agricultori străini care vor juca, în anii care vin, o carte speculativă legată de subvenția europeană pe hectar și de criza energetică mondială, poziționându-se ca mari ofertanți de energie verde (biocombustibili, biomasă). Prin indolența decidenților români din structurile administrative agricole din aceste județe, s-a ajuns în situația gravă ca cel mai valoros potențial de cultură mare din Romania (nu necesită irigații grație adâncimii mici a pânzei freatice, în comparație cu Bărăganul) să fie transferat altei țări, paradoxal în mod legal. Acest potențial extrem de valoros va pleca în direcția unei chimizări forțate, prin producția de biocombustibili, poluând extrem de agresiv cea mai ridicată pânză de apă freatică din România, cu grave consecințe asupra consumului de apă potabilă la nivelul orașelor Arad, Timișoara și al altor municipii din județele Arad și Timis în special. Presiunea asupra apei potabile, datorată cândva fostului complex de porci COMTIM și actualului cumpărător, va deveni o dulce amintire, în comparație cu poluarea ce va rezulta din obținerea de energie verde. Se știe bine, la nivel mondial, că situația coabitării celor două obiective strategice (alimentul și biocombustibilul) pe același teren devine imposibilă în anii care vin. Și cum nu era de ajuns un singur *cataclism social*, factorul politic românesc le mai pregătește, astfel, bănășenilor un *cataclism ecologic* printr-un fenomen agresiv de poluare a apei freatice și printr-o agricultură energetică extrem de chimizată, transformând o zonă „*de frunce*“, în privința atractivității ca mediu de trai, într-o zonă „*de coadă*”.

2.7. Trecerea de la statutul de proprietar funciar la angajat

Situația freventă din satul arădean, unde străinul a cumpărat cvasitotalitatea terenului arabil (vezi Sepreuș, Sinta Mare), iar țăranul băștinaș devine angajat, este ușor de regăsit în multe sate din Timiș și Caraș Severin. Schimbarea statutului țăranului este asociată cu o serie de consecințe imediate. Dacă înainte își fixa obiective pe termen lung și se străduia să construiască o fermă care să asigure viitorul copiilor și nepoților (o viziune pe trei generații), astăzi obiectivele lui sunt resetate pe termen scurt. Stabilitatea unui venit, din păcate pe termen scurt, extrem atractivă pentru unii, reprezintă o mare capcană financiară pe termen mediu și lung. Detașarea față de sentimentul proprietății funciare face din el un pion pe tabla de șah a istoriei, ușor de dezrădăcinat și de mutat dintr-un loc în altul, acolo unde angajatorul are interes. Nemaivând o legătură cu fondul funciar, soarta copiilor țăranului a fost deja pecetluită de părinții lor, iar posibilitatea ca ei să devină proprietari funciari și agricultori este cvasinulă. Ca să înțelegem mai bine soarta viitoare a acestor noi angajați la fermele străine din Banat, este bine venită o vizită la fostele IAS-uri din Arad și Timiș, în care au venit, încă de pe vremea fostului regim, mulți țărani ardeleni și moldoveni ca angajați ai acestora. Dispărând IAS-urile și neposedând pământ ca să poată supraviețui, acești oameni trăiesc astăzi o dramă ușor vizibilă pe chipurile lor și în special pe cele ale copiilor lor, ducându-și traiul în foste locuințe de serviciu.

2.8. Urbanizarea copiilor țăranilor

Ținta predilectă a copiilor de țărani bănățeni este orașul reședință de județ, și, cum puterea lor financiară este redusă, li se rezervă un loc de trai în cartierele muncitorești, zone ce sunt formate majoritar din nonbănățeni, pentru care sentimentul de apartenență la zonă este limitat. Fără a avea un istoric urban, dar și fără mediul lui rural, copilul de țăran, ajuns în astfel de cartiere, va fi un căutător de nouă identitate, căutare care îi va lua, lui și copiilor lui, preț de două generații.

2.9.Problemele socio-economice și politice create în țările de imigrație

Acum câțiva ani, opinia publică din România era șocată de un slogan sovîn la adresa românilor din Spania. Acest cântec este de fapt doar vârful aisbergului creat de emigranții români din Spania sau Italia. O vizită de câteva zile în regiunile Almeria sau Murcia este suficientă pentru a înțelege prejudecățile pe care le au spaniolii de rând față de români. Celebrul caz al unei coperative italiene din Almeria, care a înlocuit 2000 de muncitori magrebieni cu 2000 de românce, a făcut deja obiectul unei cărți și a mai multor emisiuni televizate în Spania. Tensiunile foarte mari apărute pe o rază de circa 100 de km în jurul Almeriei, în familiile spaniole, cauzate de prostituția generată de o parte din muncitoarele românce, au făcut obiectul unor dezbateri politice aprinse. Locurile de muncă luate băștinașilor au creat, la randul lor, mari tensiuni în zonă.

Cap. 3.

Ferma țărănească: adaptare sau dispariție?

3.1. Funcțiile fermei țărănești

La 21 de ani după conferința de la Rio de Janeiro, care a fundamentat bazele științifice ale conceptului de dezvoltare durabilă, se impune astăzi, mai mult ca niciodată în România, o transpunere în practică a acestui concept, pentru salvarea fermei țărănești de la dispariție. Integrarea *funcției sociale* și a celei *ecologice*, alături de funcția arhicunoscută de *producție* a unei ferme țărănești, este vitală în contextul socio-economic actual din mediul rural românesc. *Marea provocare care stă în fața fermei agricole este aceea de a concilia agricultorul, consumatorul și natura sau, altfel spus, aceea de a reconcilia economia, societatea și ecologia.*

Fedorov (1977, 1981) a definit patru mari strategii alternative de reglare a raporturilor dintre economie, societate și natură:

→ Alternativa „**radical pozitivă**”: potrivit acestei abordări (economisti, bancheri, tehnocrați), ecosfera poate fi înlocuită parțial de evoluția tehnologică;

→ Alternativa „**radical negativă**”: potrivit acestei abordări (ecologiștii radicali), soluția de reglare a raporturilor dintre om și natură este dezvoltarea unei societăți pe bază de sisteme economice tradiționale;

→ Alternativa „**oportunistă**”: potrivit acestei abordări pompieristice, pentru reglarea dezechilibrelor și a accidentelor care apar la scara planetei sunt necesare intervenții punctuale pe termen scurt, dar care nu oferă soluții durabile;

→ Alternativa „**moderat-pozitivă**”: alternativa este marcată de dezideratul dezvoltării durabile, preluat de la Rio de Janeiro, ca simbol al dezvoltării armonioase a generațiilor viitoare.

Alegerea unei alternative sau a alteia ori concilierea dintre promotorii și susținătorii uneia sau alteia presupune abordări globale ale problemelor omenirii, care să integreze:

◆ **dimensiunea economică**, susținută de alternativa „radical pozitivă” și oportunistă;

◆ **dimensiunea ecologică**, susținută de alternativa „radical negativă” și „moderat pozitivă”;

◆ *dimensiunea socială și etică*, susținută de alternativa „moderat pozitivă”.

Pentru a putea beneficia de noua reformă a PAC, ferma țărănească românească trebuie să devină **multifuncțională** și să integreze obligatoriu **funcția economică** (comercială), **funcția ecologică** (*gestionar al peisajului rural*), respectiv **funcția socială** (*menținând un țesut social*). Cele două funcții noi (ecologică și socială) vor fi remunerate agricultorilor, în noua PAC, prin mecanisme de sprijin financiar obligatorii și facultative. Noua viziune a Uniunii Europene, referitoare la reforma P.A.C, ia în calcul (indiferent de scenariul care va fi ales) *generalizarea principiului eco-condiționalității plăților directe prin introducerea obligatorie* în subvenția standard a unui set minim de măsuri de ordin ecologic, în vederea accesării *plăților directe*.

Cum spațiul rural românesc nu va însemna în anii care vin numai agricultură, ci și servicii în slujba teritoriului rural (servicii ecologice, servicii sociale etc.), putem înțelege mai bine această evoluție și mecanismul prin care noțiunea de **țăran** este mai cuprinzătoare decât cea de **agricultor**. De fapt, noțiunea de **țăran** va fi cu atât mai prețuită, cu cât locul multor țărani va fi ocupat de alte categorii socioprofesionale, prin promovarea unor activități nonagricole, finanțate azi de Măsura 3.1.2., prin P.N.D.R. Această provocare îl obligă pe țăran să devină în același timp **“țăran/profesor”, “țăran/manager de pensie”,** respectiv **“țăran/gestionar de peisaj”**. Este limpede că mulți dintre țărani nu vor face față acestei provocări și vor *“dispărea”* din peisajul rural. Structura actuală a fermei țărănești, bazată doar pe funcția de producție de alimente sau materie primă agricolă, este insuficientă pentru a o face rentabilă din punct de vedere economic. Astfel, se impune o reformă radicală a structurii fermei țărănești, plecând de la reforma însăși a funcției de bază, și anume a funcției de producție. Obiectivul fundamental al acestei reforme funcționale îl reprezintă rentabilizarea fermei țărănești prin integrarea unor activități aducătoare de venituri, aferente unor funcții realizate de fermă și neremunerate de comunitățile din care țăranii fac parte.

Funcțiile fermei agricole pot fi reprezentate pe două paliere:

- **Un palier vertical**, ce cuprinde funcțiile legate în mod direct de produsul din fermă, și anume *funcția de producție*, *funcția de procesare* și *funcția de vânzare directă*;

- **Un palier orizontal**, ce cuprinde funcțiile legate în mod indirect de produsul din fermă și vorbim de *funcția socială* și *funcția ecologică*.

Reforma **funcției de producție** are la bază integrarea obligatorie a unei activități aducătoare de venituri (*activitatea de procesare*), coroborată cu *vânzarea directă*.

Integrarea **funcției sociale** în conceptul de ferma durabilă presupune alipirea unor subfuncții sociale aducătoare de venituri (vezi detalii mai jos).

Integrarea **funcției ecologice** în cadrul fermei țărănești presupune aducerea unor activități ecologice aducătoare de venituri (vezi detalii mai jos).

3.1.1. Funcția de producție

3.1.1.1. Legătura dintre ferma țărănească și ferma ecologică

Exista o legătură firească, aproape naturală am putea spune, între ferma țărănească și ferma ecologică din România. Neșansa sărăciei din mediul rural, și de aici lipsa de posibilități de a cumpăra *inputuri* de natura chimică, a transformat ferma țărănească din zonele montane și colinare într-o veritabilă fermă ecologică. Astfel, o *neșansă* datorată sărăciei se poate transforma în *șansă* prin certificarea acestor ferme în agricultură ecologică. România își poate propune, din punct de vedere al politicilor agricole, *transformarea zonei montane și colinare în teritoriu ecologic*, grație realităților tehnice din teren.

3.1.1.2. Definirea teritoriilor strategice pentru producția ecologică din România

Dacă privim situația de ansamblu a agriculturii ecologice la nivel european, observăm două tendințe clar scoase în evidență: pe de o parte, sistemul este regăsit din punct de vedere al reliefului în zonele montane și premontane, iar pe de alta, sistemul de agricultură ecologică vizează preponderent sectorul animal și fructele de pădure. Aceasta *asociere naturală* între sectorul de *agricultură ecologică și zona montană* are la bază, pe de o parte, faptul că în zone cu handicap montan pronunțat doar o *agricultură calitativă* are șansa logică de exprimare, în timp ce o agricultură cantitativă iese în mod logic din discuție. Dacă analizăm zonele montane din România, sub aspectul chimizării în ultimii 20 de ani, putem spune, cred, fără să greșim, că ele sunt ecologice prin definiție, doar că nu au ștampila de *ecologic* în frunte. Această situație este asemănătoare și în cea mai mare parte a zonei colinare, astfel că aceste două zone devin ținte esențiale pentru certificarea fermelor în agricultura ecologică. Astfel, credem că sistemul de agricultură ecologică din România trebuie gândit ca o șansă naturală de exprimare pentru zonele montane și premontane, cu o extindere înspre zonele colinare limitrofe, astfel spus, înspre

țărani din comunele vizate de măsura 2.1.4. Agromediu/APIA. Această ipoteză a fost deja confirmată în 2012, când peste 14.000 de țărani din comune situate sub incidența măsurilor de agromediu au intrat în conversie în sistemul de agricultură ecologică.

În context, ar fi greu de conceput o agricultură ecologică în zonele de șes din Bărăgan, Dobrogea și Banat, care pot să se exprime printr-o **agricultură cantitativă**, ceea ce se și întâmplă, și unde presiunea chimică asupra resurselor de mediu ar face greu certificabilă ecologic o fermă agricolă.

Daca ne dorim cu adevărat salvarea fermei țărănești de la dispariție, atunci este necesară fixarea ca obiectiv, pentru 2020, ca **20 % din teritoriul agricol național** (circa 3 milioane de ha), situat preponderent în *zona montană și colinară, să fie certificat în agricultura ecologică*.

Teritoriile strategice recomandate pentru agricultura ecologică din România sunt:

- *Comunele situate în Parcuri Regionale și Naționale;*
- *Comunele situate în zonele montane;*
- *Comunele situate în zone de agromediu;*
- *Comunele situate în arealul NATURA 2000;*
- *Zone cu handicap natural.*

Suprafețele vizate pentru acest sistem de agricultură ecologică sunt:

- *Parcelele din ferme individuale;*
- *Pășunile comunale;*
- *Pădurile comunale sau private.*

Teritorii recomandate: zone colinare, zone de șes cu agricultură extensivă.

Teritorii nerecomandate: zone de șes cu agricultură intensivă.

3.1.1.3. Dimensionarea producției fermei familiale țărănești

Dimensionarea fermei țărănești are la bază **conceptul european de fermă familială**, în vederea construcției unui model tehnico-

economic și social adaptat realității europene. Ținând cont de geografia Transilvaniei, cu un relief montan și colinar dominant, mărimea fermei familiale și conceptul acesteia trebuie apropiate de modele existente în țări cu condiții geografice asemănătoare, și mă refer aici la Elveția, Austria, Irlanda și eventual Grecia. Mărimea optimă economic și social, pe care o recomandăm pentru o fermă familială țărăneasca din România, fermă ce *desfășoară obligatoriu o activitate de procesare*, depinde de specificul fiecărui domeniu:

Tabelul nr. 2. Dimensiunea recomandată pentru fermele țărănești

Nr crt	Tipul de fermă	Mărimea
1	Ferme de cereale	15-20 ha în regiunile colinare și 20-50 ha în regiunile de șes.
2	Ferme legumicole	2000-5000 m ² de spații protejate și 5-10 ha culturi de legume în câmp
3	Ferme floricole	2000-3000 m ² de spații protejate și 3-5 ha de flori în câmp
4	Ferme viticole	2-5 ha
5	Ferme pomicele de sămânțoase (măr, păr, gutui)	6-10 ha
6	Ferme pomicele de sămburoase (cais, piersic, cireș, prun, nuc)	5-6 ha
7	Ferme de arbuști fructiferi (afin, cătină, zmeur, alun, măcieș, agriș, coacăz, mur etc.)	3-4 ha
8	Ferme apicole	100-200 familii
9	Ferme de vaci de lapte	8-12 vaci
10	Ferme de bubaline	6- 8 bivolițe
11	Ferme de porcine	50-100 de porci
12	Ferme avicole	2000-3000 de păsări
13	Ferme de ovine, caprine	100-200 de buc
14	Ferme de iepuri	1000-2000 buc

3.1.1.4. Filosofia fermelor de producție

Una din marile întrebări la care trebuie să răspundă factorii de decizie de astăzi, la nivel mondial, este cea referitoare la cum va arăta *agricultura viitorului*, o agricultură care trebuie să hrănească, la fiecare 12-14 ani, un miliard de indivizi în plus. Pe măsura întrebării apar și răspunsurile. Astfel se pot sintetiza două curente majoritare:

- Primul curent de gândire (***productivist sau biotehnic***) are la bază impunerea tehnologiei ca instrument de asigurare a nevoilor alimentare ale lumii. La baza acestui curent de gândire stă ipoteza că tehnologia poate înlocui resursele neregenerabile, cum ar fi solul, omul fiind capabil să obțină, din sisteme agricole fără sol, produse alimentare suficiente. *Monocultura* este practica permanent întâlnită în acest sistem biotehnic, în care zonarea culturilor are la baza pretabilitatea specifică a anumitor regiuni, specializate pentru anumite culturi. Astăzi, sistemul este experimentat preponderent în țări precum Spania și țările nordice (Finlanda, Danemarca, Suedia), ce nu dețin pământ de bună calitate, și în țările mici, precum Belgia, Luxemburg, Olanda. Sistemul și-a atins deja limita socială, întrucât consumatorii europeni refuză din ce în ce mai mult "*bombele alimentare cu ceas*" de la Almeria și Murcia din Spania. Astfel de legume arată foarte bine estetic, dar sunt crescute pe roca brută, în sisteme artificiale, cu vată minerală, perfuzate cu N.P.K. prin sisteme de irigare. Sunt produse fără gust, dopate cu chimicale. Acest curent de gândire este cunoscut astăzi sub diferite forme, plecând de la ***sisteme de agricultură de precizie, sisteme agricole fără sol, sisteme agricole biotehnice sau biotehnologice*** etc.

- Al doilea **curent de gândire (socioecologist)** are la bază construcția unui *sistem trilateral* între ***planta cultivată, arbore și animal***. Potrivit acestuia, *sistemul agricol mondial, bazat pe arătură*, nu poate hrăni în viitor o populație mondială în creștere, din cauza epuizării resursei sale primordiale, *solul*, și datorită comenzii sociale de *produse mai sănătoase*. Pentru a răspunde acestor două deziderate, sistemul agricol pune pomul/arborele în centrul ***tripletei vieții (planta anuală-POM/ARBORE-animal)***. Este vorba de promovarea de sisteme mixte agrosilvice sau zoosilvice (***fermă agrosilvică, fermă zoosilvică, fermă zoopomicolă, fermă zooviticolă, fermă zoolegumicolă, fermă zoofloricolă***), prin plantarea de arbori și, evident, nu prin distrugerea pădurii actuale. Avantajele sistemului sunt nenumărate și se raportează la următoarele aspecte pozitive principale:

- materia organică rezultată;
- creșterea gradului de confort oferit animalelor;
- distrugerea buruienilor de către animale;
- eliminarea cheltuielilor și a poluării cu transportul fertilizanților prin fertilizarea directă a culturilor;
- eliminarea cheltuielilor și a poluării cu transportul furajelor;
- eliminarea cheltuielilor duble legate de construcția separată a sistemelor legumicole și zootehnice protejate;
- reducerea focarului de infecție și a cheltuielilor legate de utilizarea antibioticelor;
- biomasa silvică rezultată se folosește la producția de energie termică și electrică;
- reducerea poluării cu dejecții animale lichide și solide;
- crearea unor peisaje atractive pentru turiști;
- crearea unei meserii mai decente pentru țărani;
- crearea unui microclimat specific ce tamponează factorii de stres;
- crearea unui echilibru între populațiile patogene pentru culturile agricole și populațiile de pradători (entomofauna utilă).

3.1.2. Funcția de procesare

Din păcate, după '90, a trebuit să fim “*mai catolici decât papa*” într-o țară majoritar ortodoxă, și să închidem mare parte din abatoare, unități de procesare etc., fără de care țărani au rămas pe dinafara pieței legale de vânzare a cărnii, brânzeturilor etc. În aceste condiții, este necesară o organizare a fermei țărănești pentru procesare, ca să suplinească veriga dispărută. Procesarea producției într-o fermă familială țărănească este un element obligatoriu în condițiile unei dimensiuni relativ reduse a fermei, în prezent și în viitorul apropiat. Datorită dimensiunii reduse a fermei, țăranul nu își poate propune să se rezume doar la producție, deși ar fi mult mai comod. Pe de altă parte, țăranca româncă face procesare în mod cotidian și stăpânește chiar foarte bine acest proces din punct de vedere tehnic. Există un *caz școală* la nivel european, în ceea ce privește orientarea sistemului agricol înspre producție sau înspre procesare, și este vorba de cazul Belgiei. În timp ce Regiunea Valonă a orientat, prin politici publice, agricultorii către producția de produse agricole, Regiunea Flamandă a jucat în ultimii 30 de ani cartea procesării. Astăzi, Regiunea Valonă este asistată financiar de către Regiunea Flamandă datorită surplusului consistent de valoare adăugată, generat de activitatea de procesare. Acum 30 de ani, situația era inversată, flamanzii fiind asistați financiar cu sprijin walon. Acest *exemplu școală* trebuie să fie pentru România o bună învățătură de minte, altfel ferma țărănească este condamnată la dispariție în următorii 5 ani. În fapt *obiectivul major de politică agricolă* pe care România trebuie să și-l propună este *legalizarea bucătăriei țărăncii române*, care este capabilă să gătească alimente extrem de apreciate de straini, dar care nu întrunește condițiile de legalitate din punct de vedere sanitar veterinar. Pasul pe care trebuie să-l facă astăzi o familie de țărani este *organizarea legalității procesării produselor alimentare*. Această etapă presupune următorii pași: înscrierea codului CAEN aferent activității de procesare la Registrul Comerțului; înregistrarea juridică la DSV a activității de procesare, cu respectarea legislației sanitar veterinare (ord. 111) pentru spațiul de procesare; autorizarea de mediu la IPM.

Tabelul nr.3. Dimensionarea recomandată pentru atelierele țărănești de procesare

Nr. crt.	Tip de atelier	Suprafața atelierului (m2)	Numar angajați din familie: Producție (P) Vânzare (V)	Valoare investiție minimă spațiu existent (mii euro)	Valoare investiție minimă echipamente (mii euro)
1	Dulcețuri	25-50	1 P; 1 V	1	2
2	Conserve de legume	25-50	1 P; 1 V	1	2
3	Legume și fructe uscate	25-50	1 P; 1 V	1	2
4	Sucuri	25-50	1 P; 1 V	1	2,5
5	Siropuri	25-50	1 P; 1 V	1	2
6	Brutărie	40-80	1 P; 1 V	2	2
7	Brânzeturi	40-80	1 P; 1 V	2	2
8	Preparate carne	40-80	2 P; 1 V	2	2
9	Ceaiuri	25-50	1 P; 1 V	1	1
10	Sarmale	25-50	1 P; 1 V	1	1
11	Miere de albine	25-50	1 P; 1 V	1	2
12	Pește	40-80	1 P; 1 V	2	2
13	Ciorbe	25-50	1 P; 1 V	1	2
14	Condimente	25-50	1 P; 1 V	1	1
15	Patiserie	25-50	1 P; 1 V	1	2,5

3.1.3. Funcția de comercializare

Una din întrebările cele mai întâlnite în satul românesc pusă de către țărani este aceea legată de modul de a vinde produsele țărănești. Întrebarea este legitimă și din păcate nu a preocupat nici un ministru de agricultură postdecembrist ca să ofere soluții viabile.

La nivel european și mondial sunt aplicate canale de vânzare și anume vânzarea directă și indirectă.

La prima vedere ținând cont de istoria ultimilor ani cel mai adecvat canal de vânzare a fost canalul vânzării directe. Totuși în ultimii ani câștigă teren și vânzările on line, iar în prezent se construiesc canale mixte directe/indirecte care asociază beneficiile celor două (Vânzare/Socializare on line împreună cu vânzarea directă).

3.1.3.1. Vânzarea directă

Alături de *dimensiunea socială, economică și ecologică* a actului de vânzare directă de “*produse ecologice și tradiționale*”, în actualul context de globalizare a vânzărilor, putem asocia și *dimensiunea locală*.

Vânzarea în târguri și piețe

Prima etapă a vânzării directe și cea mai răspândită este aceea a vânzării produselor ecologice și tradiționale în târguri specializate.

Un exemplu de reușită îl constituie târgurile organizate de către Asociația Producătorilor de Produse Tradiționale și Ecologice din Maramureș în diferite orașe din țară (București, Cluj Napoca, Timișoara, etc.).

Avantajele sistemului:

- sistemul permite *o bună socializare* cu consumatorii;
- din punct de vedere financiar se constituie într-un *avantaj deosebit* pentru țărani;

Dezavantajelele sistemului:

- **dificultatea de a găsi spații corespunzătoare** în centrul orașelor;
- **momentul desfășurării acestuia** (vineri, sâmbătă, duminică), când mare parte dintre consumatorii specifici ai acestor produse sunt plecați în weekend;
- **timpul pierdut** în astfel de evenimente, când țăranul ar trebui să se odihnească la sfârșit de săptămână și să reflecteze la obiectivele săptămânii viitoare;
- **condițiile climatice deosebite** pe care sunt obligați să le îndure țăranii (frig, ploaie, temperaturi ridicate etc.) sau produsele (risc de alterare) în astfel de târguri;
- sistemul **nu permite o fidelizare coerentă a clienței** din cauza prezenței sporadice în același loc.

Vânzarea în magazine proprii

Vânzarea în magazinele țăranilor a început timid prin 2008, când apărea primul magazin-cooperativă la Sibiu (Biocop). A continuat în 2011 la Cluj-Napoca (Coșul Țărănesc), respectiv la București (Asociația Producătorilor de Produse Tradiționale și Ecologice din Maramureș) și Alba Iulia (magazinul Asociației Producătorilor de Produse Tradiționale și Ecologice Alba).

Funcționarea sistemului

Acest sistem, în care minim cinci țărani se asociază într-o structură de tip asociativ sau cooperativ pentru a-și vinde producția, este foarte cunoscut la nivel european (Franța și Germania au peste 5000 de magazine-cooperativă fiecare). Magazinele pot să fie **specializate** (ex. *cinci producători de vin*) sau **generaliste** (ex. *cinci producători cu produse diferite: carne, brânzeturi, miere, pâine, ouă*). **Tendința europeană este dată de magazinele generaliste** care sunt mult mai atractive

pentru consumatori datorită diversității acestora. Funcționarea efectivă a magazinului cunoaște două variante: fie *vânzarea este făcută în fiecare zi a săptămânii de către unul dintre producători*, fie *magazinul angajează vânzători*. Avantajele sistemului:

- agricultorul *este ocupat cu vânzarea doar o zi pe săptămână*, restul timpului câștigat putând fi consacrat producției și familiei;
- permite o *fidelizare a clientelei* și stabilirea unei încrederi între producător și consumator.

Dezavantajelele sistemului

- legate de *costurile de funcționare* ale magazinului;
- *prejudecățile* care există în rândul țăranilor români privind noțiunea de asociere sau cooperativă;
- *apariția unui intermediar* (vânzătorul), între țăran și consumator, în cazul magazinelor care angajează vânzători.

Vânzarea la domiciliul consumatorilor

Tendința agricultorilor europeni este de a abandona încet, încet primele două sisteme de vânzare directă și de a se îndrepta atât către vânzarea la domiciliul consumatorilor (sau în puncte intermediare), cât și către vânzarea în fermă.

Funcționarea

Sistemul constă în organizarea formală sau juridică a două grupuri de producători și consumatori care *bat palma pe durata vieții* pentru o distribuție de produse agroalimentare pe bază de *abonament săptămânal*. De regulă, acest sistem este focalizat pe distribuția de *produse ecologice, tradiționale sau "țărănești"*. Organizarea grupului de producători se poate realiza într-o manieră non formală sau juridică (grup de vânzare). De regulă, grupul se organizează *non formal* la început, după care, pe măsură ce se stabilizează ca număr și compoziție, se trece la organizarea juridică. Și grupul de

consumatori, la rândul lui, funcționează o vreme într-o manieră **non formală**, până se stabilesc legături puternice între membrii săi, după care alunecă încet către organizarea juridică. În cazul ambelor grupuri, de producători și consumatori, organizarea presupune o împărțire clară de responsabilități.

Responsabilitățile grupului de producători :

- gestiunea fișierului de consumatori;
- organizarea comenzilor;
- organizarea transportului săptămânal către domiciliul consumatorilor (sau către punctele intermediare de distribuție);
- legătura cu consumatorii (news letter, telefon, mail).

Responsabilitățile grupului de consumatori:

- verificarea activităților agricultorilor în ferme;
- organizarea sistemului de distribuție în punctele intermediare;
- organizarea comunicării între membrii grupului de consumatori;
- organizarea sistemului de plată către agricultori;
- organizarea sistemului de creditare a agricultorilor.

Avantaje pe termen lung

- consumatorul primește la domiciliu sau într-un punct apropiat de casa lui, o dată pe săptămână, alimentele necesare familiei, **reducând costurile, riscul și timpul** necesare cumpărării de produse agroalimentare;
- consumatorul are o garanție a calității produsului, cunoscându-și bine "**partenerul de sănătate**".

Dezavantaje pe termen scurt

- **timpul** necesar pentru formarea unei **comunități de consumatori** este destul de lung, ținând cont de

“obișnuința” acestora de a merge la cumpărături la magazinul din colț sau la supermarket;

- **efortul** necesar pentru menținerea stabilității unei **comunități de consumatori** este destul de mare.

Exemple:

România a cunoscut un sistem apropiat înainte de '89, când existau abonamente pentru lapte la domiciliu, sistem care continuă și astăzi în mod sporadic, pentru câteva categorii de alimente : lapte, brânzeturi, legume, fructe. Din păcate, sistemul nefiind organizat juridic, nu s-a constituit într-o alternativă la sistemele clasice de vânzare.

Primul exemplu de **funcționare organizată** a unui astfel de sistem este A.S.A.T. Timiș, unde un grup de agricultori sunt organizați în **grup de vânzare** începând cu 2008. Grupul a fost organizat de către inițiatorul acestui sistem la nivel european, un agricultor francez, și presupune o distribuție sezonieră de **legume și fructe**, pe bază de abonament. Limitele sistemului sunt date de caracterul sezonier și de lipsa unor alimente procesate (carne, brânzeturi, pâine etc.). Aceste limite creează probleme în stabilitatea grupului de consumatori. Alte exemple de distribuție de produse ecologice sau tradiționale românești sunt reprezentate de Biocop Sibiu (2008) sau Coșul Țărănesc Cluj-Napoca (2011), care au inițiat sisteme de distribuție la domiciliu aflate într-o fază incipientă.

Vânzarea în fermă

Visul oricărui agricultor este să reușească să-și vândă producția direct din fermă. Un astfel de vis este posibil, de regulă, după **parcurgerea cu răbdare, în ordine cronologică**, a fiecărei etape de vânzare directă prezentată mai sus. Un astfel de vis este un obiectiv pe termen mediu sau lung, pe care fiecare agricultor și-l poate propune, cu **respectarea dumnezeiască** a două condiții de bază: **seriozitate și răbdare**.

Avantaje

- **economie de timp** pentru vânzarea produselor, valorificată în cadrul familiei;
- crearea unei **legături pe termen lung** cu consumatorul;
- crearea unei **economii locale** de care profită regiunea.

Dezavantaje

- necesitatea **diversificării** activităților fermei, pentru asigurarea unui venit decent;
- pierderea **intimității familiale**, cauzată de prezența cvasipermanentă în fermă a unor **persoane străine** (clienții);
- obligația dobândirii unor **deprinderi de comunicare** cu consumatorul, ceea ce nu este, în mod obișnuit, o mare abilitate a agricultorului.

3.1.3.2. Vânzarea indirectă

Un astfel de sistem este destul de comod și este luat în calcul de mulți agricultori români. Însă este limpede că, din punct de vedere social, economic și ecologic, un astfel de sistem nu poate să producă beneficii durabile.

Vânzarea în magazine terțe

Vânzarea în magazine terțe este o practică curentă pentru agricultori, grație însăși concepției sistemului. La ora actuală, acest sistem este dominant în cazul agricultorilor și practic inexistent în cazul țăranilor. Un sistem mixt a fost propus în ultima vreme de către supermarketuri prin organizarea de târguri în interiorul acestora. Motivația supermarketului, de **“recuperare a afacerii și a mesajului”**, este evidentă pe termen mediu și lung, chiar dacă pe termen scurt ea poate fi benefică financiar pentru producători. În ultimii ani, România a cunoscut un fenomen exploziv prin apariția a sute de magazine ecologice sau tradiționale, organizate de către comercianți. Din

păcate, aceste magazine vând peste 90% din produse din țări străine, nefiind foarte interesate de promovarea produselor românești. O parte dintre agricultorii români este tentată totuși să vândă în acest tip de magazine, decizie corectă financiar pe termen scurt, dar nedurabilă pe termen mediu și lung. Logica unui comerciant este cunoscută: atâta timp cât afacerea merge, nu renunță, iar când aceasta „patinează” sau nu prea merge, o închide. O astfel de gândire pe termen scurt nu este benefică pentru agricultor, motiv pentru care comerțul european de produse ecologice și tradiționale este realizat de agricultori, nu de comercianți.

Avantaje

- sistem comod și ușor de pus în practică;
- economie de timp în vânzarea produselor.

Dezavantaje

- afacerea agricultorului **este la mâna magazinului** în ceea ce privește fixarea prețului, frecvența aprovizionării sau stabilitatea contractului;
- **mărimea fermei** este condiționată de volumul vânzărilor magazinului (în special în cazul supermarketului), ceea ce poate duce la **o cursă a măririi permanente a fermei**;
- riscul intrării în **cursa reducerii prețului**, atunci când magazinul este un supermarket;
- riscul pierderii controlului asupra **segmentului de nișă**, prin generalizarea vânzărilor la un public de masă;
- **amprenta ecologică** ridicată a sistemului, în care produsul agroalimentar parcurge sute de kilometri pentru a fi vândut, pierzându-se astfel **dimensiunea locală a actului de vânzare**;
- dificultatea **fidelizării unei clientele specifice**.

Vânzarea prin curierat

O practică indirectă de vânzare o constituie vânzarea produselor prin curierat. O astfel de practică presupune parcurgerea fie a *unor etape prezentate în cadrul vânzării*

directe, pentru formarea unei imagini pentru produsele din fermă, fie existența unui *magazin on line*.

Avantaje

- costuri reduse pentru actul de vânzare;
- economie de timp în actul de vânzare;
- rapiditatea actului de vânzare;

Dezavantaje

- dificultatea fidelizării clientelei prin necunoașterea părților;
- riscurile actului de vânzare prin neacceptarea produsului și returnarea acestuia;

Vânzarea on line

Comerțul electronic, bazat pe existența unui *“magazin virtual”*, cunoaște o explozie nemaicunoscută vreodată de umanitate în ceea ce privește volumul vânzărilor într-o perioadă definită de timp. România cunoaște o explozie de astfel de sisteme în ultimii ani. Două variante au fost create până acum, și anume **Electronic-comerț**, respectiv **Mobil-comerț**.

E-comerțul

Sistemul de E-comerț presupune organizarea unui magazin virtual în care, cu mijloace umane și financiare limitate, se poate crea o platformă de vânzare. Sistemul este rapid, comod și ușor de pus în practică. Agricultorul și consumatorul stau acasă în fața unui calculator și își realizează vânzările și cumpărăturile. Printre dezavantaje am aminti dificultatea fidelizării clientelei și a stabilității grupului de consumatori.

Mobil-comerțul

O variantă de comerț electronic este dată de sistemul “Mobil – comerț”, în care magazinul virtual este realizat pe telefonul mobil „inteligent” sau pe tableta mobilă. Acest tip de comerț a

cunoscut o viteză și mai mare de dezvoltare decât “E-comerțul” și poate fi avută în vedere de către agricultorii care nu au acasă calculator, dar posedă în schimb un telefon mobil. Doar timpul ne desparte de momentul în care ciobanul din varf de munte, luând o pauză de la cântatul la fluier, se apucă de vânzarea mieilor direct de pe telefon.

Vânzarea prin sisteme M.L.M.

Sistemele de vânzare “multi nivel” se practică în România după anii ’90 de către diferite societăți străine. Relativ recent, la Timișoara a apărut o societate care vinde produse ecologice prin sistem M.L.M., din păcate de proveniență străină în mare parte. Cifra de afaceri foarte mare realizată în ultimii ani ne arată că aceste sisteme pot fi avute în vedere și pentru produse ecologice și tradiționale românești.

Vânzarea “inteligentă”

Cum nu exista sisteme perfecte, în ultima vreme se lucrează la un “sistem de vânzare inteligentă” care să maximizeze avantajele sistemelor de vânzare directă și indirectă și să minimizeze dezavantajele acestora. Fenomenul de globalizare obligă agricultorii la construcția unor canale de vânzare care să se adapteze noilor schimbări. Astfel, se pregătește lansarea pe piață, de către un grup de agricultori, a unui *sistem de vânzare inteligent*, care să îmbine avantajele a mai multor sisteme de vânzare sau socializare (*Vânzare on line; Vânzare directă; Comunități de consumatori; M.L.M.*).

3.1.3.3. Piața de „nișă” și construcția brandului propriu

Noțiunea de “*brand*” începe să fie auzită din ce în ce mai des între consumatori, venind din țări străine care au construit, într-o perioadă de timp îndelungată, o „*imagine*” pentru un produs care să depășească granițele zonei de producție. O astfel de abordare pe *termen lung* ia în calcul două ingrediente de bază pentru reușită:

- existența unui produs de înaltă calitate (*vizuală, organoleptică, tehnologică, reziduală, nutrițională, etică*);
- timpul scurs de la apariția produsului să depășească un secol (*minim trei generații au lucrat la construcția imaginii produsului: ex. tată, fiu și nepot*).

Exemple:

Un exemplu de brand național se profilează și în România, unde un produs, “**Țuica Zetea**”, întrunește cele două condiții enunțate mai sus. În acest caz, răbdarea și perseverența își spun cuvântul doar atunci când a treia generație din familie lucrează la acest produs. Atunci când fiecare județ din România va face același demers, stabilindu-și **produsele sale identitare**, România ar putea avea o altă imagine în lume, știind că *nici un ambasador nu poate face cât face în cazul de față “țuica lui Zetea”*. Diferența dintre un **ambasador politic** și un **ambasador alimentar** este dată de durata mandatului său. În timp ce un *ambasador politic* are de regulă un *mandat de maxim 4 ani*, un ambasador alimentar are un mandat „nelimitat”, care începe după 100 de ani de la apariția produsului și **intră în istorie**. Credem că aleșii noștri, care “*umblă prin pădure ca să caute frunze pentru brandul de țară*”, frunze care *se uscă și cad anual*, ar trebui să fie mai atenți cu alegerea simbolurilor. Le recomandăm o plimbare prin satul românesc, unde vor găsi simboluri adevărate, care au trecut **proba timpului** și reprezintă identitatea acestui neam. Produsele ecologice și tradiționale, produse de ferma țărănească, trebuie să vizeze o **piață de nișă** în care segmentul căreia i se adresează este bine delimitat. Aceste produse alimentare au în spate un întreg patrimoniu rural și reprezintă de fapt un **produs cultural**, un element de identitate istorică, geografică, culturală și alimentară a spațiului rural. Un astfel de **pașaport cultural** se vinde împreună cu povestea lui unei clientele dornice să cunoască mai bine o regiune. Aceste produse alimentare se consumă la masa din pensiunea agroturistică a țăranului, ascultând povestea care stă în spatele obținerii acestora. În jurul unui produs alimentar sau tradițional se construiește o

întreagă **poveste gastronomică**, cu servicii “**gastro-turistice**” care să-l pună în valoare (*drumul vinului, drumul brânzei etc.*).

3.1.3.4. Economia locală

Singura modalitate de răspuns la **globalizarea economiei mondiale** este construcția de **economii locale**. Pentru aceasta este nevoie de o **gândire globală** și o de o **acțiune locală**. O astfel de economie locală trebuie organizată pe o distanță maximă de 100 de km între fermă și consumator (în România vorbim de suprafața unui județ). Pentru a înțelege mai bine aspectele pozitive ale unei astfel de economii vom reda câteva avantaje ale sistemului:

- Furnizarea de produse proaspete consumatorilor, fără să mai fie nevoie de intervenții chimice sau fizice (iradiere), pentru a ajuta produsele alimentare „să arate bine”, uneori chiar și la câteva luni după momentul recoltării;
- Reducerea “**amprentei ecologice**” a produselor alimentare, datorită transportului la mari distanțe;
- Crearea unei legături strânse între țărani și consumatori, prin protejarea unei agriculturi naționale datorită orientării voluntare a actului de cumpărare;

Presiunea exercitată de umanitate asupra energiei fosile și criza actuală a sistemului financiar mondial obligă umanitatea la gândirea, până în 2050, unei noi economii mondiale, bazate pe resurse regenerabile și pe sisteme financiare durabile. Nu mai este posibil să ne imaginăm, peste 10 ani, că un produs alimentar mai poate să călătorească 5-8000 de km, “din fermă în farfuria consumatorului”, la prețul litrului de combustibil de la acea vreme. O astfel de gândire ar putea dubla sau tripla prețul, ceea ce îl va face nevandabil pe piață, iar singurul răspuns al industriei agroalimentare va fi să crească proporția de “**chimie**” dintr-un produs alimentar către 100%.

Comerțul local

Acest sistem de comerț este bazat pe comercializare de produse la nivel local doar în circuite scurte (vânzare în fermă, vânzare la domiciliul consumatorilor, vânzare în târguri și piețe specializate).

Această formă de comerț este un răspuns pe care micii agricultori, în diferite părți ale lumii, îl dau actualului fenomen de mondializare, pentru salvarea fermelor lor. De regulă, în acest comerț local se vând produse solidare (ecologice, tradiționale, etice etc.), reprezentând forma cea mai evoluată de comerț echitabil. De fapt, cele **patru forme de comerț solidar** (*comerț ecologic, eco comerț etic, comerț echitabil (etic) și comerț local*) se regăsesc de multe ori împreună în diferite zone ale lumii.

3.1.3.5. Ecoeconomie sau bioeconomia

Cel mai important instrument de ecoeconomie, alături de *băncile verzi*, îl reprezintă *comerțul ecologic*.

Comerțul ecologic

Baza filosofică a comerțului ecologic rezidă în punerea pe piață, în circuite de comercializare de regulă scurte, a unor produse ce înglobează noțiunea de protecție a mediului înconjurător, precum și cea de protejare a sănătății populației. Acest sistem este parte a conceptului de *bioeconomie (ecoeconomie) circulară*, ca reacție la sistemul actual de *conomie clasică liniară*. Cunoscând riscurile la care este expus un sistem de economie liniară, în care fluxurile de materie și energie suferă fluctuații variate, datorate unor zone permanente de risc, s-a reușit, în diferite părți ale globului, construcția unui sistem circular al fluxului de materie și energie. În acest sistem, factorii de risc (distanța de transport, prețul combustibilului, riscurile de deteriorare cauzate de transport), ținând cont de circuitele scurte de comercializare, sunt cunoscuți, ușor de monitorizat, de controlat și chiar de eliminat.

3.1.3.6. Economia solidară

Acest nou concept de economie are la bază integrarea în sistemul actual de economie a noțiunii de capital social și a legăturilor sociale prin intermediul unor sisteme economice și instrumente economice solidare.

Sisteme economice solidare

O serie de sisteme alternative prefigurează acest nou concept economic:

Finanțe solidare

Banca etică sau sistemele de microcredit etic sunt instrumente care funcționează pe principiile unei bănci normale, dar care și-a fixat ca principu de bază acordarea de “împrumuturi etice” pentru investiții care să încurajeze protecția mediului, precum agricultura ecologică (*împrumuturi verzi*); producția și comerțul echitabil (*împrumuturi echitabile*). Aceste sisteme se aplică în țări cu mari probleme de sărăcie (India, Bangladesh, țări din Asia de sud-est, America de sud, America Latină) și au la bază funcționarea unor sisteme de microcredit ce funcționează integrând *legăturile sociale* și *capitalul social* dobândit. Obiectivul acestor instrumente este de a transforma *țărani nebankabili* (excluși de sistemul bancar clasic) în *clienți bancabili*.

“Comerțul echitabil”

Această formă de comerț existentă pe piață de zeci de ani pe axa Nord/Sud și are la bază un comerț cu banane, cafea, citrice etc., pe baza unui caiet de sarcini constrângător. Astfel se încurajează comerțul cu ferme familiale din Africa, America centrală, America de sud, Asia de sud-est, în care se interzice folosirea copiilor în fermă, fermă de regulă ecologică (Max Havelaar, Solidar'Monde, Artisans du Monde etc.).

Ecocomerț etic (Biocomerț etic)

O formă evoluată de comerț ecologic este eco-comerțul etic, formă de comercializare care integrează și noțiunea de etică în procesul de producție, pe baza unor sisteme de certificare etice prezentate în lucrare.

Moneda complementară virtuală

Ca să facă față crizei economice, țări bogate sau sărace crează monede alternative. În acest sens, ne vom rezuma, din mii de exemple existente în lume, la doar două. Primul exemplu este cel al Elveției, o țară bogată care, acum 90 de ani, a creat o **“monedă complementară virtuală-WIR”**. În 2011, schimburile economice în WIR s-au situat în Elveția la 2 miliarde de euro.

Al doilea exemplu este cel al unei țări sărace, și anume Argentina, care a introdus, de peste 70 de ani, monede complementare în care milioane de argentinieni își fac cumpărăturile.

În majoritatea țărilor europene funcționează astfel de **“sisteme financiare virtuale de troc”**, în care moneda europeană “euro” este înlocuită parțial cu **“monede complementare cu diverse denumiri”**. Cum economia mondială nu dă semne de revenire, rămânând încă multă vreme în criză, astfel de **“soluții alternative”** ar trebui luate în calcul de către guvernul României, ***mai ales în cazul scenariului nedorit al destrămării zonei euro.***

Achiziții publice solidare

Sistemul de achiziție publică de alimente, la nivelul diferitelor țări, se ridică la procente importante din P.I.B. În cadrul acestui sistem, diferite structuri publice (universități, școli, grădinițe, administrații naționale și locale etc.) fac cheltuieli însemnate cu alimente în cantine și restaurante, la protocole, precum și la diferite evenimente organizate. În acest context, la nivel european se dezvoltă, în cadrul unor organizații, sisteme de parteneriat cu structurile publice, pentru achiziția de alimente ce provin din sisteme de producție solidare. Cel mai cunoscut exemplu european este cel a **“Rețelei celor 500 de orașe solidare**, în care circa 254 de primării de orașe europene au decis ca toate ***achizițiile publice de alimente***, la nivelul acelor comunități, să devină ***achiziții solidare***. Astfel, la nivel national, dacă dorim să dăm o șansă unei agriculturi țărănești, ce practică prin definiție un ***sistem de producție solidar***, trebuie să amendăm legea achizițiilor publice în

direcția *obligativității* dimensiunii de *achiziție solidară* în caietele de sarcini.

3.1.3.7. Realizarea unui parteneriat cu consumatorul român

Pariul pe care trebuie să-l câștige consumatorul român, pentru *a-și recâștiga respectul față de el și față de țăran*, este acela de a trece de la *comportament de consumator* la *comportament de consumator*, responsabil de actul de cumpărare. Acest proces este unul de durată și presupune multă educație în dobândirea responsabilității etice față de semenii lui truditori ai pământului.

Aceași responsabilitate morală o are și țăranul față de consumator, iar respectul țăranului pentru el însuși va fi câștigat atunci când va învăța cum să comunice cu consumatorul, pentru a-i vinde produsele trudei lui. Vorbim, de fapt, de un proces de *coresponsabilitate* a acestori *“actori ai pieței agroalimentare”*, *țărani și consumatori*, care trebuie să *bată palma în mod organizat juridic*, pentru binele ambelor părți. Printr-o astfel de *“înțelegere juridică”*, țăranul primește un *“venit garantat”* în timp, iar consumatorul primește o *“sănătate garantată”*. Astfel de înțelegeri au început să apară și în România - vezi exemplul ASAT Timiș (Asociația de Susținere a Unei Agriculturi Țărănești), BIOCOP Sibiu, Coșul Țărănesc Cluj Napoca.

Organizarea juridică a consumatorului în “asociații de consumatori” este următorul pas pe care consumatorul român trebuie să-l facă văzând exemplul milioanei de consumatori vest europeni. Astfel, consumatorul nu mai poate da vina pe țăran sau pe agricultor, că acesta nu-i pune pe masă un produs sănătos, el devenind un *“actor”* al lanțului alimentar și nu un *“spectator”* al acestui lanț, cum se întâmplă astăzi. Diferența este esențială între cele două ipostaze, de comentator sau decident în lanțul alimentar.

Definiția consumatorului: “Un consumator este un cetățean pentru care actul de cumpărare a unui produs alimentar este

realizat la întâmplare și nu vizează un obiectiv anume în favoarea unui anumit agricultor sau a unui anumit produs”

Definiția consum-actorului: Un “consum-actor” este un cetățean responsabil și conștient care, prin orientarea actului de cumpărare a unui produs alimentar înspre anumiți agricultori și produse, poate atinge o dimensiune de ordin economic, social și ecologic pentru acei agricultori.

Dimensiunile actului de cumpărare

Dimensiunea economică a actului de cumpărare

Alegerea cumpărării anumitor produse alimentare (în cazul de față, produse ecologice și/sau tradiționale) de la un anumit grup de agricultori poate să-i permită acestuia un venit economic corect și stabil.

Dimensiunea socială a actului de cumpărare

Prin decizia de a cumpăra “**alimente tradiționale și ecologice**” de la un anumit grup de agricultori, consumatorii pot obține garanții de sănătate consumând alimente de calitate (calitate vizuală, nutrițională, reziduală, organoleptică, etică, tehnologică). În același timp se poate menține un țesut social în satul românesc, în vederea evitării fenomenului de **exod** în spațiul rural.

Dimensiunea ecologică a actului de cumpărare

Orientarea actului de cumpărare înspre produse provenind din ferme certificate ecologic permite o mai bună protecție a mediului în zona de producție.

Organizarea grupurilor de consumatori pentru consum responsabil

Obiectiv potențial: Susținerea unei agriculturi țărănești locale prin orientarea actului de cumpărare în mod voluntar și organizat înspre anumiți agricultori și anumite produse ce ***garantează sănătatea mediului înconjurător și respectă tradițiile locale.***

Grup informal de consumatori: Grup realizat într-o modalitate informală, din mai mulți consumatori (*80-100 de familii de consumatori*) care își propun atingerea în comun, organizarea unei comunități de consumatori, cu scopul principal de a se alimenta sănătos și responsabil.

Grup formal de consumatori: Grup formal din punct de vedere juridic, de regulă organizat sub forma unei asociații neguvernamentale.

3.1.4. Funcția socială

Echilibrarea venitului într-o fermă țărănească, în anii care vin, trebuie să țină cont de o serie de obiective de natură socială, precum producția de alimente de calitate, de alimente tradiționale, montane, locale, care să fie puse în valoare prin intermediul unor ferme agropedagogice și agroturistice. Astfel de obiective au putut fi atinse la nivel european doar în cadrul unor *ferme țărănești familiale*, datorită *motivațiilor de natură socio-economică* pe care le generează acest model de fermă.

3.1.4.1. Ferma familială ecologică, un nucleu socio-economic

Cel mai important efect social pe care ferma ecologica europeana îl produce este cel legat de menținerea unui țesut social echilibrat în spațiul rural. Acest efect social este generat de articularea socio-economică a activităților unei ferme țărănești în jurul familiei. Astfel, s-a creat un sistem de agricultură familială țărănească, în care se crează locuri de muncă pentru membrii familiei care, de altfel, generează și mărimea fermei. De regula, ferma este construită în jurul părinților și eventual a unuia dintre copiii adulți, în vederea transmiterii acesteia. Structura economică a activităților într-o fermă familială este extrem de bine definită. În mod obișnuit, bărbatul preia activitățile legate de producție, iar soția activitățile de procesare, agroturism (fermă agroturistică), agropedagogie (fermă agropedagogică). O astfel de construcție de model socio-economic a stat ca principal obstacol în calea “exodului uman” din spațiul rural european, iar României de astăzi îi vine ca o manșă pentru evitarea aceluiași fenomen. Într-o Românie în care menținerea fermei țărănești familiale este văzută doar ca “*tampon social și electoral*”, avem nevoie și de alte motivații pentru menținerea acesteia, precum cele de natură economică, în urma transformării acesteia într-o unitate comercială. O astfel de fermă se adaptează foarte bine realităților socio-economice ale României din zonele montane și colinare, și este ușor de transferat ca model de dezvoltare.

3.1.4.2. Calitatea alimentelor ca obiectiv social

Noțiunea de calitate a alimentelor, așa cum este văzută astăzi în România, trebuie să evolueze și ea datorită cerințelor consumatorilor care solicită depășirea **criteriilor de natura vizuală** (*mărime, formă, culoare, preț*) și integrarea altor criterii de calitate (organoleptice, etice, nutriționale, reziduale și tehnologice). Astfel, pe lângă indicatorii de **calitate vizuală**, trebuie integrați indicatorii de **calitate organoleptică** (*gust, savoare, aromă*); de **calitate nutritională** (*conținut în vitamine, glucide, proteine, lipide, enzime*); de **calitate reziduală** sau **ecologică** (*conținut în nitrați, nitriți, metale grele, pesticide*); de **calitate tehnologică** (*rezistență la păstrare și transport*); de **calitate etică** (*agricultura ecologică, agricultura rațională, agricultura durabilă, agricultura țărăneasă, agricultura tradițională, produse tradiționale (DOP, IGP, TSG), produse fermier, label roșu*). Grijă față de sănătatea consumatorului și față de protecția mediului înconjurător sunt două obiective esențiale pentru țărani care practică agricultura ecologică. Pentru a putea măsura fiecare indicator de calitate în parte, a fost construit la nivel european un “*Sistem Global de Analiza*” care integrează :

- **metode de analiză morfogenetică** (*crystalizarea sensibilă/ISO 17025;/ FIBL (Elvetia), Louis Bolk Institut (Olanda), Universitatea Kassel (Germania); morfocromatografia* (Institut Kepler/Franta); *metoda picăturilor sensibile* (Schwenk);
- **metode de analiza biotehnică sau tehnostiințifică** (*metoda Kirlian si GDV , Gaz Discharge Visualisation de Korotkov*); *metode bioelectronice* (L.C. Vincent/Bev); *biofotonica si spectroscopie prin stimularea fluorescenței; metoda Bioscop* (metoda semnalelor biologice);
- **metode globale de analiză** (*teste de preferința alimentară, teste alimentare FIBL*);
- **metoda Herody** (*viața solului*).

3.1.4.3. Atestarea tradițională a produselor agroalimentare

Când spui *tradiție*, spui *identitate alimentară* pentru un agricultor sau o comunitate. Identitatea ia forma unui ***pașaport alimentar*** care permite accesul pe o piață conștientă ce apreciază valori precum *tradiția, sănătatea, protecția mediului, etica procesului productiv etc.* Tradiția alimentară poate fi percepută la 6 nivele ierarhice:

- la nivel individual (prin construcția unui *pașaport alimentar individual* de către un agricultor: ex. Brânza de Petrova, MM.) ;
- la nivel de comună (*pașaport alimentar comunal*: ex. Balmoș de Gârda) ;
- la nivel de microregiune sau județ (*pașaport alimentar microregional sau județean*: ex. Brânza de Țaga) ;
- la nivel național (*pașaport alimentar național*: ex. Țuica de Sălaj) ;
- la nivel european (*pașaport alimentar european*: ex. Magiun de Topoloveni).
- la nivel mondial (*pașaport alimentar mondial*: ex. Țuica Zetea).

Noțiunea de tradiție a unui produs agroalimentar este sinonimă în multe situații cu ceea ce produce un țăran român. Mulți țărani care au atestat acest produs tradițional au început să trăiască mai bine construindu-și o afacere. Simpla adăugare a cuvântului „tradițional” pe o etichetă face ca acest produs să se vândă mai bine, consumatorul român fiind sătul de produsele chimizate cu care este îndopat în ultima vreme. Această nevoie de produse tradiționale duce și la derapaje din partea unora care folosesc acest termen de „tradițional” pe etichetă sau în denumirea magazinului, în afara legii. Pentru a putea trăi mai bine, acesta trebuie să conștientizeze că face un produs deosebit și că, pentru a putea comunica acest lucru unui consumator, trebuie să atesteze produsul ca fiind tradițional. Din păcate, nu mai este suficient să spui, ca țăran, că produci în mod tradițional, pentru că nu te mai crede nimeni. Astfel, pentru a crește valoarea adăugată a unui produs

țărănesc, trebuie realizată atestarea acestuia din punct de vedere legal.

Pașii de parcurs pentru atestarea unui produs tradițional sunt următorii:

Atestarea la nivel național (depunerea la DADR a unui caiet de sarcini conform legii din partea operatorului; verificarea în teren de către DADR a conformității caietului de sarcini cu realitatea; publicarea caietului de sarcini pe site-ul MADR pentru eventuale contestații; eliberarea certificatului de către MADR).

Atestarea la nivel european (depunerea la MADR a unui caiet de sarcini de către un grup de producători (minim 5); trimiterea caietului de sarcini la Comisia Europeană și publicarea pe site-ul Comisiei Europene; perioada de opoziție de 12 luni în care orice persoană din cele 27 de state membre poate contesta caietul de sarcini; eliberarea certificatului de către Comisia Europeană).

3.1.4.4. Certificarea de “*produse trambulină*” pentru sectorul ecologic

Certificarea produselor agroalimentare ca produse locale

Prima provocare în cadrul politicii de calitate, la care răspunde noua reforma a P.A.C. (2014-2021), este construcția unei ***identități locale*** pentru produsele agroalimentare. Motivația acestui sistem de certificare este dată de reducerea amprentei ecologice a produselor, în contextul schimbărilor climatice și a crizei energetice mondiale, coroborate cu inventarea unui “*pașaport alimentar local*”. Fundamentele funcționării sistemului de comerț local se pot vedea mai jos în capitolul de economie locală.

Certificarea produselor agroalimentare ca produse montane

A doua provocare a noii P.A.C este legată de construcția unei identități proprii pentru produsele agroalimentare din zona de munte, pentru compensarea parțială a *handicapului tehnico-socio-economic* legat preponderent de relief și condițiile

pedoclimatice ca factori de producție. Se cunoaște legătura directă dintre zona de munte și cvasiabsenta fenomenului de poluare datorat practicilor agricole sau industriei, și în acest context crearea și protejarea unei identități specifice este primordială pentru zona de munte. Pasul următor sau paralel acestei *certificari de produse montane* este, evident, *certificarea ecologică* a produselor.

Certificarea produselor etice

O serie de sisteme de certificare etice funcționează la nivel mondial pentru *produse silvice, agroalimentare, biocosmetice și pentru alte produse ce au la baza materie primă agrosilvică*:

Sisteme de certificare etică pentru produse silvice

- ***F.S.C. (Forest Stewardship Council)***: sistem de certificare ce garantează o gestiune durabilă a pădurilor și a produselor lemnoase derivate, mobilă, hârtie etc.

- ***FGP (Forest Garden Product)***: sistem de certificare ce se bazează pe principiile „*silviculturii analoage*” ce ia în calcul restaurarea unui mediu silvic sau agrosilvic prin creșterea nivelului de diversitate. Sistemul de certificare se aplică la plante, animale și alte produse ale ecosistemelor și la produsele derivate ale acestora.

- ***R.A. (Rainforest Alliance)***: sistem de certificare aplicat în principal în America de nord și America Latină, bazat pe principiile dezvoltării durabile în cazul ceaiului și bananei.

Sisteme de certificare etică pentru produse din agricultura biodinamică

- ***Demeter*** : sistem de certificare bazat pe un referențial tehnic în agricultura biodinamică

Sisteme de certificare etică pentru P.A.M.

- **FairWild** : sistem de cerificare durabilă a culegerii plantelor aromatice și medicinale (P.A.M.) din flora salbatică. Creat pe baza unui referențial creat de F.A.O. (**ISSC-MAP**)

Sisteme de certificare etică pentru produse cosmetice

- **Cosmebio**: sistem de certificare biocosmetice, bazat pe condițiile de producție și impactul lor asupra mediului și sănătății.

-**Na True** : sistem de certificare a biocosmeticeleor, implementat în Europa si SUA.

Sisteme de certificare etică pentru alte produse

-**SGAP Minga** : sistem de garanție și ameliorare participativă a producătorilor;

- **Fairtrade-FLO(Fairtrade Labelling Organisations)**: sistem de certificare etică bazat pe condițiile de muncă și pe raporturile între angajatori și salariați;

- **E.S.R.** (Echitate, Solidaritate, Responsabilitate): sistem de certificare etică creat de Ecocert;

- **Max Havelaar**: sistem de certificare etică creat de asociația cu același nume.

- **Certificarea produselor agroalimentare ca produse “Slow Food”**

Una din marile provocări ale pieței alimentare europene o constituie trasabilitatea produselor agroalimentare (“**de la furcă la furculiță**”), altfel spus *capacitatea structurilor de control ale statului, de a se întoarce și depista responsabilul pe traseul parcurs de produsul alimentar, în sens invers, din “**farfurie în fermă**”, în cazul unui incident alimentar*. Cu cât traseul este mai lung și **lanțul alimentar are mai multe verigi intermediare**, cu atât

este mai dificilă identificarea responsabililor. Prima organizație la nivel mondial, care a răspuns unei astfel de provocări, este **“Slow Food”**, creată acum două decenii în Italia de Carlo Petrini, ca reacție la sistemul alimentar **“Fast Food”**. Slow Food a construit sisteme la nivel mondial, în care **“trasabilitatea produselor alimentare este garantată și ușor controlabilă”**, precum:

- Piețe locale ecologice și tradiționale;
- Sisteme de educație a gustului în școli;
- O universitate a gustului în Italia;
- Un salon mondial al gustului și mii de saloane de degustare locale.

Provocarea majoră asumată de Slow Food este aceea de a modifica comportamentul alimentar de la o alimentație bazată pe **“alimente”**, la o alimentație bazată pe **“hrană”** sau de la **“aliment”** la **“aliment”**. Din acest punct de vedere, putem spune că *populația urbană săracă* se alimentează cu **“alimente”**, în timp ce populația rurală se alimentează cu **“hrană”**.

În acest sens, o altă provocare a apărut pentru *populația urbană bogată*, care nu are acces ușor la **“hrană”**, marketul punându-i la dispoziție doar **“alimente”**. La nivel mondial, populația bogată se hrănește cu produse alimentare obținute preponderent din munca manuală, în timp ce populația săracă consumă produse obținute mecanizat. Astfel, la nivelul țaranului român, se ivește o perspectivă interesantă, legată de hrănirea preponderentă a populației bogate, cu condiția că cele două lumi să priceapă această realitate socio-economică. Provocarea de față ar putea fi asumată de țaranul român cu condiția transgresării statutului său de **“țaran cu fermă”**, la statutul de **“țaran cu atelier de procesare”**. Această provocare este evidentă și este legată și de percepția multor categorii de consumatori care atunci când se așează la masă încep să-și spună mai nou **“noroc bun”** în loc de **“poftă bună”**. Conștientizarea din ce în ce mai crescândă a consumatorului român asupra hranei sale va obliga țaranul român la organizarea de circuite comerciale cu hrană adecvată, înspre

această piață conștientă. Pasul evolutiv pe care rețeaua Slow-Food trebuie să-l facă, pentru a fi coerentă în acțiunea sa, este de a certifica trasabilitatea produselor printr-un sistem propriu de certificare sau prin sisteme externalizate (sistemul de certificare ecologic, sistemul de atestare de produse tradiționale, sisteme de certificare produse etice).

3.1.4.5. Servicii agroturistice: Ferma agroturistică

Prima mare provocare care stă în fața *țărăncii române* este aceea de a evolua de la statutul de *țărancă*, la statutul de *manager de agropensiune*.

Una din marile bogății pentru un țăran român, care nu este pusă deloc în valoare de către acesta, este casa în care locuiește. Punerea în valoare a acestei case este destul de simplă și presupune începerea unei proceduri de acordare a unei *“margarete”* de către ministerul de resort. Pe baza unei solicitari scrise, responsabilul cu turismul în cadrul consiliului Județean face o vizită în teren și întocmește o documentație de acordare a clasificării.

Motivația apariției sistemului

Motivația principală pentru care sistemul a fost creat este legată de rolul soției agricultorului în ferma agricolă și în cadrul unei familii de agricultori. Până la apariția sistemului, soția unui agricultor, pentru a aduce un venit suplimentar în casă, era nevoită să aibă un loc de muncă în afara fermei, făcând de multe ori naveta la mulți kilometri distanță. Prin apariția sistemului, se reușește o stabilizare financiară a venitului fermei prin prezența și participarea activă a soției agricultorului în viața acesteia.

3.1.4.6. Servicii agropedagogice: Ferma agropedagogică

A doua mare provocare care stă în fața *țărăncii române* este aceea de a evolua de la statutul de *țărancă*, la statutul de *țărancă/profesor*.

Printre cele mai simple modalități de fidelizare a unei clientele de către un agricultor se numără și ferma agropedagogică. O astfel de fermă permite unei clase de elevi să înțeleagă modul de funcționare a fermei prin participarea acestora la diferite activități. La nivel european, vorbim de o legislație aferentă fermelor pedagogice și de un fenomen în care peste cinci milioane de elevi petrec minim o zi într-o fermă, de regulă ecologică. Se pregătește, pe de o parte, generația consumatorului de mâine, iar pe de altă parte, se mai corectează, prin intermediul copiilor, anumite comportamente de cumpărare greșite ale părinților. Este vorba de ***o educație a părinților prin intermediul copiilor***, fenomen care își pune amprenta activ în mediul european. Procesul vizează transformarea ***consumatorului*** în ***consum-actor*** responsabil față de societate, de actul său de cumpărare. De regulă, ferma pedagogică oferă contra cost și o masă de prânz la solicitarea elevilor sau părinților, formând astfel un ***venit complementar pentru țăran***. Acest tip de serviciu benevol, adus de țăran societății de astăzi, nu este deocamdată remunerat de către PAC, în schimb este prevăzut a fi remunerat începând cu 2014.

Exemple:

Un exemplu de serviciu agropedagogic numit ***“magazin/școală”*** a fost creat la Cluj Napoca, în octombrie 2011, de către “Coșul Țărănesc” Cluj Napoca - sistem în care, în fiecare săptămână, o clasă de elevi cu părinții și profesorii lor participă la un eveniment pedagogic la magazin. Astfel, în cadrul evenimentului săptămânal, un țăran își prezintă povestea (povestea găinii fericite; povestea pâinii negre; povestea sucului natural de mere; povestea țuicii; povestea mierii de albine etc.). Un astfel de eveniment, organizat de regulă pe timpul iernii, va fi continuat în primăvară-vară, în ***“ferme pedagogice”*** sau ***“ferme școală”***. O aplicație mai cunoscută a fermei pedagogice o reprezintă ***fermele de practică***, în care elevii și studenții își desăvârșesc o parte din pregătirea profesională.

3.1.4.7. Servicii comunitare

Caracteristica de sezonalitate a activităților multor ferme, precum și instabilitatea venitului obligă agricultorii la căutarea unor surse de venit complementare în sezoane mai puțin intense, prin oferirea de servicii comunității din care fac parte. O astfel de abordare îi permite și comunității să valorifice și să remunereze o mână de lucru locală, de încredere, mai ieftină, pentru diferite servicii cu încredințare directă, necesare periodic:

- Servicii de dezzăpezire;
- Servicii sezoniere de iarnă (salvamont, monitor de ski etc.);
- Servicii de întreținere a vegetației șanțurilor din jurul arterelor de circulație rurale;
- Servicii de întreținere a pășunilor (eliminarea vegetației, locuri de adăpat etc.);
- Servicii de curățire a șanțurilor.

3.1.4.8. Servicii de cercetare-Ferma de cercetare aplicativă

Un mare neajuns al cercetării agricole românești este legat de organizarea sistemului însuși. Astfel, cercetarea românească agricolă aplicativă se realizează în structuri de cercetare profesionale și în universități agricole. Limita acestui sistem de cercetare este dată tocmai de *condițiile standard* în care se realizează actul de cercetare aplicativă, condiții în care se pot obține foarte bune rezultate. Însă în momentul în care rezultatele cercetării sunt transferate în *condițiile reale* din teren, de multe ori rezultatele sunt mult mai slabe. Pentru a depăși astfel de situații, cunoscute și de sistemul de cercetare vest european în ultimele decenii, a fost integrată fermă țărănească drept veriga esențială finală în actul de cercetare. Astfel, valoarea unui cercetător sau a unui profesor universitar din mediul agronomic, din țări precum Franța și Germania, este evaluată și printr-un indicator legat de *numărul de contacte telefonice* cu familii de agricultori din agenda personală. Acest indicator reflectă modul în care obiectivele cercetării agricole

sunt racordate la realitățile socio-economice din ferme și la caracteristicile *comenzii sociale*. În aceste țări s-a ajuns în situația mult dorită de factorul politic, *ca acela care comandă cercetarea agricolă să fie țăranul, și tot el este cel care o plătește*. Situația în care *obiectivele de cercetare* sunt fixate de *cercetător în biroul sau* sunt depășite în aceste țări. Pe aceste considerente, în actuala reformă a P.A.C.(2014-2021), s-a ajuns la introducerea unui capitol bugetar distinct de cercetare aplicativă în ferme, de circa 5 miliarde de euro. Depinde de țărani români și de partenerii lor din sistemul de cercetare agricolă și învățământul agronomic din România, dacă înțeleg acest nou curs al istoriei și dacă vor deveni beneficiari neți ai acestor fonduri europene de cercetare. Pentru fermele țărănești acest venit complementar din cercetare aplicativă, coroborat cu venitul indirect din rezultatele cercetărilor, ar trebui să conducă la o mai bună predictibilitate a venitului total al familiei.

3.1.5. Funcția ecologică

3.1.5.1. Certificarea ecologică a fermei țărănești

Toată lumea știe că un produs alimentar de la țară este mai sănătos decât cel cumpărat de la oraș, și totuși consumatorul cumpără prea puțin de la țăranul român. În aceste condiții, țăranul mai trebuie să realizeze doi pași în direcția creerii unei valori adăugate pentru produsele sale, din care primul este certificarea ecologică a producției, acolo unde acest lucru este posibil. Prin această certificare, țăranul mai are acces și la două subvenții consecutive de la APIA (subvenția de conversie la agricultura ecologică, respectiv pachetul 5 de Agromediu de Agricultură Ecologică). Chiar dacă mulți țărani fug după această subvenție, ea nu trebuie să devină un scop în sine, pentru că, dacă analizăm situația la nivel european, vom vedea că, de regulă, **subvenția duce la lenevirea țăranului** și nu la dezvoltarea fermei.

Pașii necesari pentru certificarea ecologică a fermei sunt:

- Semnarea unui contract de certificare cu un operator de certificare;
- Acceptarea în fermă a operatorului pentru efectuarea minimală a două controale pe an.

Alegerea operatorului de certificare este un lucru foarte serios de luat în seamă. De fapt, prin certificare, un țăran face dovada seriozității sale în relația cu sănătatea consumatorului. Prin ștampila de „ecologic” se transmite de către certificator consumatorului un mesaj, că acest țăran este un om serios și responsabil care are grijă de viața consumatorului. Certificatul de produs ecologic pentru un țăran este, de fapt, un fel de **“certificat de bună purtare”** sau, mai bine spus, un **„pașaport de intrare în curtea consumatorului”**. Țăranul știe din moși strămoși că, **atunci când pornești la un drum lung, nu te însoțești cu orișicine**. Un consumator de fapt se uită pe etichetă și caută numele certificatorului atunci când cumpără un produs agroalimentar. În acest nume **are mai multă sau mai puțină încredere**, și în funcție de acest lucru decide ce produs

cumpără. Elementul major furnizat de certificarea ecologică a unui produs este **încrederea**. Ori, încrederea între oameni a dispărut de ceva vreme, iar procesul de **recâștigare a încrederii** între agricultori și consumatori necesită timp. Fiind vorba de un proces pe termen mediu și lung vor câștiga doar agricultorii **care vor avea răbdare** în fidelizarea unei clientele proprii, pe durata vieții active a acestora. De la o gândire pe termen scurt, țărani trebuie să treacă la o gândire pe termen lung, dacă vor să trăiască mai bine.

Din punct de vedere al veniturilor suplimentare, putem vorbi de venituri rezultate din subvenții APIA (Certificarea produselor agroalimentare ca produse ecologice/Ex.393 euro/ha pomi/P.5.M.214.Agromediu/A.P.I.A.-RO) și din venituri provenite din diferența de preț dintre prețul convențional și cel ecologic). Pe lângă produsele agroalimentare, procedura permite și certificarea produselor silvice ca produse ecologice (certificarea alimentară ecologică a fructelor din pădure, certificarea ecologică a lemnului).

3.1.5.2. Servicii ecologice

Una din marile provocări pentru țărănul român este aceea de a evolua de la “**țăran**” la “**gestionar de peisaj**”.

Fenomenul de exod rural crează în sine și efecte distructive la nivelul peisajului rural, prin abandonarea terenurilor. Astfel, spațiul rural nu mai devine atractiv pentru turismul rural, cu grave consecințe pentru bugetul țăranilor rămași. Servicii ecologice, precum dezăpezirea șoselelor, cosirea șanțurilor în lungul șoselelor, cosirea unor parcele pentru evitarea îmburuienării parcelelor, întreținerea gardurilor vii sau a perdelelor de protecție au început să fie comandate de către primarii, țăranilor ce dispun de tehnica necesară. Se formează astfel un venit suplimentar pentru țăran, în anumite perioade când în fermă există timp neutilizat în scopuri agricole.

Proiecția viitoarei PAC:

Astfel de servicii ecologice comandate aleatoriu și în România, de către autoritățile publice locale, vor face obiectul unor măsuri financiare de sprijin în noua PAC după 2014.

Servicii de gestiune a peisajului

Plecând de la importanța socio-economică pe care diferite ecosisteme o au pentru o comunitate, s-a creat premisa unui demers asimilator între gestiunea unui ecosistem ca pădurea (gestiune silvică prin ROMSILVA) și gestiunea peisajului. Astfel, în reforma P.A.C. pentru 2014-2021, se are în vedere remunerarea activității de “*gestionar al peisajului*” pentru agricultorii care vor semna un contract multianual cu statul.

Servicii de biodiversitate

O multitudine de servicii în domeniul bio și agrobiodiversității unei ferme sunt remunerate astăzi de către APIA țăranilor care acesează unul sau mai multe pachete de agromediū din cele șapte operaționale până în 2013 precum:

- Pajiști importante pentru păsări Crex crex; Lanius minor; Falco vespertinus; (P3 din Masura 2.1.4. AgroMediu/APIA;
- Pajiști cu înaltă valoare naturală (P.1/M. 214 Agromediū/A.P.I.A.)-124 euro/ha
- Pajiști importante pentru fluturi (Maculinea sp.) (P.6/M.214 Agromediū/A.P.I.A./270 euro/ha
- Terenuri arabile importante ca zone de hrănire pentru gâsca cu gât roșu (Branta ruficollis) (P.7/M.214 Agromediū/A.P.I.A./171 euro/ha)

De asemenea, măsuri similare sunt remunerate agricultorilor în diferite țări și vom da doar doua exemple în acest sens:

- Prezervarea agrobiodiversității în ferme pomicole prin instalarea de cașute pentru păsări -175 euro/ha în Italia;
- Protecția agrobiodiversității din ferme prin instalarea de perdele de protecție - 150 euro/ha în Franța;

- *Alte măsuri de Agromediu*

La nivel național în zonele montane și premontane preponderent, APIA remunerează suplimentar alte activități complementare celei de bază precum:

- Practici agricole tradiționale (P.2/M. 214 Agromediu/A.P.I.A.- 58 euro/ha);
- Culturi verzi (P.4/M. 214 Agromediu/A.P.I.A.-130 euro/ha in 2012).

La nivel european, diferite țări remunerează alte pachete de mediu în funcție de strategia ecologică națională, precum : *utilizarea de sisteme zoopomicole, zooviticole, zoolegumicole; utilizarea de sisteme de cultură agro/silvice sau zoo/silvice; utilizarea de pășuni permanente; utilizarea de populații locale; utilizarea de soiuri și rase rare; parcele menținute în ogor negru; parcele nelucrate (parloaga); tehnici economice de irigație; uscarea naturală a furajelor; confortul animal; efectuarea arăturii pe curbe de nivel; sisteme de producție în aer liber; sisteme de cultura durabile; mărimea parcelei; dependența energetică a fermei; sisteme de lucrări minime; suprafețe de compensație ecologică; menținerea în cultura de terenuri în zone supuse “exodului rural”; rotația culturilor.*

3.1.5.3. Servicii energetice (energie verde)

- Producția de biomasă silvică și agricolă cu scop energetic (salcâm, plop, salcie, dejecții animale, porumb, sfeclă de zahar, rapiță, canolina, alge etc.);
- Producția de energie solară (energie fototermică, energie fotovoltaică);
- Producția de energie eoliană;

- Producția de energie hidrolică.

3.1.5.4. Servicii melifere

Această funcție are la bază producția de miere de albine ca activitate complementară producției de bază, precum și oferirea unei baze melifere pentru apicultorii din proximitate, asociată cu oferirea de servicii de polenizare pentru fermă și vecinătăți. Este vorba de o funcție adiacentă funcției energetice, datorită faptului că producția de miere rezultă complementar cu producția de biomasă energetică prin:

- Instalarea de perdele de protecție, formate din specii melifere în jurul parcelelor (salcam, evodia etc.);
- Instalarea de benzi florale în ferme pomicole și viticole.

3.1.5.5. Servicii recreaționale (turism, vânătoare)

Asemenea funcției melifere, funcția recreațională rezultă dintr-o multitudine de rezultate complementare producției de biomasă energetică (plantații energetice, perdele de protecție). Chiar dacă nu va exista o remunerare efectivă a statului pentru aceasta funcție, țăranul poate să aducă venituri suplimentare prin prestarea acestor servicii în mod direct sau indirect.

3.2. Organizarea lumii țărănești

3.2.1. Valențele noțiunilor de țăran și agricultor

Reforma actuală a PAC definește, pentru perioada 2014-2020, un buget structurat pe obiective extrem de clare, printre care cel mai important este inversarea tendinței de transformare actuală a țăranului în agricultor. Capitolele bugetare sunt astfel structurate, încât se dorește o redefinire a noțiunii de țăran și, implicit, o implicare a acestuia într-o gestiune mai echilibrată a spațiului rural. Se dorește o basculare a noțiunii de agricultor în aceea de țăran, mult mai adecvată realităților socio-economice și politice actuale ale societății.

Această reformă va crea *trei tendințe majore* vizând noțiunile de agricultor și țăran:

- *prima tendință* este legată de **transformarea obiectivelor fermelor agricole industriale** (cca 10% din agricultorii europeni), prin integrarea anumitor parametri de natură socială și ecologică, în fermele acestora. O serie de măsuri din noua PAC prefigurează această tendință (plafonarea subvențiilor la o anumită suprafață; condiționarea subvențiilor doar pentru agricultori activi; creșterea nivelului de ecofiscalitate prin creșterea redevențelor de poluare și introducerea de noi ecotaxe etc.).

- *a doua tendință* este cea legată de **o redefinire a noțiunii de țăran** și a transformării multor agricultori în țărani. Știind că, la nivel european, peste 40% dintre **fermele familiale** comerciale vest europene au suprafețe mici (2-50 ha), acești agricultori sunt vizați de **tendința de a redeveni țărani**. Pasul pe care acești agricultori trebuie să-l facă nu este foarte mare în cele mai multe situații. Pasul este unul obligatoriu pentru aceștia, altfel ei vor dispărea din peisajul agricol din cauza presiunilor exercitate de fermele agricole industriale.

- *a treia tendință* este legată de **transformarea fermelor de subsistență** (1-5 ha) din estul Europei (România, Polonia, Bulgaria etc.), ce reprezintă circa 50 % din totalul fermelor europene, în ferme țărănești comerciale. Pasul ce trebuie făcut este unul serios, dar situația este fără ieșire. Țăranul care nu face pasul iese din

sistem și intră în istorie. Dispariție sau adaptare - se va citi simbolic pe fruntea acestuia în următorii ani.

Conform teoriei lui David R. Dávila-Villers (1997), fenomenul de industrializare, cuplat cu cel de liberalizare, în contextul actual de mondializare, ne permit identificarea a **“trei categorii de lumi rurale”**:

- ***Rural World 1 (R.W.1)***, reprezentată de așa numita noțiune de *agricultori/antreprenori*, prezentată mai sus ca ***prima tendință***. Puterea economică îi permite un rol important în viața politică și socială la nivel local sau global. În România această categorie este reprezentată de marii investitori, preponderent din agricultura din Bărăgan, Dobrogea, Câmpia de Vest, Câmpia Moldovei, cunoscuți în cadrul noțiunii de ***“agrobusinessmeni agricoli”***.
- ***Rural World 2 (R.W.2)***, reprezentată de fermele familiale prezentate mai sus ca ***a doua tendință***. Această lume oscilează între perspectivă fericită de a ajunge în prima categorie de agricultori/antreprenori sau perspectiva nefericită de a ajunge în categoria a treia (vezi mai jos). Este o luptă filozofică între tradiție și modernitate, ce se petrece în mintea fiecăruia, între statutul de *țăran/agricultor* și cel de *agricultor/țăran*, în care doar trecerea timpului poate oferi un răspuns. La nivelul unui județ din România, vorbim astăzi de cca 30-100 de *țărani/agricultori* în această categorie.
- ***Rural World 3 (R.W.3)***, reprezentată de fermele de **semisubzistență și subzistență prezentată ca a treia tendință**. Această lume nu are decât două opțiuni: *fie integrează a doua tendință* (Rural World 2), *fie dispare*. Mare parte din țărani România de azi se regăsesc în această situație neconfortabilă. La nivelul unui județ vorbim de circa 10-12 000 de țărani în aceasta categorie.

Cum cele ***“trei lumi rurale”*** se întâlnesc pe aceeași piață, în același sistem economic, diferențele majore de ordin structural

dintre acestea le pun în față doar opțiunea confruntării filozofice, economice, sociale și politice. Această confruntare ideologică între **Tradiție și Modernitate** crează un raport de forțe între cele trei lumi rurale în care regăsim pe de o parte:

- **agricultorii/antreprenori** din prima categorie (R.W.1), ce se opun vehement categoriei a treia (RW 3) și caută alianțe cu agricultorii mai mari din RW 2;
- pe de altă parte, sunt **țăranii din categoria a treia** (RW 3) și o parte însemnată din țăranii din RW.2, ce se opun modelului tehnico-economic reprezentat de prima categorie. Aceste două lumi, la rândul lor, vor forma în timp o singură lume (RW2), pe măsură ce o parte dintre ei (RW 3) vor integra contextul unei ferme familiale țărănești comerciale. Mare parte din țăranii din R.W.3 **vor pierde pariul cu adaptarea** la RW2 și **vor dispărea din peisajul agricol**, cu toate consecințele aferente pentru mediul rural.

3.2.2. Funcțiile țăranului în viața satului

Una dintre tarele țăranului român, care iese prima în evidență, într-o analiză comparativă cu alți țărani europeni, este legată de lipsa de organizare profesională a acestuia. În acest capitol vom încerca să prezentăm elemente esențiale ale unui mod minimal de organizare, fără de care țăranul român va începe să ocupe rapid locuri pe lavița istoriei agricole europene. În acest context, este extrem de important ca țăranul român să înțeleagă condițiile de joc pe care societatea actuală, din ce în ce mai mondializată, i le cere imperios. Viața de zi cu zi țăranului european se plasează pe trei coordonate esențiale, împletite strâns una cu alta, coordonate ce definesc împreună venitul anual al acestuia.

Funcția de politică agricolă, care durează de circa 60 de ani la nivelul Europei, ocupa un spațiu din ce în ce mai consistent în activitatea săptămânală a țăranului european. Această funcție are implicații directe asupra venitului din activitatea de producție și ca atare din ce în ce mai mulți țărani se implică tot mai mult în organizarea politicilor agricole la nivelul comunei, județului, regiunii, țării, iar unii dintre ei la nivel european.

Funcția cea mai cunoscută, care vine din negura timpului, este legată de **activitatea de producție** de produse agricole brute, iar în ultima vreme de producția de produse procesate pentru integrarea unei valori adăugate din ce în ce mai mare.

Una din rezultatele firești ale implicării țăranilor în funcția de politici agricole este cea legată de **funcția culturală** în mediul rural. Fenomenul actual de exod țăranesc, în care se modifică radical compoziția activităților în mediul rural, obligă țăranul european la o reacție rapidă în direcția păstrării specificului activităților agricole în viața unui sat. Astfel, este de neconceput ca cei doi-cinci țărani ce au mai ramas într-un sat european să nu se implice în minim doua-trei asociații de păstrare a diferitelor tradiții culturale la nivelul localității sau regiunii.

3.3.2.1. Funcția politică

Organizarea activităților pe orizontală

Organizarea politicilor agricole la nivelul unei comune presupune organizarea țăranilor într-o structură adecvată care, la nivel european, poartă denumirea de camera agricolă. Până astăzi, în România politicile agricole au fost stabilite de către reprezentanții statului, și nu este mirare să vedem în ce situație dezastruoasă se regăsește astăzi agricultura din România.

Una din consecințele integrării României în Uniunea Europeană și, după noi, prima consecință pozitivă pentru România agricolă după 2007, este legată de implementarea legii organizării camerelor agricole în anul 2012. Chiar dacă implementarea legii are pentru diferitele partide politice un substrat electoral evident, acest act normativ constituie prima piatră adevărată la fundația unei agriculturi performante calitativ și cantitativ.

Alegerile din 9 decembrie 2012 constituie pentru milioane de țărani și cetățeni, ce dețin un cod de identificare "RO" la APIA, primul test electoral adevărat din viața lor, în care prezența mare la vot este vitală pentru alegerea reprezentanților lor în conducerea camerei agricole județene și naționale.

Prin lege, camerei îi revin activități de formulare de politici agricole preluate de la autoritățile statului, ea devenind partenerul

ministerului de resort în implementarea pe teren a viziunii asupra agriculturii românești. Din raportul de forțe ce se va crea, începând cu luna octombrie 2012, între Camera Agricolă și Ministerul Agriculturii, va rezulta o nouă politică agricolă a României. Pentru a înțelege mai bine pașii necesari întru organizarea unei camere comunale, vom realiza în cele ce urmează o simulare a “*celor patru pași*” pentru un caz ipotetic.

Primul pas: Organizarea juridică a camerei agricole zonale (C.A.Z.)

Țăranii dintr-o zonă (*sat sau comună*), interesați de continuarea activității agricole, devin membrii cu drept de vot prin aderarea voluntară la Camera Zonală, ce devine entitate juridică individuală, sau se afiliază la Camera Agricolă Județeană (C.A.J.)

Pasul al doilea: Organizarea operațională a C.A.Z.

În funcție de bugetul local care poate fi mobilizat și de bugetul județean, C.A.Z. poate organiza un serviciu tehnic din specialiști în activități agricole rurale. Decizia de înființare a unei C.A.Z. poate fi luată *de sus în jos*, către C.A.J., dacă deține un buget suficient pentru cât mai multe structuri zonale, sau poate proveni de *jos în sus*, de la nivel zonal, iar în acest caz bugetul serviciului tehnic precum și afilierea eventuală la C.A.J. va fi luată la nivel zonal.

Pasul al treilea: Stabilirea unei Strategii de Dezvoltare Zonală (S.D.Z.)

Strategia zonală va defini următoarele aspecte:

- domeniile agricole și silvice prioritare pentru dezvoltarea zonei;
- modul de organizare juridică pe verticală a fiecărui sector economic;
- modul de organizare economică a fiecărui sector economic;
- modul de organizare a sectorului cultural;

- modul de colaborare cu C.A.J. și C.A.N. (Camera Agricolă Națională);
- raportul de forțe cu structurile statului ;
- Planul Zonal Anual de Acțiune (P.Z.A.A.).

Pasul al patrulea: Organizarea sectorială a țăranilor în asociații profesionale

Pentru menținerea competitivității fermei din punct de vedere economic, țăranul este obligat să se organizeze în asociații profesionale sectoriale (Asociația crescătorilor de bovine, Asociația pomicultorilor etc.). Afilierea la astfel de structuri profesionale este absolut necesară pentru o serie de elemente obligatorii în actul de producție:

- accesul la o informație profesională sectorială;
- accesul la un sistem de pregătire profesională sectorială;
- recunoașterea profesională sectorială;
- construcția raportului de forțe profesional și interprofesional;
- organizarea structurilor economice specifice sectorului.

3.2.2.2. Funcția economică

Organizarea activităților pe verticală

Funcția economică, pe care trebuie s-o îndeplinească un țăran la nivelul Uniunii Europene, decurge în mod firesc din funcția politică în care acesta este implicat. Este atât de apropiată legătura între funcția politică și funcția economică, încât multă lume face o paralelă folclorică între aceste funcții și *povestea cu oul și găina*. Activitățile camerei agricole vor determina multiple aspecte verticale ale organizării unei afaceri de producție agricolă:

- alegerea unei afaceri într-un anumit domeniu;
- tipul de structura economică din *amonte (A.)*, *producție (P.)*, *procesare (P.)* și *vânzare (V)*/ *(A.P.P.V)*;
- politica economică sectorială;
- modul de organizare operațională pe cele *patru subfuncții verticale (A.P.P.V)*.

Subfuncția amonte

Această subfuncție vizează diferite componente:

- modul de organizare a activității de aprovizionare cu *inputuri* pentru ferma agricolă (*Cooperative de aprovizionare* cu material genetic vegetal și animal, îngrășăminte, produse fitosanitare etc.);
- modul de organizare a lucrărilor agricole (organizare de cercuri de mașini, organizare de *cooperative agricole de utilizare de material agricol în comun* - C.U.M.A.). Este de neconceput pentru un țăran european de a mai face o investiție individuală în utilaje și echipamente foarte costisitoare, ce se folosesc un număr mic de zile din an (combina de recoltat, utilaje de recoltat, cositoare). Aceste investiții se realizează în comun de către trei-cinci țărani, din două motive esențiale legate de aspecte economice: sărăcia din buzunar și eficiența investiției.

Subfuncția de producție

Mare parte dintre țărani europeni (peste 95 %) își organizează *activitatea de producție la nivel familial*, echipați cu acele utilaje și echipamente strict necesare, care sunt folosite în activitățile cotidiene într-un număr de zile cât mai mare din an.

Subfuncția de procesare

La rândul ei, subfuncția de procesare are la bază o *organizare familială* în mare parte din fermele Europei, din rațiuni de natură economică și strategică.

Subfuncția de vânzare directă

Din punct de vedere al organizării vânzării, dintre cele două componente structurale ale actului de vânzare (vânzarea directă și vânzarea indirectă) țăranul european a ales-o pe cea mai simplă, adaptată structurii sale de producție, și anume vânzarea directă.

Din punct de vedere organizatoric, cinci pași prezentați în mod operațional definesc actul de vânzare directă:

- **Primul pas:** vânzarea directă în târguri ocazionale;
- **Pasul al doilea:** vânzarea directă în piețe permanente;
- **Pasul al treilea:** vânzarea în magazine proprii;
- **Pasul al patrulea:** vânzarea directă la domiciliul consumatorului;
- **Pasul al cincilea:** vânzarea directă în fermă.

Toți țărani vizează să parcurgă cele cinci etape din actul de vânzare directă, pentru a ajunge la vânzarea în ferma - de departe cea mai interesantă pentru aceștia. Numărul de ani necesari pentru parcurgerea celor cinci pași, cu scopul de a câștiga suficientă încredere din partea consumatorilor, este diferit de la un țăran la altul.

Mărimea acestei perioade tranzitorii este legată de câteva elemente esențiale:

- calitatea produsului (organoleptică, vizuală, nutrițională, reziduală, tehnologică și etică);
- seriozitatea țăranului;
- modul de organizare a fermei;
- serviciile complementare din ferme (servicii agroturistice, agropedagogice, sociale etc.);
- atractivitatea socială a fermei (ferma ecologică, ferma de produse tradiționale);
- diversitatea produselor;
- abilitățile de comunicare ale familiei de țărani;

Filosofia economică a unei idei de afacere agro-silvică ecologică

Contextul general

Modelele economice de afaceri în agricultură integrează o serie de elemente conceptuale legate de managementul și marketingul afacerii, în strânsă legătură. În ceea ce privește afacerile ecologice în domeniul agricol sau silvic, o transpunere în realitatea României rurale de astăzi scoate în evidență două elemente suplimentare

legate de structura socio-economică a fermei țărănești și de obiectivele de ordin financiar vizate de către un tânăr țăran.

Contextul socio-economic

Astfel, din punct de vedere al contextului socio-economic, o afacere în agri-silvicultură ecologică trebuie să satisfacă cel puțin unul din două deziderate:

- domeniul de activitate existent în ferma în ziua de astăzi;
- gradul de atractivitate profesională în dezvoltarea acestui domeniu.

Situația fericită ar fi atunci când un țăran ar putea să îndeplinească ambele deziderate. Este cu adevărat confortabil, din punct de vedere emoțional, să ai o fermă agricolă într-un domeniu și care să-ți și placă foarte mult. Situația cea mai uzuală este însă aceea în care țăranul dezvoltă o activitate agricolă într-un domeniu oarecare, preluând un context economic prin moștenire de la părinți. În această lucrare am dezvoltat un concept bazat pe al doilea deziderat, și anume acela în care un tânăr țăran trebuie să-și dezvolte o afacere într-un domeniu care să-i facă plăcere. Este un element esențial ca într-o afacere să faci ceva ce îți place foarte mult.

Mai bogat cu un milion de euro față de un țăran german

Un tânăr țăran român are șansa istorică de a putea să-și schimbe profilul de activitate al fermei de la un an la altul, fără mare dificultate, față de un țăran din Uniunea Europeană care, din cauza unui împrumut mediu de un milion de euro de la bancă, este legat de planul său de afaceri între 20 și 25 de ani, fără să poată lua decizii de unul singur de schimbare a domeniului. Am putea forța oarecum o constatare, afirmând că un țăran roman, în fața unui țăran german, are două atu-uri principale:

- pe de o parte, ***este mai bogat cu un milion de euro*** pe care nu îi are ca datorie la o bancă;
- pe de alta parte, are o ***libertate foarte mare*** în a decide schimbarea domeniului de activitate al fermei, de la un an la altul, în funcție de cerințele pieții;

O mie de euro pe lună profit minim dintr-o afacere ce-mi place.

Pe considerentul financiar visat de fiecare tânăr țaran român, în lucrare am plecat de la premisa mult vehiculată în ultimii 20 de ani în România, referitoare la cei peste un milion de tineri țărani romani care, pentru a câștiga o mie de euro pe lună, au plecat la 1000-2000 de km depărtare de casă, în Italia sau Spania. Acest deziderat financiar, de câștig net pe lună, este elementul fundamental care stă la baza prezentării în această lucrare a o sută de idei de afaceri ecologice în agricultură și silvicultură.

Obiectivul acestei cărți este de a schimba modul de gândire a milioane de tineri români din mediul rural și mediul urban care, pentru această sumă, și-au părăsit țara pentru multa vreme. România rurală deține un potențial de dezvoltare foarte ridicat în următorii 10 ani, și are nevoie neapărat de această armată de tineri emigranți, slugi pe la porți străine.

3.2.2.3. Funcția culturală

Implicarea țaranului în organizarea de evenimente culturale, în cadrul unor organizații profesionale culturale, este esențială pentru reușita actului de vânzare directă. Evenimentele culturale crează o ambianță propice pentru încurajarea vânzărilor de produse din fermă, prin cateva elemente definitorii activității de vânzare directă:

- stabilirea unei comunicări între țaran și consumatorul urban;
- construcția unei relații de încredere între țaran și consumator, prin fidelizarea acestuia;
- ambianța de bună dispoziție a potențialului consumator în cadrul acestor evenimente;
- bugetul mai ridicat al consumatorului prezent la aceste evenimente.

Alături de rolul pecuniar vizat de funcția culturală în actul de vânzare directă, implicarea țaranului în organizații culturale este esențială pentru menținerea fermei țărănești în mediul rural.

Exemple de activități culturale legate de activitățile agricole:

Evenimente legate de activitatea de semănat;

Evenimente legate de activitatea de recoltat;

Evenimente legate de activitatea de muls (Măsurășul de la Pria, Sălaj);

Evenimente legate de activitatea de tăiere a porcului;

Evenimente legate de un anume produs (Festivalul strugurilor, Festivalul verzei, Festivalul usturoiului, Festivalul sarmalelor, Festivalul pălincii etc.);

Evenimente generaliste (Tanjeaua, Claca);

Evenimente legate de concursuri de degustare;

Evenimente legate de activitatea de tuns oi;

Evenimente legate de activitatea de arătură.

Cap.4.

Propunere de Plan Național de Acțiune pentru Salvarea Agriculturii Țărănești (P.N.A.S.A.T.)

4.1. Finanțarea PNASAT

Finanțarea PNASAT se va realiza prin crearea unui instrument specific: “**Fondul de Solidaritate Țărănească (F.S.T.)**”. Bugetul total previzionat al FST este de 913 milioane euro în 2013.

Alimentarea acestui fond se va realiza pe două căi:

- Prin crearea de ecotaxe pe activitățile și produsele cu impact mare asupra mediului;
- Prin prelevarea unui procent de 10 % din profitul net al vânzării de produse țărănești cu amprenta ecologică ridicată (peste 500 km transport).

Bugetul previzional din crearea de Ecotaxe: 911 milioane euro

	Ecotaxa	Valoarea (euro)	Suprafața (ha)/ Cantitatea vizată (l)	Suma totală Euro
1	Ecotaxa pe pesticide			
1.1.	Ecotaxa clasa 1 de toxicitate	50 lei/l	500 000 ha 2000 000 l	2,5 milioane
1.2.	Ecotaxa clasa 2 de toxicitate	40 lei/l	500 000 ha 2000 000 l	1,8 milioane
1.3.	Ecotaxa clasa 3 de toxicitate	30 lei/l	700 000 ha 2 800 000 l	1,5 milioane
1.4.	Ecotaxa clasa 4 de toxicitate	20 lei/l	300 000 ha 1 200 000 l	0,5 milioane
1.5.	Ecotaxa Biopesticide	0 lei/l	300 000 ha	-
2.	Ecotaxa pe îngrășămintे			
2.1.	Ecotaxa îngrășămintे chimice	30 euro/t	1000 000 t 3000 000 ha	30 milioane
2.2.	Ecotaxa dejecții lichide	10 E/t	500 000 t	5 milioane

2.3.	Ecotaxa îngrășăminte organice (peste 170 kg/ha)	10 E/t	1000 000 t	10 milioane
3.	Ecotaxa terenuri nelucrate	100E/ha	2.000.000 ha	200 milioane
4.	Ecotaxa pe monocultură	10 E/ha	3000 000 ha	30 milioane
5.	Ecotaxa pe arderea paielor	1 E/ha	1000 000 ha	1 milion
6.	Ecotaxe pe parcele menținute în ogor negru	1 E/ha	1 000 000 ha	1 milion
7.	Ecotaxa arătură din deal în vale	1 E/ha	5000 000 ha	5 milioane
8.	Ecotaxa fărâmițarea pământului	1 E/ha	1 000 000 ha	1 milioane
9.	Ecotaxa pe circuite de comercializare lungi (peste 500 km)	1 eurocent/km/t	5 000 000 t Media 1000 km	50 milioane
10.	Ecotaxa pe încărcătura de animale pe ha și pe m2 de suprafață construită	1E/anim l	1000 000 animale	1 milion
11.	Ecotaxa pe cultura porumbului siloz	10 E/ha	200 000 ha	2 milioane
12.	Ecotaxa pe culturi modificate genetic	10 E/ha	100 000 ha	1 milion
13.	Ecotaxa pe sisteme de stabulație pe grajd	10 euro/animal	1000 000 animale	10 milioane
14.	Ecotaxa pe motorină agricolă fosilă	10 eurocenti/l	10 milioane ha 100 milioane l	10 milioane
15.	Ecotaxa pe parcelele de teren mai mari de 6 ha	10 euro/ha	2 000 000 ha	20 milioane

16.	Ecotaxa pe sistemele de irigații prin aspersiune	10 E/ha	1 000 000 ha	10 milioane
17.	Ecotaxa pe publicitatea produselor cu impact mare asupra mediului	1 eurocent/kg	4000 000 t	40 milioane
18.	Ecotaxa pe distrugerea fertilității naturale a solului	1 euro/ha	3000 000 ha	3 milioane
19.	TOTAL			911 milioane

Bugetul previzional, creat din vânzarea de produse țărănești cu o amprentă ecologică ridicată, (transport la peste 500 km) este de 2 milioane euro.

Baza de calcul 1 eurocent/km/t

Media distanței de transport : 1000 km

Volum estimat 2013: 200 000 t

Buget previzional: 2 milioane euro

4.2. Sinteza P.N.A.S.A.T.

I. Măsuri de sprijin verticale Sprijin pentru funcția de producție a fermei țărănești în 2013

Obiectiv nr. 1. Conversia și certificarea fermelor

	Acțiuni	Suprafață	Buget (euro)
1.1.	Conversia la agricultura ecologică	400 000 ha (250 E/ha)	100 milioane
1.2.	Menținerea fermelor în sistem ecologic	400 000	150 milioane
1.3.	Conversia agricultorilor la sisteme de producție <i>locale, montane, tradiționale, etice</i>	10 000 ha 400 E/ha	4 milioane
1.4.	Certificarea agricultorilor pe măsurile ecologice din pilonul 1 (Pac 2014-2021)	-	-
1.5.	Certificarea infrastructurii agroecologice PAC (7% din SAU)	-	-
1.6.	Certificarea ecologică silvică și alimentară a pădurilor	10 000 ha	5 milioane
1.7.	Certificarea fermelor biodinamice	5 000 ha	2,5 milioane
1.8.	Certificarea ecologică a suprafețelor de agromediu	100 000 ha	50 milioane
1.9.	Certificarea ecologică GAEC	5 000 ha	2,5 milioane
1.10	Certificarea ecologică a suprafețelor cuprinse în lista Natura 2000	5 000 ha	2,5 milioane
1.11	Certificarea suprafețelor din zone protejate (parcuri rezervații)	5 000 ha	2,5 milioane
1.12	Certificarea ecologică a peisajului	100 000 ha	50 milioane
	TOTAL obiectiv	1 300 000 ha	369 milioane

Obiectiv nr. 2. Dezvoltare servicii tehnice pentru ferme

	Acțiune	Finanțare	Buget
2.1.	Organizarea și funcționarea Interprofesionalei Ecologice	FST	2 milioane
2.2.	Sprijin pentru organizarea unui serviciu tehnic la nivelul organizațiilor de producători în AE	FST 100 000/ org. Județeană	4,1 milioane
2.3.	Sprijin pentru funcționarea organizațiilor de producători	FSE 100000 E /org. Județeană	4,1 milioane
2.4.	Sprijin tehnic ecologic pentru organizațiile de agricultori în agricultura convențională	FST 50 000 E/ org. Județeană	2 milioane
2.5.	Organizarea unui Serviciu de Monitorizare al sistemului de agricultură ecologică (EcoRoBarometru) în cadrul DADR	MADR	-
2.6.	Susținerea financiară a comunelor pentru organizarea unui serviciu tehnic necesar comasării de teren agricol și concesionarea de ferme comasate tinerilor agricultori	FST	
2.7.	Reînființarea Oficiului Național pentru Produse Ecologice și Tradiționale	MADR	-
	TOTAL obiectiv		8,24 milioane

Obiectiv nr. 3. Creșterea numărului de ferme țărănești comerciale

	Acțiuni	Finanțare	Buget
3.1.	Crearea și funcționarea Fondului de Solidaritate Țărănească (FST)	Sistem propriu	2 milioane
3.2.	Crearea unei Bănci Țărănească /BT (țărani/acționari)	-	60,7 milioane
3.3.	Crearea unui fond de garantare credite ecologice în cadrul FGCR/MADRR	-	10 milioane
3.4.	Crearea unui fond de asigurare pentru fermele țărănești (FAFT)	-	10 milioane
3.5.	Crearea unui fond de rezervă pentru situații de urgență(FRSU)	-	10 milioane
3.6.	Crearea unui sprijin financiar național complementar pentru fermele țărănești	1300 000 ha 50 E/ha	52 milioane
3.7.	Crearea unui Sistem de Amenajare Funciară a Fermelor Țărănești(SAFFT)	-	10 milioane
3.8.	Crearea unui sprijin financiar regional complementar (local și județean) pentru fermele ecologice	CJ	-
3.9.	Sprijin pentru realizarea Planurilor Regionale de Acțiune în Agricultură Ecologică	-	0,5 milioane
3.10.	Crearea unei rețele de 8 ferme țărănești pilot la nivel județean (pomicolă, viticolă, legumicolă, cultura mare, porc, vaci ovine/caprine, păsări)	100000 E/fermă	4,1 milioane
3.11.	Sprijin pentru crearea de servicii suport pentru agricultori	100 000 E/județ	4,1 milioane
3.12.	Sprijin pentru fermele ecologice mixte (zoopomicole; zoolegumicole; zoosilvice; zooviticolă)	1000 ferme 5 000 E/fermă	5 milioane

Salvarea fermei țărănești

3.14.	Sprijin pentru fermele ecologice în aer liber	1000 ferme 5 000 E/fermă	5 milioane
3.15.	Dezvoltarea de proiecte teritoriale transversale (comune, județe, regiuni)	1 proiect/județ 100000 E./proiect	4,1 milioane
3.16.	Sprijin pentru organizarea unui program jud. de vizite în ferme	100 000 E/județ	4,1 milioane
3.17.	Sprijin pentru realizarea unui program județean de formare în agricultura ecologică	100 000 E/județ	4,1 milioane
3.18.	Sprijin pentru realizarea unui program județean de comunicare între fermieri AE și consumatori (porți deschise etc...)	100 000 E/județ	4,1 milioane
3.19.	Sprijin financiar pentru participarea organizațiilor de producători la reuniuni de lucru în instanțe naționale și europene)	-	0,5 milioane
3.20.	Încurajarea teritoriilor strategice pentru agricultura ecologică de a încuraja sistemul (a administrațiilor Parcurilor Naționale, Parcurilor Regionale, Rezervațiilor naționale de a dezvolta acțiuni locale de agricultură ecologică)	100 000 E/județ	4,1 milioane
	TOTAL	FST	196 milioane

Sprijin pentru funcția de procesare a fermei țărănești

Obiectiv nr. 4. Stimularea fermelor în dezvoltarea de activități de procesare

A	Acțiuni (A)	Finanțare	Buget
4.1.	Sprijin pentru fermele care integrează activitatea de procesare	FSE 100 ferme 10000 E/fermă	1 milion
4.2.	Sprijin pentru încurajarea diversificării ofertei	500 ferme 5000 E/fermă	2,5 milioane
4.4.	Sprijin pentru atelierele de procesare familiale	500 ferme 5000E/fermă	2,5 milioane
4.5.	Sprijin pentru atelierele de procesare ce crează produse inovatoare	1 premiu/județ 100 000 E	4 milioane E
4.6.	Sprijin pentru atelierele de procesare certificate echitabil	400 ferme 5000 E/fermă	2 milioane
	TOTAL	FST	12 milioane

Sprijin pentru funcția de comercializare a fermei țărănești

Obiectiv nr.5. Stimularea vânzării directe a produselor din ferme

	Acțiune	Finanțare	Buget
5.1.	Sprijin pentru fermele ce realizează vânzare directă	1000 ferme 5000 E/fermă	5 milioane
5.2.	Construcția unei baze de date cu oferta și cererea de produse țărănești		0,1 milioane
5.3.	Organizare sisteme de comercializare în comun	1 proiect/județ 100 000 E/proiect	4,1 milioane
5.4.	Campanie promoțională prin organizare de evenimente (târguri, piețe)	100 000 E/județ	4,1 milioane
5.5.	Sprijin tehnic pentru introducerea alimentelor țărănești ecologice în cantinele școlare și studențești; Sprijin pentru formarea tehnică specifică a bucătarilor din cantinele școlare și studențești	100 000 E/județ	4,1 milioane
	TOTAL	FST	17,4 milioane

Sprijin pentru funcția socială a fermelor țărănești

Obiectiv nr.6. Încurajarea diversificării activităților non agricole în ferme

	Acțiune	Finanțare	Buget
6.1.	Sprijin pentru ferma țărăneasă familială	1000 ferme 5000 E/fermă	5 milioane
6.2.	Sprijin pentru fermele ce diversifică activitățile fermei prin integrarea agroturismului	1000 ferme 2000 E/fermă	2 milioane
6.3.	Sprijin pentru fermele ce diversifică activitățile fermei prin integrarea agropedagogiei	1000 ferme 2000 E/fermă	2 milioane
6.4.	Sprijin pentru fermele ce dezvoltă activități de cercetare în parteneriat cu instituții de cercetare sau învățământ	1000 ferme 2000 E/fermă	2 milioane
6.5.	Sprijin pentru fermele ce dezvoltă servicii comunitare	1000 ferme 2000 E/fermă	2 milioane
6.6.	Sprijin pentru fermele care păstrează patrimoniul arhitectonic local	1000 ferme 2 000 E/fermă	2 milioane
	TOTAL	5000 ferme/FST	15 milioane

Sprijin pentru funcția ecologică a fermelor țărănești

Obiectiv nr.7. Încurajarea dezvoltării serviciilor ecologice în ferme

	Acțiune	Finanțare (FSE)	Buget (euro)
7.1.	Sprijin pentru fermele ecologice ce diversifică activitățile fermei prin integrarea funcției ecologice	1000 ferme 5000 E/fermă	5 milioane
7.2.	Sprijin pentru organizarea sectorului băncii de gene pentru agricultura ecologică (în cadrul Băncii de Gene Suceava)		1 milion
7.3.	Promovarea și conservarea populațiilor locale și a raselor rustice in situ în ferme	1000 ferme 3 000 E/fermă	3 milioane
7.4.	Producție și utilizare de energie verde în ferme	1000 ferme 3 000 E/fermă	3 milioane
7.5.	Măsuri de agromediu și prezervarea biodiversității	1000 ferme 3000 E/fermă	3 milioane
7.6.	Servicii de gestiune a peisajului	1000 ferme 3000 E/fermă	3 milioane
7.7.	Creare de infrastructurii ecologice (perdele de protecție; taluzuri înierbate; intervale înierbate; drumuri înierbate etc...)	1000 ferme 3000 E/fermă	3 milioane
	TOTAL	6000 ferme/FST	21 milioane

II. Măsuri de sprijin orizontale

Obiectiv nr 8. Stimularea producției și consumului de produse țărănești prin acțiuni de comunicare

	Acțiuni	Finanțare	Buget
8.1.	Acțiuni de informare asupra consumului de produse țărănești	100 000 E/județ	4,1 milioane
8.2.	Acțiuni de informare asupra regulilor de producție și procesare	100 000 E/județ	4,1 milioane
8.3.	Sprijin pentru editarea de reviste profesionale tematice	5 tematice	0,5 milioane
	TOTAL	FST	8,7 milioane

Obiectiv nr 9. Organizarea sectorului național de cercetare agroecologică

	Acțiune	Finanțare	Buget
9.1.	Program Național de Cercetare în Agricultură Ecologică (PNCAE)	FST	10 milioane
9.2.	Organizarea unui Institut Național de Cercetare în Agricultură Ecologică (INCAE)	FST	2 milioane
9.3.	Organizarea de centre regionale de cercetare aplicativă	FST 8 centre regionale 0,5 milioane/centru	4 milioane
9.4.	Completarea structurilor de coordonare a sistemului de cercetare cu reprezentanți ai organizațiilor de producători și consumatori	MADR	-
9.5.	Sprijin pentru realizarea unor manifestări naționale și regionale de prezentare a rezultatelor cercetării	FST	0,5 milioane
	TOTAL	FST	16,5 milioane E

Obiectiv nr.10. Adaptarea sistemului de învățământ public agronomic la specificul AE

	Acțiune	Finanțare (FST)	Buget
10.1.	Introducerea modulului de agricultură ecologică în liceele de profil și în curricula de licența din universitățile agricole	-	0,5 milioane
10.2.	Sprijin pentru organizarea de stagii practice pentru studenți in ferme ecologice		2 milioane
10.3.	Sprijin pentru organizarea de schimburi de experiență pentru profesori din școli generale, licee și universități		1 milion
10.4.	Sprijin pentru organizarea unei noi oferte educaționale în agricultura ecologică (Module de formare pe tot parcursul vieții; mastere specializate în AE)		2 milioane
10.5.	Crearea unui centru Național de Formare în agricultura ecologică	1 centru	5 milioane
10.6.	Organizarea de centre locale de formare profesională (AE în cadrul B.O.R.	1 centru/episcopie 100 000 E/centru	4,1 milioane
	TOTAL	FST	13,6 milioane

Obiectiv nr.11. Acțiuni de coordonare (nivel mondial, european, național și regional)

	Acțiuni	Finanțare	Buget
11.1.	Sprijin pentru participarea la acțiunile IFOAM	-	0,3 milioane
11.2.	Sprijin pentru participarea la reuniunile tehnice la nivel de instituții europene		0,2 milioane
11.3.	Sprijin pentru organizarea unei structuri de reprezentare pe lângă instituțiile europene		0,5 milioane
11.4.	Crearea unui Comitet Național de Pilotaj (CNP PNAAE) pentru aplicarea PNAAE		0,1 milioane
11.5.	Crearea unui Comitet Național al Organismelor de Certificare (C.N.O.C.)		0,1 milioane
	TOTAL	FST	1,2 milioane

Obiectiv nr. 12. Participare la târguri naționale și internaționale

	Acțiune	Finanțare	Buget
12.1.	Sprijin pentru organizarea unui pavilion expozițional la Biofach	-	0,5 milioane
12.2.	Sprijin pentru organizarea unui pavilion expozițional la Grune Voche de la Berlin		0,5 milioane
12.3.	Sprijin pentru organizarea unui pavilion expozițional la Salonul de la Paris		0,5 milioane
12.4.	Sprijin pentru organizarea unui pavilion expozițional la Indagra		0,1 milioane
12.5.	Sprijin pentru organizarea unui pavilion expozițional Expo Agraria		0,1 milioane
	TOTAL	FST	1,7 milioane

Obiectiv nr 13. Adaptarea legislației

	Acțiune	Finanțare (MADR)	Buget
13.1.	Crearea unei legislații naționale care să permită operatorilor de certificare să certifice produsele de calitate (tradiționale; etice; locale; de munte)		-
13.2.	Crearea unei legislații aferente condițiilor de acreditare a operatorilor de certificare în funcție de riscul indus de practicile frauduloase		
13.3.	Crearea unui catalog oficial pentru agricultura ecologică cu soiuri, rase și populații specifice		
13.4.	Crearea unei legislații referitoare la funcțiile minimale pentru ferma ecologică beneficiară de sprijin public		
13.4.	Modificarea legislației de agromediu (M214) Pachetul 5 prin diversificarea culturilor și creșterea plafonului (pajiști, pășuni etc...)		
13.5.	Crearea unei legislații diferențiate cu sprijin financiar stimulat pentru fermele certificate total față de fermele certificate parțial		
13.6.	Crearea unei subvenții naționale specifice pentru fermele ce realizează produse de calitate (tradiționale; etice; locale; de munte)		

13.7.	Modificarea legii achizițiilor publice prin amendarea referitoare la achiziția de alimente ecologice în unitățile publice		
13.7.	Crearea unei legislații specifice pentru produsele de calitate (etice; locale; de munte)		
13.8.	Armonizarea legislației în funcție de obiectivele PNAAE		
13.9	<i>Crearea legislației aferente măsurilor verticale legate de ferma ecologică</i>		

4.3. Exemple de fișe de acțiuni

4.3.1. Favorizarea accesului la fondul funciar pentru tinerii agricultori

Nr crt	Parametrii	Detalii
1	Context	La nivelul fiecărei comune există 10-20 de tineri interesați să devină agricultori, dar care nu dețin fondul funciar aferent pentru a se instala. În același timp la nivelul fiecărei comune există sute de ha aparținând comunei de regulă sub forma de pășune care nu sunt utilizate rațional cu o încărcătură animală mult inferioară celei recomandate prin legea 214/2011.
2	Obiectiv	Realizarea unui inventar exact a rezervei de fond funciar neutilizat rațional potrivit legii 214/2011 în vederea repartizării acestuia sub forma de parcele cu o dimensiune economică optimă în funcție de specificul fiecărei ferme.
3	Forma legală	Concesiune pe 49 de ani; arendă pe 20-30 de ani
4	Responsabil	Primăria; DADR; Camera Agricolă județeană; Consiliul Județean; Asociația locală de agricultori
5	Măsuri	Inventar fond funciar Inventar tineri agricultori interesați de instalare Întocmire de caiete de sarcini pentru diferite ferme
6	Impact	Utilizare rațională a fondului funciar aparținând primăriilor; asociațiilor; composesorate etc..

4.3.2. Certificarea infrastructurii agroecologice PAC (7% din SAU)

Nr crt	Parametrii	Detalii
1	Context	Prin reforma Politicii Agricole Comune pentru perioada 2014-2021 se are în vedere ca la nivelul fiecărei ferme să fie menținută o suprafață neproductivă numită infrastructură agroecologică (perdele de protecție; arbori izolați; drumuri înierbate; taluzuri; luciuri de apă; pâraie etc.) într-un procent de 7 %.
2	Obiectiv	Certificarea acestor suprafețe de către operatori de certificare ecologică
3	Responsabil	MADR Organizațiile de producători
4	Beneficiar	Operatori de certificare
5	Măsuri	Inventarul infrastructurii agroecologice la nivelul fermei Elaborarea unui caiet de sarcini pentru fiecare element de infrastructură agroecologică Contractarea activității de certificare
6	Impact	Pe baza relațiilor contractuale instalate între agricultor și certficator se are în vedere pregătirea deciziilor agricultorului de a trece în conversie în agricultură ecologică ferma întreagă

4.3.3. Certificarea agricultorilor pe măsurile ecologice din pilonul 1 (Pac 2014-2021)

Nr crt	Parametrii	Detalii
1	Context	Prin reforma Politicii Agricole Comune pe perioada 2014-2021 se are în vedere ca la nivelul fiecărei ferme să se atribuie un procent de 30 % din totalul plăților directe condiționat cu respectarea a minim 3 măsuri ecologice (asolament din minim 3 culturi; pășuni permanente în cazul fermelor de animale; prezervarea de rezervoare de biodiversitate)
2	Obiectiv	Certificarea acestor suprafețe de către operatori de certificare ecologică
3	Responsabil	MADR Organizațiile de producători
4	Măsuri	Delimitarea măsurilor ecologice de suprafețele infrastructurii agroecologice (7%) la nivelul fermei Elaborarea caietelor de sarcini pe fiecare măsură
5	Impact	Mobilizarea agricultorilor convenționali în respectarea măsurilor ecologice în vederea accesării plăților directe integrale cu scopul pregătirii fermei în vederea certificării ulterioare în agricultura ecologică

4.3.4. Certificarea ecologică a suprafețelor de agromediu

Nr crt	Parametrii	Detalii
1	Context	Fiecare stat membru are acces pe baza de meniu la o listă de măsuri de agromediu de pus în aplicare în funcție de specificul agriculturii sale. La ora actuală verificarea modului de respectare a obligațiilor de agro-mediu din partea agricultorilor este realizată de către APIA, structura care nu are competență tehnica necesară. Prin similitudine cu procedura pe care APIA o aplică pe Pachetul 5 Agricultură ecologică din Măsura 214 de Agromediu (APIA nu face verificare tehnică, ci doar administrativă), este necesar ca și pentru celelalte pachete de agromediu, verificarea tehnică să fie efectuată de către operatori de certificare îndreptățiți de lege cu astfel de competențe și obligații. APIA trebuie să facă doar verificare administrativă ca și în cazul P5, procedura pentru care are competență și personal suficient.
2	Obiectiv	Certificarea tuturor pachetelor de agromediu de către operatori de certificare în agricultura ecologică pentru degrevarea unor sarcini dificile de efectuat de către personalul APIA.
3	Responsabil	MADR Organizațiile de producători
4	Măsuri	Inventar adecvat de măsuri de agromediu din lista europeană specifică fiecărei regiuni
5	Impact	Degrevarea APIA de sarcini pentru care nu are competență și personal aferent. Verificare profesională a respectării obligațiilor de agromediu ce decurg din contractare

4.3.5. Conversia agricultorilor la sisteme de producție locale, montane și tradiționale

Nr crt	Parametrii	Detalii
1	Context	O serie de agricultori fac pași însemnați în direcția obținerii unor produse de calitate. Astfel regăsim la nivel național agricultori care pe cale voluntară fac pasul înspre obținerea de produse tradiționale (DOP; IGP; TSG) ca și o primă etapă înspre obiectivul final de calitate reprezentat astăzi de produsele ecologice. În reforma PAC (2014-2021) se are în vedere ca în cadrul regulamentului european de calitate să fie integrate noțiunii de calitate și produsele montane și locale alături de produsele ecologice și tradiționale.
2	Obiectiv	Certificarea produselor montane; locale și tradiționale de către operatori de certificare care dețin competențele solicitate de lege pentru verificarea conformității tehnice a diferitelor practici agricole din ferme.
3	Responsabil	MADR Organizațiile de producători
4	Măsuri	Elaborare caiete de sarcini pentru produsele montane și locale integrând noile condiționalități ecologice PAC Introducerea în caietele de sarcini pentru produse tradiționale a noilor condiționalități ecologice PAC
5	Impact	Obținerea unei coerente tehnice și administrative între diferitele tipuri de produse de calitate (ecologice; tradiționale; montane și locale) ca și faza prealabilă unei certificări potențiale în agricultura ecologică (tradiționale, locale și montane). Organizarea unui sector distinct de agricultură pentru zona de munte și pentru teritoriile locale.

4.3.6. Certificarea ecologică a fermelor biodinamice

Nr crt	Parametrii	Detalii
1	Context	Se cunoaște faptul că sistemul de agricultură biodinamică este faza filosofică cea mai avansată a sistemului de agricultură ecologică. La ora actuală sistemul este limitat în dezvoltare și pentru faptul că procedura de certificare nu este realizată pe baza unei legislații europene de către operatorii de certificare ecologică. Chiar în lipsa unei astfel de legislații, certificarea fermelor biodinamice ca și ferme ecologice pe legislația ecologică actuală ar putea să reprezinte un pas înainte în dezvoltarea acestui sistem de agricultură biodinamică.
2	Obiectiv	Creearea unei urgențe în dezvoltarea fermelor biodinamice prin certificarea ecologică de către operatori în certificare
3	Responsabil	MADR Organizațiile de producători
4	Măsuri	Inventarul diferențelor dintre caietul de sarcini ecologic și cel biodinamic pentru fiecare sector în parte.
6	Impact	Creșterea numărului de agricultori certificați în agricultura biodinamică la 50 pe fiecare județ.

4.3.7. Ferme țărănești familiale

Nr crt	Parametrii	Detalii
1	Context	Ferma țărănească din România se află la răspântie de drumuri. Are doar două posibilități: ori se adaptează economiei de piață prin restructurarea ei profundă ori dispare. În acest context ținând cont de faptul că modelul socioeconomic european majoritar în agricultură este ferma țărănească familială credem că este obligatoriu pentru factorul politic de a interveni în restructurarea funcțiilor fermei pentru a o face adaptabilă economiei de piață actuale. Un sprijin financiar condiționat de restructurarea acesteia ar permite României să păstreze cel mai important model economic creat până astăzi în lume și anume ferma familială.
2	Obiectiv	Menținerea ca și model majoritar în agricultura românească a modelului socio-economic de fermă familială.
3	Responsabil	MADR
4	Măsuri	- Elaborarea de caiete de sarcini sectoriale ca și referință a modelului de fermă familială țărănească; - Condiționarea sprijinului financiar de restructurarea fermei țărănești în funcție de indicatorii prevăzuți în caietele de sarcini;
6	Impact	Menținerea unui țesut socio-economic în mediul rural format din ferme țărănești familiale; Păstrarea unui model socio-economic performant ce a trecut proba timpului;

4.3.8. Organizarea unei bănci etice

Nr crt	Parametrii	Detalii
1	Context	Sistemul bancar european a început să conștientizeze direcția în care societatea dorește să meargă motiv pentru care a inserat în strategia sa elementele de protecție a mediului și de păstrare a sănătății prin producția de alimente ecologice, tradiționale, locale etc. În acest context anumite bănci europene au început să construiască <i>“oferte de credite etice”</i> care condiționează obținerea creditului de obținere a unor obiective mai sus amintite. Alte bănci și-au transformat toată oferta bancară integrând noțiunea de etică și construind o abordare globală de ofertare ce ține cont de indicatorii prezențați mai sus.
2	Obiectiv	Construirea unei alternative bancare etice în mediul rural din România.
3	Responsabil	
4	Măsuri	Încurajarea băncilor de stat de a construi oferte de creditare etice. Elaborarea de caiete de sarcini sectoriale pentru fundamentarea unui credit etic în domeniul agriculturii
5	Impact	Creșterea numărului de inițiative etice în mediul agricol din zona rurală

4.3.9. Servicii de gestiune a peisajului și a obiectivelor comunitare

Nr crt	Parametrii	Detalii
1	Context	Peisajul ca și noțiune a fost cunoscut doar în literatura de specialitate și a fost prezentat doar în mod teoretic. O schimbare radicală de abordare o cunoaștere actuală reformă a PAC (2014-2021) în care serviciile rurale precum dezăpezirea; întreținerea șanțurilor din jurul căilor de circulație; serviciile de monitori de ski în stațiunile montane; întreținerea vegetației lemnoase din jurul căilor de circulație; distrugerea vegetației lemnoase de pe pășuni; serviciile de gestiune a peisajului care până astăzi erau realizate cu personal din afara comunității încercând costurile de execuție, sunt gândite a fi oferite agricultorilor din comunitățile rurale. Astfel un agricultor care de regulă nu are activități în timpul iernii ar putea foarte ușor să preia contra cost serviciile de dezăpezire ale comunității cu utilajele din dotare. La fel și în cazul serviciilor periodice de întreținere a vegetației din jurul căilor de circulație etc.
2	Obiectiv	Oferirea unor venituri complementare agricultorilor prin efectuarea de servicii pentru comunitate
3	Responsabil	MADR Autoritățile Publice Locale (APL)
4	Măsuri	Elaborare de caiete de sarcini specifice fiecărui serviciu Crearea unui act normativ ce obligă primăriile să acorde prioritate agricultorilor în acordarea serviciilor
5	Impact	Reducerea costurilor de funcționare a APL-urilor Întărirea legăturilor dintre agricultori și comunitatea rurală

4.3.10. Producție și utilizare de energie verde în ferme (Ferme energetice)

Nr crt	Parametrii	Detalii
1	Context	Criza energetică și schimbările climatice obligă mediul agricol la o regândire a funcțiilor fermei, context în care producția de energie verde la nivel de ferma devine o axă prioritară în anii care vin.
2	Obiectiv	Creșterea producției de energie verde din ferme și a gradului de utilizare al acesteia
3	Responsabil	MADR
4	Măsuri	Elaborarea de caiete de sarcini pentru producția de biomasă în fermă; încălzirea locuinței fermierului cu biomasă; producția de energie electrică prin cogenerare din biomasă vegetală sau animală; producția sau utilizarea de energie fotovoltaică, fototermică, eoliană, hidrolică; geotermală. Condiționarea unui sprijin financiar de contractare multianuală a acestor activități.
5	Impact	Creșterea veniturilor complementare ale agricultorilor din activități nonagricole.

4.3.11. Promovarea și conservarea populațiilor locale și a raselor rustice in situ în ferme

Nr crt	Caracteristici	Detalii
1	Context	După erorile comise în timpul revoluției verzi după cel de al doilea război mondial în care Comunitatea Europeană de la acea vreme încuraja prin Politica Agricolă Comună, agricultorii să înlocuiască populațiile locale și rasele rustice cu soiuri comerciale construite pe nevoi chimice de sinteză situația se îndreaptă astăzi. Astfel, viitoarea PAC încurajează agricultorii să utilizeze rasele mai rustice, și soiuri și populații locale rezistente la boli și dăunători sub presiunea opiniei publice care a plătit deja un cost însemnat de sănătate. Presiunea pe care soiurile și hibridii comerciali intensivi au exercitat-o asupra mediului a obligat factorul politic european la o re poziționare în funcție de interesele strategice ale consumatorului votant european.
2	Obiectiv	Reechilibrarea ofertei europene de resurse genetice animale și vegetale prin integrarea dezideratului gestiunii resurselor naturale.
3	Responsabil	MADR
4	Măsuri	Realizarea unui inventar regional al speciilor, raselor și populațiilor locale rustice Construcția unui referențial tehnic pentru fiecare specie în parte Condiționarea unui sprijin financiar de reintroducere în cultură a acestor resurse genetice Construcția unui catalog oficial alternativ pentru populații locale și rase rustice
5	Impact	Reducerea bugetului Ministerului Sănătății pentru însănătoșirea populației datorită consumului de alimente poluate

4.3.12. Sprijin pentru organizarea sectorului băncii de gene pentru agricultura ecologică (în cadrul Băncii de Gene Suceava)

Nr crt	Caracteristici	Detalii
1	Context	La ora la care Uniunea Europeană își recentrează obiectivele strategice înspre construcția unui inventar de resurse fitogenetice rezistente la boli și dăunători, singura Bancă de Gene din estul Europei de la Suceava se zbate să supraviețuiască uitată fiind de factorul politic. Ori Banca de gene de la Suceava deține acel inventar de gene pe care Uniunea Europeană l-a pierdut în timpul revoluției verzi, iar pentru România această oportunitate mare nu ar trebui ratată pentru a plasa România pe o poziție de forță în anii care vin din punct de vedere agricol. Mai plastic spus România deține o comoară inestimabilă de gene platibilă în aur la greutatea ei iar noi ca de obicei în istorie nu conștientizăm moștenirea avută. Istoria de regulă nu iartă pe cei care nu o cunosc și este o șansă mare pentru România că Uniunea Europeană a ales acest drum.
2	Obiectiv	Punerea în valoare a patrimoniului genetic deținut de Banca de Gene de la Suceava prin folosirea lui în agricultura ecologică
3	Responsabil	MADR
4	Măsuri	Construcția unui referențial tehnico-economic pentru fiecare soi și populație locală Realizarea unui inventar de resurse fitogenetice valoroase în grădinile populației Condiționarea unui sprijin financiar de utilizarea acestor resurse fitogenetice locale.
5	Impact	Reducerea dependenței României de importul de soiuri străine Obținerea securității alimentare a României Reducerea deficitului balanței de plăți

4.3.13. Măsuri de agromediu și prezervarea biodiversității

Nr crt	Caracteristici	Detalii
1	Context	O analiză comparativă a măsurilor de agromediu aplicate în ultimii 5 ani în România și diferite state membre ale UE ne scoate în evidență o abordare complet diferită. În timp ce România a aplicat în mod timid 7 pachete de agromediu cu sume la limita inferioară propusă de legislația europeană, alte state membre au făcut din pachetele de agromediu o veritabilă politică națională de poziționare în acest domeniu strategic. Bătălia a fost câștigată de statele central europene și cele nordice a căror consumatori sunt mult mai sensibili la calitatea alimentelor, protecția mediului și evident sănătatea populației. Sumele alocate pe ha în aceste state membre au atins nivele de 300-600 euro/ha la anumite pachete de agromediu. În același timp măsurile de agromediu au fost mult mai multe și mai diversificate.
2	Obiectiv	Realizarea unei veritabile politici de protecția mediului și de protecție a sănătății umane prin practicile de agromediu.
3	Responsabil	MADR
4	Măsuri	Măsuri verticale: <ul style="list-style-type: none"> - Extinderea măsurilor de agromediu la suprafețele arabile din zonele de munte și colinare - Propunerea unor măsuri de prezervare a agrobiodiversității în fermele pomicole, viticole, legumicole și de cultura mare Măsuri orizontale: <ul style="list-style-type: none"> - diversificarea culturilor din pachetul de agricultură ecologică și introducerea unor măsuri de gestiune a pășunilor și pajiștilor ca și pachet orizontal - Creșterea semnificativă a plafoanelor și a sumelor acordate
5	Impact	Cheltuieli mai reduse pentru sănătatea populației în bugetul Ministerului Sănătății

4.3.14. Certificarea ecologică a suprafețelor cuprinse în Natura 2000

Nr crt	Parametrii	Detalii
1	Context	Gestiunea actuală a suprafețelor cuprinse în Natura 2000 este realizată de către structuri administrative ale Ministerului Mediului care nu au o competență tehnică pe măsuri de natură agricole și interacțiunile complexe cu protecția mediului. Pe de o parte sunt încărcate cu sarcini complexe structurile administrative deja greoaie iar pe de altă parte nu se realizează conexiunea cu mediul agricol. Astfel de activități de gestiune a mediului în spațiul agricol sunt gestionate în alte țări europene de către structuri profesionale ce au competență în astfel de evaluări, structuri îndrituite de lege pentru aceasta muncă de mare responsabilitate.
2	Obiectiv	Profesionalizarea actului de evaluare control și certificare a terenurilor agricole din lista Natura 2000
3	Responsabil	Ministerul Mediului M.A.D.R.
4	Măsuri	Separarea actului administrativ de gestiune a unor măsuri de protecția mediului de actul profesional pentru plus de eficiență, coerență și transparență. Certificarea suprafețelor de teren agricol din Natura 2000 de către operatori profesionali de certificare ecologică
5	Impact	Creșterea suprafețelor certificate în agricultura ecologică prin integrarea suprafețelor de teren din Natura 2000
6	Buget	

4.3.15. Organizarea unei rețele de ferme pentru practică

Nr crt	Parametrii	Detalii
1	Context	După 1989 una din marile probleme cu care se confruntă instituțiile de învățământ mediu și superior este legată de accesul elevilor și studenților în ferme pentru efectuarea stagiilor practice incluse în programul de învățământ. Explicația fenomenului este dată pe de o parte de indiferența lumii agricole față de problemele învățământului, iar pe de altă parte de inexistența unui sistem legislativ care să reglementeze sistemul de practică. Lipsa de motivație a agricultorilor în a primi stagiași se adaugă la cele prezentate mai sus. Această detașare a lumii agricole față de educația generațiilor tinere se explică și prin <i>fractura</i> din ce în ce mai evidentă între învățământ și lumea agricolă. Cea mai simplă metodă de evaluare a gravității fenomenului se poate realiza prin verificarea agendei telefonice a profesorilor din învățământul superior agronomic. Vom observa o lipsă aproape totală de contacte de agricultori în agendele telefonice ale profesorilor universitari. De aici și ruptura dintre cele două medii.
2	Obiectiv	Realizarea unui parteneriat între mediul educațional agronomic și lumea agricolă în vederea realizării unei rețele de ferme de practică agricolă
3	Responsabil	Universitățile Agricole; Liceele din mediul rural; Organizațiile de producători
4	Măsuri	Crearea unui act normativ care să reglementeze și să stimuleze sistemul de practică în ferme agricole Punerea unui accent strategic pe practică în cadrul sistemului educațional Crearea unui sistem de comunicare permanent cu lumea agricolă
5	Impact	Reducerea ecartului între lumea educațională și lumea agricolă

4.3.16. Sprijin pentru editarea de reviste profesionale

Nr crt	Parametrii	Detalii
1	Context	În timp ce în vechile state membre ale Uniunii Europene informația agricolă este profesionalizată în România ea este politizată. În România informarea agricultorilor se face pe două canale principale: cel a televiziunii și radioului pe de o parte și prin intermediul firmelor de inputuri chimizate (îngrășăminte; pesticide; semințe) pe de altă parte. Cu o astfel de informație dirijată politic și în interesul firmelor multinaționale prezente în România nu este de mirare că biata țărișoară importă mai mult de 75% din nevoile sale alimentare. Atâta timp cât informația agricolă nu este deținută, realizată și distribuită de către sistemul de producție majoritar din România nu ne putem aștepta la o veritabilă informație care să servească intereselor lumii agricole românești.
2	Obiectiv	Profesionalizarea și capitalizarea informației agricole de către agricultori
3	Responsabil	M.A.D.R. Organizațiile de producători
4	Măsuri	Stimularea organizațiilor de producători în organizarea de sisteme de informare proprii Condiționarea accesului la diferite forme de sprijin financiar de existența unui canal de informare propriu organizației de producători
5	Impact	Reducerea impactului celor două presiuni majore asupra producției agricole: presiunea politică și presiunea multinaționalelor de inputuri și de distribuție.

4.3.17. Crearea unui centru Național de Formare în Agricultura Ecologică (CNFAE)

Nr crt	Parametrii	Detalii
1	Context	România trăiește o situație cu adevărat paradoxală în ceea ce privește numărul de agricultori (cel mai mare din Uniunea Europeană) și pregătirea lor profesională. Abia de câțiva ani a apărut o legislație care permite realizarea de activități de formare profesională de către structuri terțe altele decât cele din sistemul de învățământ. Din păcate structurile apărute nu sunt organizate de către organizațiile de producători pentru a răspunde în mod concret nevoilor acestora. Terenul a fost ocupat în primul rând de fostele Oficii Județene de Consultanță Agricolă care nu execută o comandă socială dată de structurile de producători. Câtă vreme structura programelor de formare profesională nu este dictată de realitățile socio-economice din teren, acțiunile de formare existente răspund doar unor oportunități de moment (vezi condiționările de formare minimală impuse de măsurile 141, 121 și 112 din PNDR).
2	Obiectiv	Organizarea unui sistem de formare național de către Organizațiile de Producători adaptat nevoilor acestora
3	Responsabil	M.A.D.R. Organizațiile de producători din agricultura ecologică
4	Măsuri	Organizarea unui program național de formare profesională pentru meseria de agricultor în sisteme ecologice Organizarea unui program de formare profesională pe tot parcursul vieții
5	Impact	Creșterea numărului de agricultori care au acces la un nivel de formare profesională.

4.3.18. Organizarea unui Serviciu de Monitorizare al sistemului de agricultură ecologică (RoEcoBarometru) în cadrul DADR

Nr crt	Parametrii	Detalii
1	Context	Lipsa de viziune de care dau dovadă factorii de decizie din sistemul agricol din România se poate explica și prin lipsa acută de informație profesională în ceea ce privește dinamica sectorului agricol. Pentru a avea un barometru fiabil la nivel european EUROSTAT este nevoie de instrumente naționale specifice fiabile bazate pe realitățile din teren. Pe baza unui program stabilit în parteneriat cu organizațiile de producători din sistem la nivel de DADR se poate organiza un sistem de monitorizare eficient care să ofere decidenților politici informații pertinente necesare luării unor decizii politice coerente și adecvate. Handicapul neîncrederii în sistemul național de statistică trebuie depășit prin organizarea statistică sectorială cu concursul organizațiilor de producători.
2	Obiectiv	Organizarea unui instrument fiabil de monitorizare a sectorului de agricultură ecologică
3	Responsabil	M.A.D.R.
4	Măsuri	Monitorizarea fluxului de intrări și ieșiri din sistem ale fermelor Monitorizarea prețurilor de pe piețe Monitorizarea pieței de formare profesională Monitorizarea sistemului de informare în agricultura ecologică Monitorizarea incidentelor din sistemul de control și certificare Monitorizarea producției, procesării și distribuției
5	Impact	Creșterea gradului de credibilitate a României la nivelul Uniunii europene

4.3.19. Plan Național de Cercetare în Agricultură Ecologică (PNCAE)

Nr crt	Parametrii	Detalii
1	Context	Inexistența unei viziuni strategice pe termen scurt, mediu și lung în domeniul cercetării în agricultura ecologică explică degringolada actuală din sectorul de cercetare ecologică din România. Cercetările pe tematica de agricultură ecologică realizate de cercetătorii de mare valoare din diferite instituții de cercetare agricolă din România nu răspund din păcate unei nevoi sociale și nu sunt coroborate între ele. Astfel, apar multe suprapuneri de teme; teme de cercetare reluate de cercetători după ce au fost deja studiate de alții; multe teme de cercetare fundamentală și prea puține teme aplicative; procent ridicat de teme de cercetare tehnice și prea puține teme vis-à-vis de funcția socială și ecologică a fermei ecologice etc.
2	Obiectiv	Organizarea unui program de cercetare transversal în agricultura ecologică
3	Responsabil	M.A.D.R. Organizațiile de producători
4	Măsuri	-Organizarea unui sector de cercetare regional specific zonei montane și colinare ca și ținte strategice de dezvoltare a agriculturii ecologice -Organizarea unui sector de cercetare aplicativă în parteneriat cu organizațiile de producători -Crearea unui Comitet Consultativ Regional de Cercetări Ecologice (CCRCE) format din reprezentanți ai structurilor administrative ale statului; organizațiilor de producători; organizațiilor de consumatori; structurilor de învățământ și cercetare pe lângă INCAE. - Organizarea unei baze de date cu cercetările în agricultura ecologică din România
5	Impact	Creșterea eficienței și atractivității tematicilor de cercetare în agricultura ecologică

4.3.20. Institutul Național de Cercetare în Agricultură Ecologică (INCAE)

Nr crt	Parametrii	Detalii
1	Context	Dinamica dezvoltării oricărei activități economice din sectorul agricol este dată de existența unui sector de cercetare eficient și inovator. Faptul că la ora actuală cercetările din agricultura ecologică se desfășoară haotic fără o organizare națională explică și poticnirile actuale din sistemul de producție. Țările europene care au un sistem de producție ce depășește 10 % din suprafață națională au dezvoltat mai întâi un sistem de cercetare specific (Austria, Elveția, Italia, Germania etc.). Strategia multianuală a acestor institute naționale de cercetare este strâns legată de obiectivele de producție, procesare și vânzare ale organizațiilor de producător care produc astfel comandă socială. Pentru a grefa cu adevărat interesele agricultorilor în cercetare conducerea managerială a acestor institute este asigurată prin rotație la 4 ani de un agricultor și nu de un cercetător. Direcția de cercetare este asigurată evident de un cercetător.
2	Obiectiv	Organizarea unei structuri de cercetare specifice sectorului de agricultură ecologică
3	Responsabil	M.A.D.R.
4	Măsuri	Transferul logisticii unei stațiuni de cercetare din zona montană noii structuri de cercetare INCAE Organizarea de centre județene de cercetare în regiunile strategice pentru agricultura ecologică
5	Impact	Creșterea vizibilității cercetărilor ecologice în cadrul sistemului de cercetare național

4.3.21. Organizarea unui sistem de economie locală și solidară

Nr crt	Parametrii	Detalii
1	Context	<p>Sistemul economic actual este supus continuu la mai multe presiuni de ordin exterior legate în primul rând de fenomenul de mondializare, de criză energetică și de schimbările climatice globale, ca să amintim doar câteva. Criza financiară actuală perturbă profund buzunarul țăranului și consumatorului român fără ca aceștia să poată decide să se împotrivescă din lipsa de alternative.</p> <p>Multe țări din lume care au traversat crize economice profunde (Argentina) sau țări cu economii foarte dezvoltate (Elveția, Germania, Austria) au dezvoltat în paralel cu sistemul economic dominant, sisteme economice locale alternative.</p> <p>Cu cât crizele se adâncesc și se repetă cu atât mai mult se dezvoltă aceste sisteme alternative care scapă de consecințele induse de sistemul economic majoritar. Vorbim astfel de sisteme de producție locală solidară care dau o șansă acelor comunități de producători excluși din sistemul de producție majoritar; de sisteme de comerț solidar în care oferta este ținută de către consumatori responsabili înspre grupuri de producție bine ținute și evident despre sisteme economice bazate pe moneda virtuală proprie (ex. WIR în Elveția).</p>
2	Obiectiv	Construcția unei alternative economice locale pentru agricultori și consumatori
3	Responsabil	Organizațiile de producători
4	Măsuri	<p>Crearea unei legislații stimulatorii</p> <p>Organizarea unor sisteme locale de producție echitabilă</p> <p>Organizarea unor sisteme locale de comerț echitabil</p> <p>Organizarea unei monede virtuale ecologice la scară comunală</p>
5	Impact	Reducerea dependenței de fluctuațiile și riscurile la care este expus sistemul economic național

4.3.22. Organizare sisteme de comercializare în comun

Nr crt	Caracteristici	Detalii
1	Context	<p>Întro perioadă economică dificilă la ieșirea din cel de al doilea război mondial agricultorii germani, francezi tinând seama de lipsa de posibilități materiale necesare organizării unei vânzări la nivel individual s-au asociat în actul de vânzare. Astăzi mare parte din vânzările din sectorul de legume fructe; sectorul apicol; sectorul de brânzeturi la nivel european se realizează în sisteme de comercializare în comun (cooperative; A.M.A.P.; Coșul fermier; Coșul Țărănesc; C.S.A etc..).</p> <p>Din punct de vedere psihologic este greu de acceptat pentru un țaran român o astfel de formulă știind prejudecățile acestuia față de sistemul de asociere în comun (vezi C.A.P) chiar dacă situația sa economică este comparabilă cu aceea avută de agricultorii europeni după război. Așa se explică inițiativele firave de asociere din domeniul vânzării de produse agroalimentare.</p> <p>Până la urmă situația economică îi va împinge pe țararii români care vor să supraviețuiască economic să se organizeze în astfel de sisteme chiar dacă trecutul recent va cântări greu în dinamica sectorului.</p>
2	Obiectiv	Structurarea unor rețele locale de comercializare în comun a produselor țărănești
3	Responsabil	Organizațiile de producători
4	Măsuri	<p>Stimularea organizării unor rețele județene pilot de comercializare în comun în județele stategice pentru agricultura ecologică</p> <p>Stimularea organizării de parteneriate între grupurile de țărani și grupurile de consumatori</p>
5	Impact	Creșterea volumului de vânzări de produse agroalimentare ecologice prin sisteme economice locale

4.3.23. Organizarea sistemului de comercializare de produse ecologice în cantine școlare

Nr crt	Parametrii	Detalii
1	Context	Experiința europeană din ultimele două decenii ne arată faptul că atunci când vrei să schimbi educația alimentară a unei comunități nu construiești ofertă pentru adulți, ci pentru copii. Astfel se poate observa țări ca și Franța, Germania unde peste 2 milioane de copii au acces în cantine școlare la o alimentație ecologică, părinții copiilor încep să adopte și acasă o alimentație ecologică. Se spune că nu poți rezista multă vreme ca și părinte solicitărilor repetate și profesioniste am putea spune uneori, a unui copil atunci cand își dorește ceva anume și până cedezi. Pe această logică s-a obținut în ultimii ani, la nivel european, o educație alimentară răsturnată a adulților de către copii în care dinamica procesului este generată de copil și nu de adult. Ipoteza de lucru avută în vedere este destul de logică știind că obiceiurile alimentare la un adult sunt bine fixate și sunt greu de schimbat din interiorul individului.
2	Obiectiv	Oferirea unei alimentații sănătoase generațiilor viitoare
3	Responsabil	Ministerul Educației și Învățământului Organizațiile de producători
4	Măsuri	Introducerea graduală (lunară, săptămânală și zilnică) a unei mese ecologice în cantinele și restaurantele școlare. Organizarea unui parteneriat între școli și organizațiile de producători
5	Impact	Creșterea numărului de indivizi sănătoși raportat la numărul de indivizi bolnavi la nivelul populației României

4.3.24. Campanie promoțională prin organizare de evenimente (târguri, piețe)

Nr crt	Caracteristici	Detalii
1	Context	<p>La ora actuală se organizează diverse târguri ecologice de către organizațiile locale de producători sau de către diferiți intermediari într-un mod punctual fără o strategie organizațională pe întreg teritoriul național. Situația este oarecum firească datorită faptului că sistemul de piață ecologică internă cu produse românești face primii pași în România.</p> <p>Experiența ultimilor ani a scos în evidență două elemente majore: pe de o parte faptul că există un interes mare al consumatorilor pentru astfel de produse iar pe de altă parte un interes mare al intermediarilor care au înțeles rapid miza financiară de a organiza astfel de evenimente. Ambele semnale transmit aceeaș tendință că piața începe să se formeze și tocmai de aceea este nevoie de o abordare structurantă la nivelul organizațiilor de producători.</p>
2	Obiectiv	Structurarea mai eficientă a ofertei de produs ecologic la nivel național și o creștere a vizibilității României pe plan internațional
3	Responsabil	M.A.D.R. Consiliile Județene
4	Măsuri	<p>Susținerea organizației naționale de producători în agricultura ecologică (FNAE) în organizarea participării României la Biofach/ Nurenberg; Săptămâna Verde/Berlin; Expoziția de la Paris;</p> <p>Susținerea FNAE în organizarea târgurilor ecologice județene săptămânale (Luni-Joi) în centrele municipiilor reședință de județ și a târgurilor de weekend în stațiunile turistice.</p>
5	Impact	Creșterea numărului de consumatori de produse ecologice

4.3.25. Presiunea orașelor asupra fondului funciar periurban

Nr crt	Parametrii	Detalii
1	Context	Creșterea prețului pământului agricol în zonele periurbane precum și o creștere a numărului de furturi duce la un exod al agricultorilor înspre alte teritorii rurale lăsând dezechilibrată o funcție de aprovizionare limitofă cu alimente a marilor orașe.
2	Obiectiv	Menținerea unei infrastructuri agricole în zonele periurbane
3	Responsabil	M.A.D.R. Municipalitățile urbane Organizațiile de producători
4	Măsuri	Monitorizarea dreptului de preemțiune în caz de cumpărare terenuri Sprijin pentru menținerea activității agricole Monitorizarea fenomenului de poluare în zonele periurbane
5	Impact	Asigurarea unei aprovizionări rapide, sigure și la prețuri acceptabile cu produse perisabile

4.3.26. Încurajarea diversificării ofertei

Nr crt	Parametri i	Detalii
1	Context	<p>La o analiză fugară a structurii de producție a fermei agricole țărănești observăm o reducere a numărului de culturi agricole pe măsura creșterii în vârstă a țăranilor.</p> <p>Într-o economie de piață extrem de dinamică pentru a putea face față volatilității prețurilor și presiunilor fenomenului de mondializare țăranul va fi obligat să-și diversifice oferta de produse. Această direcție de diversificare va fi un element chiar limitativ la accesul la plățile directe din pilonul 1 după 2014 datorită obligației de a avea un asolament de minim 3 ani.</p> <p>Un alt considerent extrem de important legat de diversificare este dat de efectul schimbărilor climatice asupra fermelor coroborat cu dinamica atacului de buruieni, boli și dăunători. Rațiuni multiple care au în final ca și catalizator motivația economică de a putea obține un venit decent într-un climat socio-economic aleator.</p>
2	Obiectiv	Diversificarea activităților fermei
3	Responsabil	M.A.D.R. Organizațiile de producători
4	Măsuri	Integrarea obligatorie a activității de procesare, vânzare directă precum și a altor activități non-agricole în fermă (fermă agropedagogică; fermă agroturistică; ferma energetică; servicii de gestiune a peisajului; fermă de practică; servicii în slujba comunității etc...)
5	Impact	Securizarea veniturii țăranului

4.3.27. Organizarea unui sistem de educație în agricultura ecologică

Nr crt	Parametrii	Detalii
1	Context	La o analiză atentă a sistemului Organizarea unui sistem de educație în agricultura ecologică referitor la modul în care acesta a integrat tematica agriculturii ecologice vom observa o situație neomogeni în care astfel de inițiative sunt mai frecvente în sistemul superior. La acest nivel, nivelul de intervenție atins este acel al apariției unor cursuri de sine stătătoare la anii de licență iar anumite instituții au făcut chiar pași mai însemnați ofertând pe piață mastere de profil și doctorate (USAMV Cluj Napoca; USAMV Iași; USAMV Timișoara). Fără o strategie unitară din partea M.A.D.R. și a Ministerului Educației precum și a Consorțiului Universităților de profil agronomic nu putem să vizăm obiective educaționale strategice în acest domeniu.
2	Obiectiv	Adaptarea curriculei învățământului mediu și superior agronomic realităților socio-economice precum și a tendințelor PAC (2014-2021).
3	Responsabil	Ministerul Educației și Învățământului M.A.D.R.
4	Măsuri	Introducerea sistematică în învățământul mediu și superior a unor cursuri, specializări, mastere, doctorate.
5	Impact	Creșterea atractivității ofertei educaționale

Anexa nr. 1. Scenariile posibile pentru România, pentru perioada 2014-2020, în ceea ce privește numărul de ferme țărănești comerciale

Indicatori	Bilanțul actual	1. Scenariul de independență	2. Scenariul optim socio / economic	3. Scenariul optimist socio / economic/politic
1.Nr. tot. De agric.	12. 000	40. 000	120.000	240.000
<i>Baza de calcul</i>	1 țăran/sat 5 țărani/comună 300/țărani/județ	3 țărani /sat 15 țărani /comună 1000 de țărani /județ	10 țărani /sat 50 țărani /comună 3000 țărani /județ	20 țărani /sat 100 țărani comună 6000 țărani /județ
2.Consecințe actuale/posibile	România importă 75 % din nevoile alimentare	România își poate asigura nevoile de consum	România devine țară net exportatoare	România devine mare exportator
3. Gradul de supraviețuire	O fermă din 333 a supraviețuit până azi	O fermă din 100 va supraviețui	O fermă din 33 va supraviețui	O fermă din 16 va supraviețui
4. Număr de ferme țărănești disparute	3.988 000	3. 960. 000	3. 880.000	3.760.000
5.Strategia țăranului (Venituri provenite din activități variate)	4.1. Producție	4.1. Producție 4.2. Procesare 4.3. Vânzare directă 4.4.Fermă agroturistică	4.1. Producție 4.2. Procesare 4.3. Vânzare directă 4.4.Ferma agroturistică 4.5.Fermă agropedagogică 4.6. Fermă energetică 4.7.Servicii de gest. Peisaj	4.1. Producție 4.2. Procesare 4.3. Distrib.clasică 4.4. Export 4.5. Fermă agroturistică 4.6. Fermă agropedagogică 4.7. Fermă energetică 4.8. Servicii de gest.peisaj 4.9. Servicii pt.comunitate 4.10. Fermă de practică
Profitul net al fermei (euro)	3.000	12.000 (o mie de euro pe lună)	24.000	Minim 50.000

Anexa nr 2. Repartiția actuală a venitului anual al unei familii de țărani

Funcții	Venitul estimat (%) 2007-2013	Venitul previzionat (%) 2004-2020	Observații
Funcția economică (Producție)	1-10 %	50 %	Două evoluții vor putea fi observate: - creșterea valorică netă a venitului fermei; - schimbarea raportului între cele 3 funcții prin creșterea ponderii financiare a primelor două;
Funcția socială (Agroturism, Agropedagogie)	-	40 %	
Funcția ecologică Măsura 2.1.4. APIA Pachetele 1-7	90-99 %	10 %	

Anexa nr 3. Repartiția zilnică recomandată a activităților în cadrul unei familii de țărani

Membrii familiei	Luni	Marti	Miercuri	Joi	Vineri	Sâmbătă	Duminică
Soțul	Producție/ Procesare	Producție/ Procesare	Producție/ Procesare	Producție/ Procesare	Schimb de experiență/ Formare profesională	Funcția politică	Funcția culturală
Soția	Agroturism Agropedagogie Vânzare în fermă	Agroturism Agropedagogie Vânzare în fermă	Agroturism Agropedagogie Vânzare în fermă	Agroturism Agropedagogie Vânzare în fermă	Vânzare în exterior	Vânzare în exterior	Vânzare în exterior
Baieții adulți	Producție/ Procesare	Producție/ Procesare	Producție/ Procesare	Producție/ Procesare	Producție/ Procesare	Producție/ Procesare Formare profesională	Funcția culturală
Fetele adulte	Agroturism Agropedagogie	Agroturism Agropedagogie	Agroturism Agropedagogie	Agroturism Agropedagogie	Agroturism Agropedagogie	Agroturism Agropedagogie	Agroturism Agropedagogie

Anexa nr 4. Simularea proiecțiilor noțiunii de țăran sau agricultor în aplicarea P.A.C. pentru România agricolă de mâine

Nr. crt	Parametrul	Noțiunea de Agricultor (astăzi)	Noțiunea de agricultor (mâine)	Noțiunea de Țăran (astăzi)	Noțiunea de Țăran (mâine)
<i>Parametrii economici</i>					
	Mărimea fermei	Mare (peste 100 ha)	10-100 ha	1-5 ha	3-20 ha
	Gradul de specializare	Fermă specializată	Fermă minim diversificată (3 culturi)	Fermă diversificată	Fermă diversificată (mai mult de 3 culturi)
	Prezența angajaților	Fermă cu angajați	Fermă cu angajați mai puțini	Fermă familială	Fermă familiari Angajați sezonieri ocazionali
	Grad de chimizare	Ferme convenționale chimizate	Ferme cu agricultură rațională (de precizie)	Ferme tradiționale	Ferme ecologice Ferme de produse tradiționale
	Nivelul tehnologic	Nivel ridicat (mecanic, biotehnologic, etc.)	Nivel rațional (mecanic, biotehnologic, etc.)	Redus	Echipamente artisanale
	Relief	Zone de șes	Zone de șes	În toate zonele	Zone de munte Zone de deal la limită
	Tip de calitate	Calitate tehnologică ; vizuală ;	Calitate tehnologică ; vizuală ; organoleptică	Calitate organoleptică ; reziduală ; nutritională ; etică ;	Calitate vizuală ; organoleptică ; reziduală ; nutritională ; etică ;
	Preț	Scăzut	Scăzut	Scăzut	Mai ridicat
	Profit	Ridicat	Ridicat	Inexistent	Profit necesar pentru o viață decentă

Nr. crt	Parametrul	Noțiunea de Agricultor (astăzi)	Noțiunea de agricultor (mâine)	Noțiunea de Țăran (astăzi)	Noțiunea de Țăran (mâine)
<i>Parametrii sociali</i>					
	Sănătatea consumatorului	Obiectiv colateral	Obiectiv recomandat	Obiectiv prioritar	Obiectiv prioritar
	Activități educaționale	Neimplicat	Activități recomandate	Neimplicat	Activități obligatorii
	Activități agroturistice	Neimplicat	Activități recomandate	Neimplicat	Activități obligatorii
	Activități sociale	Neimplicat	Activități recomandate	Activități periodice	Activități obligatorii
	Activități culturale	Neimplicat	Activități recomandate	Neimplicat	Activități obligatorii
	Activități artizanale	Neimplicat	Activități recomandate	Neimplicat	Activități obligatorii
	Activități politice	Implicat	Activități recomandate	Neimplicat	Activități recomandate

Nr. crt	Parametrul	Noțiunea de Agricultor (astăzi)	Noțiunea de agricultor (mâine)	Noțiunea de Țăran (astăzi)	Noțiunea de Țăran (mâine)
Parametrii ecologici					
	Amprenta ecologică	Producție de produse poluante; fermă poluată	Producție de produse mai puțin poluante; fermă poluată	Producție de produse nepoluate; fermă nepoluată	Producție de produse nepoluate; fermă nepoluată
	Servicii ecologice	Neimplicat	Neimplicat	Activități inexistente	Activități obligatorii
	Servicii energetice	Neimplicat de regulă	Implicat	Activități inexistente	Activități recomandate
	Valori	Valori (după Estele Dellage)	Valori (simulare Fițiu)	Valori (după Estele Dellage)	Valori (simulare Fițiu)
		Schimbare	Schimbare	Stabilitate	Stabilitate
		Dezrădăcinare	Dezrădăcinare	Inrădăcinare	Inrădăcinare
		Specializare	Specializare	Polivalență	Polivalență
		Rolul tehnologiei și a pieței	Rolul tehnologiei și a pieței	Rolul tradiției	Rolul tradiției
		Economie de piață și industrială	Economie de piață și industrială	Economie de autosubzistență	Economie locală
	Raționalitate	Technico-economică	Technico-economică	Socială și morală	Socială și morală

Bibliografie

- 1989, Pierre Alphanđery, Pierre Bitoun et Yves Dupont, Les champs du dđpart. Une France rurale sans paysans, La Dđcouverte, Paris;
- 1991, Pierre Alphanđery, Pierre Bitoun et Yves Dupont, L'đquivoque ęcologique, La Dđcouverte, Paris;
- 2004, Pierre Alphanđery, Pierre Bitoun et Yves Dupont, op. cit. et Estelle Delęage, Paysans. De la parcelle ę la planęte. Socio-anthropologie du Ręseau agriculture durable, Syllepse, Paris, 2004;
- 1999, Hannah Arendt, La crise de la culture, Gallimard, Paris;
- 2002, Allaire Gilles, «L'ęconomie de la qualitę, en ses secteurs, ses territoires et ses mythes » Gęographie, ęconomie, societę, 4;
- 2006 Laurent Auclair, Chantal Aspe, Patrick Baudot, Le retour de spaysans? Edisud SEH, IRP;
- 2006, Allaire Gilles, Goldringer Isabelle, « Innover autrement ? La recherche face ę l'avęnement d'un nouveau ręgime de production et de ręgulation des savoirs en gęnétique vęgętale », Dossiers de l'environnement de l'INRA, 30;
- 1996, Alain Brossat: L'ępreuve du dęsastre, Albin Michel, Paris;
- 1985, Alain Caillę, «La lęon des paysans: Bulletin du Mauss, n°15, septembre;
- 2009, Bonneuil Christophe et Thomas Frędęric, Gęnes, pouvoirs et profits. Recherche publique et ręgimes de production des savoirs de Mendel aux OGM, Versailles, Quae, 2009
- 2005, Estelle Delęage, « Paysans malgrę tout ! », ęcologie et Politique, 31, 2005;
- 2005, Estelle Delęage, La fin des paysans : mythe ou ręalitę ?, UMR 6590-ESO, Colloque FAIRE CAMPAGNE, Rennes, 17-18 mars 2005;
- 2005, Dupont Yves « Pourquoi faut-il pleurer les paysans ? », ęcologie et Politique;
- 1993, ęric Fottorino, L'homme de terre, Fayard, Paris;
- 2003, Fițiu A., Ecologie și Protecția Mediului, Editura Academic Press, Cluj-Napoca, 2003, p. 155;

- 2005, Muntean S.L., Stirban M., Muntean S., Muntean L., Fițiu A, Luca E., Albert I., Bazele Agriculturii Ecologice, Ed. Risoprint, Cluj Napoca;
- 2002, Bertrand Hervieu • Jean Viard, L'archipel paysan La fin de la république agricole Économie rurale, Volume 272, Numéro 1;
- 2010, Hervieu B., Mayer N., Müller P. Purseigle „Les mondes agricoles en politique. De la fin des paysans au retour de la question agricole, . Rémy Editions ;
- 2005 , Geert Mak, Que sont devenus les paysans? Autrement, Paris;
- 1976, Henri Mendras, Les Sociétés paysannes, éléments pour une théorie de la paysannerie, Paris, Gallimard, coll. « Folio Histoire »;
- 1976, Henri Mendras, Sociétés paysannes, Armand Colin, Paris;
- 1976, Henri Mendras, La fin des paysans, Armand Colin, Paris;
- 2010, Maxim, A. – coordonator, Agrobiodiversitate și bioconservare. Editura Risoprint Cluj-Napoca
- 2010, Maxim, A., Stana, D. și Grigoraș, M., 2010. Abecedar de ecologie și agroturism. Editura Risoprint Cluj-Napoca
- 1998, Andre Pochon, Les champs du possible. Plaidoyer pour une agriculture durable, Syros, Paris;
- 1996, Pierre Rabhi, Parole de terre, Une initiative africaine, Espaces libres, Albin Michel, Paris;
- 2008, Pierre Rabhi, Manifeste Pour la Terre et L'Humanisme, Ed. Actes Sud;
- 2010, Pierre Rabhi, Vers La Sobriete Heureuse, Ed. Actes Sud;
- 2010, Pierre Rabhi, L'Offrande Au Crepuscule, Ed. L'Harmattan, Paris;

DATE DESPRE AUTOR

2. Numele de familie: **Fițiu**
3. Prenumele: **Avram**
4. Data nașterii: 1966, 25 august, comuna Crasna, județul Sălaj
5. Naționalitate: româna;
6. Stare civilă: căsătorit, 3 copii
7. Educație

Instituția	Din (Anul)	Până în (Anul)	Gradul obținut
Facultatea de Horticultură din cadrul Universității de Științe Agricole și Medicină Veterinară Cluj Napoca	1988	1993	Inginer horticol
Ciclu de Studii Specializate-DESS (echivalent <i>masteratului</i>) în Geniu Sanitar la Facultatea de Științe Agronomice din Gembloux Belgia, cu durata de 1 an;	1996	1997	Master

8. *Apartenență la asociații profesionale:*

◆ 1996-2001: Membru în consiliul de administrație al Fundației Rurale din România (structură formată din reprezentanți ai Institutului European de Ecologie de la Metz-Franța, Facultatea de Științe Agronomice din Gembloux Franța, Fundația Rurală din Wallonia -Belgia și reprezentanți ai administrației publice locale din România);

◆ 1998-2001: Secretar al Societății pentru Agricultură Ecologică la care participă 11 stațiuni de cercetare agricolă, și o universitate agricolă (USAMV Cluj Napoca);

◆2000: Președinte al "Agroecologia"; asociație formată din fermieri, ingineri agronomi și horticultori, ce au efectuat stagii practice în Franța în agricultură biologică și convențională;

◆2000 : Membru susținător al asociației « INTELLIGENCE VERTE » din Franța

◆2001 : Secretar General al Federației Naționale de Agricultură Ecologică, care reunește 5 grupuri regionale de producători în agricultura ecologică

9. Experiența profesională

De la - Până la	Locul	Instituția	Funcția	Descriere
1997- 2012	Cluj- Napoca	USAMV	Cadru didactic, Conferențiar	Activitate de cercetare și didactică
1997- 2006	Cluj- Napoca	Agroecologia	Președinte în acest moment	Activitate de conducere și organizare
2001- 2004	Cluj- Napoca	Federația Națională pentru Agricultura Ecologică (FNAE)	Secretar general	Activitate de conducere si organizare
2005- 2006	București	MADR	Director Cabinet secretar de stat	Activitate de conducere si organizare
2007	București	MADR	Director Cabinet Ministru Dacian Cioloș	Activitate de conducere și organizare

10. **Activități de editare:**

Cursuri:

1. **Fițiu A.**, Ecologie și Protecția Mediului, Editura Academic Press, Cluj-Napoca, 2003, p. 155

2. **Fițiu A.**, Maxim, A., Monitorizarea fenomenelor de risc, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2003, p.170

8 Cărți din care

1 **Fițiu A.**, Ghidul legumicultorului în agricultura ecologică, Editura Risoprint, Cluj-Napoca,

2. Muntean S.L., Stirban M., Muntean S., Muntean L., **Fițiu A.**, Luca E., Albert I., Bazele Agriculturii Ecologice

c) Teze, Lucrări de licență

3. **Fitiu A.**, **Memoire de fin detudes**. Implantation des petites installations de compostage des dechets menagers au sein des exploitations agricoles de Roumanie-etude faisabilité, 44 pag., Faculté de Sciences Agronomiques de Gembloux, Belgique, 1997 **Studiu de fezabilitate**

2. **Fițiu A.**, **Teză de doctorat** Utilizarea în agricultură, a compostului provenit din fermentarea aerobă a deșeurilor menajere" 2000 ;

d) Numărul articolelor publicate: 87

e) Premii

2005: **Premiul ASAS** pentru cartea **“Bazele Agriculturii Ecologice”** Muntean S.L., Stirban M., Muntean S., Muntean L., **Fițiu A.**, Luca E., Albert I.,

2005 : **Premiul de excelență**, acordat de asociația Bioterra

g) Limbi cunoscute:

- Franceză, scris, vorbit, foarte bine

Semnificațiile fotografiei de pe copertă

Tată și fiu, mărinani din Sălaj, bat palma pentru salvarea fermei familiale de la dispariție, printr-un parteneriat financiar care constă într-un abonament săptămânal pentru un coș țărănesc cu alimente.

În funcție de mărimea fermei ce trebuie salvată de la dispariție, orășeanul se poate organiza în actul de cumpărare cu vecini sau prieteni pentru achiziționarea întregii producții din ferma țărănească.

Vânzarea directă la orășan a produselor țărănești pe bază de abonament negociat ca preț și cantitate săptămânală la început de an, îi permite țăranului o siguranță financiară, necesară organizării suprafețelor afectate fiecărei culturi agricole și dezvoltării fermei pe termen lung.

Orașanul la rândul său, pe lângă economia de timp necesară actului obișnuit de cumpărare, reușește o mare economie financiară rezultată din prețuri mai mici la alimente gustoase și sănătoase.

Prin responsabilitatea civică a actului de cumpărare orientat către ferma țărănească, familiile de orășeni dintr-un bloc sau de pe o stradă, pot bate palma pentru un abonament la un coș țărănesc săptămânal cu familii de țărani, asigurând astfel dănuirea acestor ferme.

Autorul

